

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

40

Scriitorii și țara

(Paginile 12—13)

O NOUĂ TREAPTĂ

TRĂIM o semnificativă efervescentă în toate sectoarele implicând dezvoltarea educației politice și a culturii socialiste. Chiar dacă nu este direct participant, oricine își poate da seama — din presă, la radio, la televiziune — de vastul ansamblu și de intensitatea acțiunilor, tot mai numeroase și mai substanțiale, menite a constitui una din cele mai ample dezbateri asupra indicațiilor și directivelor decurgind din Programul Partidului elaborat la cel de al XI-lea Congres, din ampla Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și al culturii socialiste, din recenta sinteză a Programului de măsuri în domeniul muncii ideologice, politice și culturale, elaborate de Comisia ideologică a C.C. al P.C.R. sub conducerea directă a secretarului general al Partidului.

Acest ansamblu de măsuri, cu indicațiile cele mai concrete, într-o viziune, totodată, de largă perspectivă privind linia dezvoltării multilaterale a societății noastre, pătrunde pe fiecare zi tot mai mult în conștiințe. Forme din cele mai variate, multe incitând imaginația prin originalitatea lor, dau expresie unui conținut dialectic tot mai îmbunătățit prin chiar acest proces de febrilă căutare a noului, prin voința de improspătare a mijloacelor, prin stimularea continuă a tot ceea ce se poate converti într-un eficient act de educație politică prin cultură, și — reciproc valabil — a tot ceea ce prin inserția politico-ideologică poate revigora pulsația spirituală, concretizată în sfera, mereu mai cuprinzătoare, a culturii.

Intr-o asemenea corelație, educația politică și cultura socialistă trebuie considerate în contemporaneitatea acută a zilelor noastre ca un salt calitativ pe întreg ansamblul domeniului spiritual, cu o mereu crescândă multitudine de aspecte ale creației, atât în valențele ei ideologice cit și în cele afectiv-emoționale.

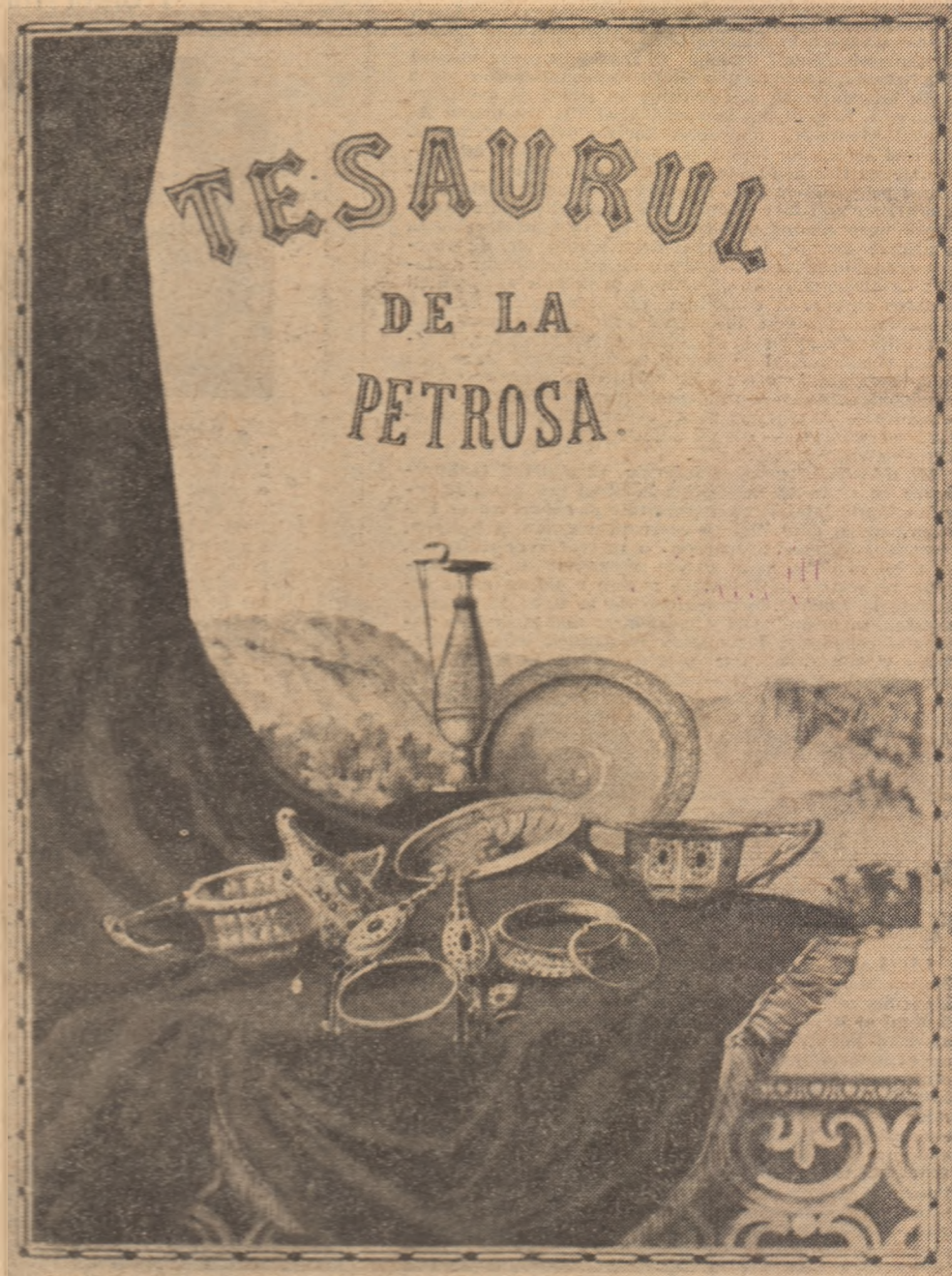
Neîndoielnic — din această fremătătoare activitate, va rezulta o tot mai largă deschidere de orizont în lumina concepției noastre despre viață, despre om, despre lume, o tot mai lucidă și îmbogățită, în același timp, dimensiune a conștiinței noastre de sine sub semnul a-toate-creator al umanismului revoluționar. O asemenea dinamică acumulare de experiență ideologico-politică și culturală se va constitui într-unul din cele mai semnificative capitole din istoria noastră contemporană. Aceasta — atât prin aria de cuprindere a problemelor construcției noii societăți, cit și prin tensiunea cu care masele de oameni ai muncii, diversele categorii implicate într-un uriaș proces formativ și de perfecționare, practic vorbind, întregul popor, se situează pe această nouă treaptă a construcției socialiste — aceea a cărei ax este omul ca făuritor conștient al propriei sale istorii.

Altfel spus, înaintarea continuă pe linia realizărilor materiale, sub semnul promovării civilizației în accepția cea mai avansată, se conjugă perfect cu neconținutul efort în promovarea însușirilor spirituale, în finalitatea a ceea ce la viziunea marilor clasici ai marxismului experiența istorică a dobândit și propria concepție a partidului nostru a adăugat atât de creator.

De aici și efflorescența unei personalități umane armonios construindu-se pe sine, într-o ambianță tot mai prietenică înlăptuirii idealului nostru suprem: comunismul. În edificarea căruia cu toții ne dăruim.

George Ivașcu

■ În Editura Academiei Republicii Socialiste România, ca al IV-lea volum al ediției critice de Opere ale lui Alexandru Odobescu, a apărut monumentală scriere *Le trésor de Pétrossa*, tipărită la Paris (J. Rotschild, Editeur, 1889—1900). Reproducând prin tehnică fotografică ediția franceză, cea actuală este însoțită de o Introducere, comentarii și studii arheologice. Imaginea alăturată (a titlului în limba română), figurează ca „frontispiciu” în ediția franceză. (Acestui eveniment editorial îi este consacrată și cronică noastră literară din pagina a 9-a)



Octombrie

Oprit în lumină piezișă amurgul își scrie cocorii
cu roșu pe pagina zării și în amintire.

Brumate frunzișe se pleacă sub lacrima orii
și roadele știu că e ceas de senină-mplinire.

Și timpu-i o sferă perfectă. În aur și picle albastre
se-ncheagă ciorchinii sub frunzele roșii, și gindul.

Sînt cozi de păun despletind curcubeie pădurile noastre
și-ți pare din timp ori din grote de-azur că tresare-n seri vîntul.

E-o cumpănă dreaptă în toate ca-n para cu miezul de miere,

un nou echilibru deplin și statornic în duhul

de aur al zilei boltite-n adîncă tăcere

pe visele cutezătoare ce ne săgetează văzduhul.

Amiaza vieții-și filtrează miresmele-n inimi. Uitarea

se cerne-n tăcere pe ochii statuiilor. Pare

că orele-s gonguri prelungi de argint vrăjindu-ne zarea

cînd lumea alunecă-n basmul de aur spre veri viitoare.

Francisc Păcurariu

România literară

COLEGIUL :

Ana Blandiana, Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Ion Horea, Nicolae Manolescu, Dărie Novăceanu.

DIRECTOR : George Ivașcu, Redactor șef adjuncți : G. Dimisianu, Secretar responsabil de redacție : Roger Câmpăanu.

Din 7 în 7 zile

Pentru democratizarea reală a vieții internaționale

INTRE alte probleme abordate în interviul acordat de către tovarășul Nicolae Ceaușescu trimisului special al Radioteleviziunii italiene și apărut în presa noastră joia trecută, aceea a necesității democratizării reale a vieții internaționale a constituit un prilej cu deosebire binevenit, în preajma începerii la O.N.U. în plenul Adunării Generale, a dezbaterilor de politică generală. Ținând seamă de faptul că în trecut relațiile internaționale au fost dominate de cîteva mari puteri — a declarat președintele țării noastre —, că această stare de lucruri se mai face resimțită și astăzi, România acționează ferm pentru participarea la viața internațională a tuturor statelor, indiferent de mărimea lor, de puterea economică sau militară sau de orînduirea lor socială. Ca atare, unul din obiectivele principale ale politicii noastre externe îl constituie democratizarea reală a vieții internaționale, înțelegînd prin aceasta participarea tuturor statelor la soluționarea problemelor, lichidarea vechilor stări de lucruri, astfel încît să nu se mai admită ca problemele să fie soluționate doar de cîteva mari puteri. Așadar, problemele care preocupă întreaga omenire — problemele păcii, ale securității, ale dezvoltării economice — să fie soluționate cu participarea activă a tuturor statelor.

ÎN CADRUL aceluiași interviu, răspunzînd la întrebarea ce ar trebui întreprins la nivel european, în lumina Conferinței pentru securitate și cooperare în Europa care în anul 1977 se va reuni din nou la Belgrad, tovarășul Nicolae Ceaușescu a relevat necesitatea ca, în acest răstimp, toate statele semnatare ale documentelor respective să acționeze pentru a obține unele rezultate în spiritul documentelor de la Helsinki. Printre acestea, în primul rînd o colaborare mai strînsă în domeniul economic, dezvoltarea colaborării tehnico-stiințifice și culturale. Dar mai cu seamă — a subliniat președintele României — statele participante trebuie să acționeze pentru a se obține, sau pentru a se iniția, pași în direcția dezangajării militare în Europa. Aceasta — pornind de la faptul că o reală securitate și colaborare pe continent nu sînt posibile fără măsuri de dezarmare care să afecteze toate statele și să deschidă calea unei colaborări egale între națiuni fără teama vreunei agresiuni.

Vizita primului ministru în Austria

LUNI au început convorbirile oficiale dintre tovarășul Manea Mănescu, primul ministru al Guvernului Republicii Socialiste România, și Bruno Kreisky, cancelarul federal al Republicii Austria. Ambii șefi de guverne au apreciat pozitiv evoluția relațiilor româno-austriece și au evidențiat posibilitățile de extindere și colaborare dintre cele două țări ; s-a convenit să se acorde, în continuare, un sprijin mai susținut organizațiilor economice din ambele țări, în scopul facilitării dezvoltării cooperării în producție și largirii schimburilor comerciale ; se vor iniția noi acțiuni importante de cooperare, îndeosebi în domeniile construcțiilor de mașini, al metalurgiei, chimiei etc., precum și al cercetării științifice și dezvoltării tehnologice. În cadrul tratativelor economice desfășurate cu prilejul vizitei primului ministru român, au început de asemenea lucrările sesiunii extraordinare a Comisiei mixte de colaborare economică dintre România și Austria.

Din agenda internațională

LA GENEVA s-a deschis sesiunea ordinară a Comisiei consultative permanente sovieto-americane, care examinează îndeplinirea obiectivelor și prevederilor Tratatului privind limitarea sistemelor de apărare antirachetă și ale Acordului provizoriu privind unele măsuri în domeniul limitării armamentului strategic, precum și ale Acordului privind măsurile de reducere a primejdiei războiului nuclear. LA LONDRA — o deprecieare bruscă a cursului lirei sterline, considerată în cercurile financiare din Zürich drept primul act al unei noi erize monetare occidentale. EVOLUȚIA în problema rhodesiană formează obiectul comentariilor presei străine — în urma discursului pronunțat de Ian Smith, vînera trecută, anunțînd acceptarea planului americano-anglez pentru reglementarea erizei constituționale, în sensul stabilirii modalităților prin care, în curs de doi ani, să fie transferată puterea populației africane majoritare. Dar Gruparea din interior a Consiliului Național African a cerut ca acest termen să fie redus la un an. LA BEIRUT continuă întrevederile noului președinte Elias Sarkis în vederea realizării unei „reconcilierii naționale”, dar luptele între forțele implicate în conflict continuă. ÎN SPANIA, „ziua de luptă” organizată în ziua de 27 septembrie, la apelul tuturor partidelor și mișcărilor de opoziție din țară, a înregistrat un strălucit succes. Chemarea la greva generală, lansată cu acest prilej, a fost urmată în proporție de 90 la sută.

Cronicar

Viața literară

Decada cărții românești

● Între 1—10 octombrie se va desfășura în întreaga țară, sub egida Consiliului Culturii și Educației Socialiste, tradiționala „Decadă a cărții românești”. Manifestările organizate cu acest prilej vor reflecta perspectiva largă și innoitoare pe care a deschis-o Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste, în domeniul muncii ideologice și cultural-educative. Deschiderea festivă a „Decadei” și expoziției de carte va avea loc în ziua

de 1 octombrie, ora 13.00, la librăria „M. Sadoveanu” din Capitală. La această librărie vor fi organizate „Zilele editurii” (5 octombrie, ziua Editurii Minerva, 6 octombrie, ziua Editurii Eminescu, 7 octombrie, ziua Editurii Albatros etc.).

Atît în București cit și în diferite orașe de provincie editurile vor avea consfătuiri cu cititorii, și se vor organiza întîlniri cu scriitori, dezbateri literare și lansări de noi volume în librării, în întreprinderi, instituții, școli, unități agricole etc. Sînt prevăzute, totodată, montaje literar-muzicale, re-

citaluri de poezie patriotică, consfătuiri sau simpozioane în biblioteci, standuri-expoziții de carte.

Între 7—8 octombrie se va desfășura a 5-a ediție a Consfătuirii pe țară a librărilor. Vor avea loc, de asemenea, consfătuiri ale bibliotecarilor și schimburi de experiență privind răspîndirea cărții la Tg. Mureș, Cimpina, Sf. Gheorghe, Oradea, Timișoara.

În cadrul acestor dezbateri și întîlniri în librării și biblioteci, vor fi prezentate proiectele de editare pe anul 1977.

Trofeul micului cititor



● Secția pentru copii a Bibliotecii municipale „M. Sadoveanu” din București a inițiat în urmă cu doi ani, în bibliotecile și școlile Capitalei, un prim sondaj între micii cititori pînă la vîrsta de 14 ani, referitor la preferințele lor în ce privește lucrările scriitorilor români contemporani. Rezultatul anchetei s-a concretizat prin cinci premii de popularitate.

În acest an, Biblioteca „M. Sadoveanu”, în colaborare cu Consiliul Municipal București al Organizației pionierilor, a hotărît ca „Trofeul micului cititor” să vizeze și ilustrațiile cărților pentru copii, ca și cele mai îndrăgite lecții editoriale, iar sondajul să cuprindă și organizațiile de pionieri. În acest scop, un juriu a întocmit o listă cuprinzînd 102 autori, 31 de ilustratori de carte și 18 titluri de colecții. Inițiativa a fost preluată și de unele biblioteci județene (Galați, Prahova, Vrancea, Maramureș, Ilfov etc.).

În urma verificării răspunsurilor primite, în cadrul unei frumoase festivități ce a avut loc duminică 26 septembrie în sala din str. Biserica Amzei a Universității populare București, la care au participat peste

300 de pionieri și școlari și un numeros public, au fost distinși cu diploma de onoare pentru literatură beletristică Const. Chi-riță și Tiberiu Utan, iar cu diploma de onoare și cupă Al. Mitru. Pentru literatură din alte domenii de activitate au primit diploma de onoare Aurel Leca și acad. Eugen For, iar Diplomă de onoare și cupă, Dumitru Almaș ; pentru literatură destinată preșcolarilor și școlărilor mici au primit diploma de onoare Nic. Nobilescu, George Zarafu și Gabriela Buhoiu, iar diplomă de onoare și cupă Nic. Săftoiu ; pentru ilustrații de carte au fost distinși cu diploma de onoare Val. Munteanu și Coca Crețoiu-Șeinescu iar cu diploma de onoare și cupă, Adriana Mihăilescu.

Dintre colecțiile editoriale, cele mai multe sufragii le-au înrîntit „Biblioteca pentru toți copiii”, „Povești nemuritoare” și „A.B.C.” — toate aparținînd Editurii Ion Creangă. Distincția la această grupă a fost înmînată lui Al. Georgescu, redactor șef al editurii.

După înmînarea diplomelor și trofeelor a urmat un recital în cadrul căruia pionieri și actorii Gheorghe Turcanu și Ion Arcudeanu au citit din lucrările celor premiați.

Întîlniri cu cititorii

● Viniciu Gafița, la Biblioteca municipală Oradea și la Casa de cultură din Beiuș, jud. Bihor ; Virgil Carianopol, Ion Gh. Pană, Stelian Păun și Al. Raicu, la Căminul cultural din comuna Periș, jud. Ilfov, în cadrul întîlnirii cu membrii Cenaclului „Metafora” ; Vasile Netea la Casa de cultură din Arad ; D. Micu, Ovidiu Papadima și Valeriu Ripeanu la Casa Prieteniei din Str. Bătești, în cadrul mesei rotunde : „Literatură română, document al afirmării naționale” ; Barbu Alexandru Eman-di, la cluburile stațiunilor balneare Saturn și Venus ; Anghel Dumbrăveanu, Laurențiu Cernec, Maria Pongracz, Mircea Șerbănescu și Cornel Ungureanu, la Biblioteca județului Timiș ; Constan-

ța Buzea, Mihai Opriș și Laurențiu Ulci, la Cenaclul „Amfiteatru”, cu prilejul reînceperii activității salonului organizat de revista cu același titlu și revista „Viața Studențească”.

● În cadrul „Zilelor Editurii Kriterion”, editura, în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă al județului Harghita și cu Centrul de librărie Harghita, a organizat la Casa de cultură din Miercurea Ciuc și la Odorheul Secuiesc, în zilele de 24 și 25 IX a.c., întîlniri cu cititorii. În cadrul acestor manifestări au participat scriitorii : Domokos Gezá, László Ferenc, Sorin Titel, dr. Spielmann József, Sütő András, Szemler Ferenc.

Concursul de poezie al Editurii Dacia

● Juriul concursului de poezie al Editurii Dacia pentru anul 1976, alcătuit din Al. Căprariu (președinte), D. R. Popescu, Constantin Cubleşan, Ion Cocora, Horia Bădescu, Petru Poantă și Vasile Igna au hotărît premierea următoarelor volume de versuri : „Elegie pentru ultimul crîng” de Mariana Bojan și „Stăpin de pajisti” de Mihai Traianu.

În vederea concursului pentru debut de poezie în volum, ediția 1977, manuscrisele vor fi trimise pe adresa Editurii Dacia, str. 1 Mai nr. 23, Cluj-Napoca pînă la 1 decembrie 1976. Manuscrisele expediate prin poștă vor purta un motto și vor fi însoțite de un plic separat, purtînd același motto cu al volumului, ce va cuprinde numele și adresa autorului.

Recitaluri George Coșbuc

● Împlinirea a 110 ani de la nașterea poetului George Coșbuc a fost cîntită de Clubul sindicatului „Electroputere” din Craiova printr-un recital literar omagial. De asemenea, actorii Teatrului „Nottara” din Capitală au susținut un recital „George Coșbuc” la biblioteca ce poartă numele poetului.

În spiritul colaborării reciproce

● Au sosit la București, pentru a lua parte la o întîlnire bilaterală de dramaturgie cu colegii lor români, scriitorii sovietici : Vladimir Pimenov, directorul Institutului de literatură „Maxim Gorki” din Moscova, Dinna Vișnevskaja, Alexandr Levada, Iuri Edlis și Ghenadi Boicariov.

De asemenea, în cadrul înțelegerii de colaborare între Uniunea Scriitorilor din țara noastră și Uniunea Scriitorilor din U.R.S.S. ne vizitează traducătoarea Lila Dolgoșeva. În cadrul aceleiași înțelegeri au sosit la București Gunar Tîrulg și Lia Bridarka.

● La invitația Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România, a sosit în țara noastră scriitorul brazilian Newton Sabba Guimares.

● Au plecat la Sofia, pentru a participa la „Zilele poeziei bulgare”, Ioan Alexandru și Damian Ureche.

Semnal

● Gelu Ionescu — ROMANUL LECTURII. Pornind de la observațiile că modalitatea de lectură nu poate fi indiferentă, că „actul lecturii este perfectibil”, că nu se poate „citi definitiv” și, deci, în mulțimea de apăsări actuale „tot eruditul se vine sarcina unei prime selecții” — cu rol educativ formativ și informativ —, Gelu Ionescu, după o convingătoare demonstrație a dominației romanescului asupra celorlalte specii literare (Lectura romanului a adăugat romanului lecturii în epocă modernă, Epoca Cititorului), propune, în această primă carte a sa, pașii de vedere inedite asupra unor opere fundamentale — sau doar mult discutate — ale literaturii române și universale. Facultățile tratează despre Urmaz, proza lui V. Voiculescu, versurile lui Ion Vinea, Tudor Vianu-călătorul, specificul lingvistic al eroilor lui Marin Prada, despre Thomas Mann sau Gabriel Garcia Marquez. (Editura Cartea Românească, 190 p., 6,75 lei, 1 490 ex.)

● Ion Crînguleanu — TURNUL TIMPULUI. Autor a peste zece volume (debut în 1962), Ion Crînguleanu continuă în noua culegere cercetarea spațiilor lirice obișnuite : un erotism patetic și declarativ, cu gesturi largi și cuvinte mari fără acoperire în tensiunea intimă a versului, alături de cultivarea ostentativă a elementelor de sorginte rurală și a locurilor comune. Cîțăm din Pe malul izvorului, poate cele mai izbutite versuri din cartea : „Ținăr, tresare poemul / cînd sint cu gîndul la tine. Sau, / mai curînd, cîntecul își începe aripa / din însăși ariparea ta. / Din cînd în cînd zborul se poate-ntrepe / ca un izvor ce sare de pe-o piatră pe alta ; // Trebuie să fii cu sufletul în palmă / și-ai să-nțelegi viața / izvoarelor. / Faptul că la doi pași de tine se pogorâră / o mulțime necunoscută ; o mulțime de băștori / de cerb rădicînd izvorul la inimă, / nu-i decît o laudă de rit / trupului tău dormind / pe malul izvorului.” (Editura Eminescu, 114 p., 8 lei, 1 750 ex.)

● Ilie Tănăsache — MIINE, CU MARE DRAGOSTE... Un stil viu, ușor accesibil și fără pretenția virtuozității, caracterizează noul roman al reporterului Ilie Tănăsache. Tema este desprinsă din sfera cotidianului, autorul conferind unei acțiuni ieșite din comun o aură eroică, creînd personaje care pot fi modele pentru tinăra generație. (Editura Albatros, 230 p., 7,50 lei, 6 400 ex.)

● Maria Dogaru — SIGILILE, MĂRTURII ALE TRECUTULUI ISTORIC. Albumul, întocmit de cercetătoarea Maria Dogaru, membră fondatoare a Comisiei de heraldică, genealogie și sigilografie din lîngă Institutul de istorie „N. Iorga”, este menit să prezinte unui public mai larg tipurile de sigilii folosite în Țările Române din cele mai vechi timpuri pînă la pragul secolului XX. Sigilele expuse în cele peste 30 de sigilii descrise și însoțite de imaginile lor, poartă o caracteristică tipologică, documentară artistică — ale domnitorilor și dregătorilor Evului Mediu românesc, cele folosite în epoca revoluției patriziceoptiste, a Unirii și cea a consolidării statului național român. Sigiliile ale unor zone administrative, instituții, persoane particulare. Autorul subliniază rolul important, unic uneori, studiului sigilografic cunoașterea unor date fapte istorice, arhivă cînd este cazul, valorilor artistice deosebite. (Editura Științifică și Enciclopedică, 282 p., 53 lei, 1 750 ex.)

LECTOR

Nobila misiune a scriitorului

ESENȚA și caracterul adâncilor schimbări, care s-au petrecut în societatea noastră odată cu dezvoltarea forțelor de producție și continua perfecționare a relațiilor de producție, pun probleme de importanță vitală pentru noua civilizație care se clădește pe pământul României moderne, pentru obținerea unei atitudini, unei concepții și unei coeziuni spirituale în care un rol principal revine conștiinței socialiste, conștiinței revoluționare, axul central al efortului pentru progres.

Programul de măsuri pentru aplicarea hotărârilor Congresului al XI-lea al partidului și Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative, elaborat de Comisia ideologică, sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu și aprobat de Comitetul Politic Executiv, constituie, în acest sens, un document de excepțională importanță în viața poporului nostru.

După cum arată preambulul Programului, măsurile preconizate urmăresc „intensificarea activității de dezvoltare a concepției socialiste și de formare a omului nou, stimularea participării creatoare a tuturor oamenilor muncii — români, maghiari, germani și de alte naționalități — la viața ideologică, politică și culturală, pentru făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate”. Sint sarcini de mare răspundere, care revin deopotrivă muncitorilor, țăranilor și intelectualilor, tuturor membrilor societății noastre. Nobila misiune a scriitorilor capătă și ea dimensiuni sporite în procesul întrepătrunderii dintre activitatea direct constructivă și preocupările celor ce înzestreză peisajul spiritual al țării cu noi frumuseți.

A fi constructor al socialismului înseamnă a participa la înălțarea acestui măreț edificiu — nu la voia întâmplării —, ci în urma unei convingeri profunde care conferă muncii de scriitor disciplină și ritmicitate, răspundere și calificare, înțelegere deplină a cursului dezvoltării societății, tot atâteatribute care o ridică, neîndoios, pe treapta superioară a creației.

Potrivit concepției revoluționare despre viață și lume a partidului — materialismul dialectic și istoric — literatura și arta în genere se dezvoltă în strinsă legătură cu evoluția socială și națională a societății, în concordanță cu condițiile specifice fiecărei epoci.

Aceasta înseamnă, înainte de toate, a te integra unei realități, a te atașa unei idei, a lua parte, cu toată ființa, la intensa activitate cultural-artistică și ideologică din țara noastră, contribuind la educarea maselor, la extinderea și aprofundarea fenomenului literar.

De altfel Programul prevede îndatoriri precise care revin uniunilor și asociațiilor de creatori, pentru imprimarea unui nou avânt creației literar-artistice.

După cum se știe, mobilizați de organizația lor de breaslă, artiștii cuvântului scris sint prezenți printr-o multitudine de activități menite să le îmbogățească experiența prin cunoașterea nucleului incandescent al vieții celor care sint ctitorii României Socialiste și care le sint de un neprețuit ajutor pentru perfecționarea mijloacelor de exprimare artistică, militând pentru înnobilarea omului, pentru redarea, în mod veridic și obiectiv, a realității.

RECENT, a avut loc o vizită colectivă de mare amploare a unui grup de scriitori la obiective industriale, agricole și social-culturale din Craiova și din județul Dolj. Ea va fi urmată, pînă la sfîrșitul anului, de vizite similare la Vaslui și Alba Iulia. În perioada următoare, documentarea individuală pe termen lung, cu sprijinul Uniunii Generale a Sindicatelor din România, Ministerului Apărării Naționale, Comitetului Central al U.T.C., Consiliului Național al Organizației Pionierilor și al Centralei

Editoriale, tinde să devină o preocupare de prim ordin a Uniunii Scriitorilor. Se creează astfel premisele realizării unor opere valoroase, care să contribuie la edificarea grandiosului monument al Epopeii Naționale, folosind experiența de azi a poporului nostru, dar ținînd seama și de faptul că viitorul devine, sub ochii noștri, prezent, că există o acțiune simultană a trecutului, a prezentului și a viitorului, o concentrare masivă a timpului istoric, căruia opera literară, surprinzîndu-l în esență și dinamismul lui, are posibilitatea de a-i infuza o deosebită forță emoțională.

Se impune, așadar, dezbateră aprofundată a politicii și ideologiei culturale a partidului, a problemelor eticii și esteticii marxiste în strinsă legătură cu sarcinile din domeniul creației. Vor fi folosite în acest scop adunările generale și învățămîntul de partid — ședințele Asociațiilor de scriitori și ale secțiilor Asociației din București, ședințele cercurilor de creație în care vor fi discutate, în mod constructiv, lucrările membrilor lor. Un rol important revine, în această privință, presei literare care va continua să publice articole și studii, să organizeze discuții și mese rotunde, cu participarea unor scriitori de prestigiu, aparținînd tuturor generațiilor, sprijinind mai ferm orientarea spre tematica realităților contemporane în spiritul umanismului revoluționar.

Programul elaborat de Comisia ideologică consacră un întreg paragraf criticii literar-artistice, căreia i se cere să abordeze mai consecvent de pe pozițiile filosofiei marxist-leniniste, problemele literaturii și artei, să promoveze operele cu conținut militant. O subliniere deosebită se referă la desfășurarea luptei de opinii „pe baze profund principiale, combătîndu-se cu fermitate pozițiile și interesele de grup, precum și atitudinea de mușamalizare a neajunsurilor din sfera creației literar-artistice”.

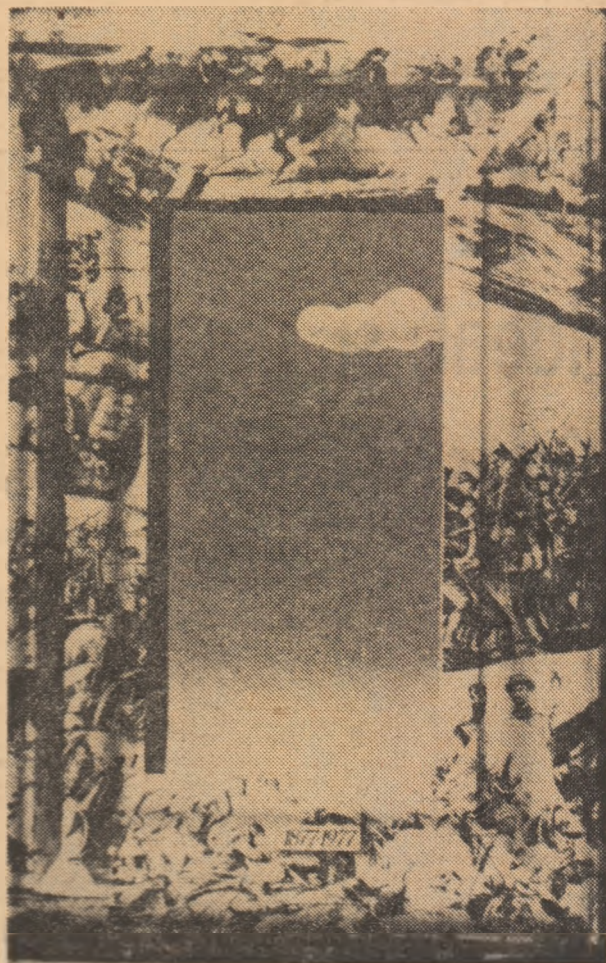
AȘADAR, Programul, prin indicațiile sale, implică o și mai fermă angajare a organelor de conducere ale Uniunii Scriitorilor, cărora le revin sarcini sporite în ceea ce privește îmbunătățirea orientării ideologice, a activității revistelor literare, precum și a Editurii Cartea Românească.

O permanentă preocupare a obștei noastre a fost aceea de a contribui la stimularea și îndrumarea creației tinerelor talente. La inițiativa Comitetului de partid de la Uniunea Scriitorilor, un număr însemnat de poeți, prozatori, critici, dramaturgi au fost repartizați pe lingă aproximativ 30 de cenaculuri și cercuri literare din Capitală. În luna octombrie a.c., se va organiza o întîlnire de lucru cu colegii noștri care au primit această deosebit de importantă sarcină, pentru a face un schimb de experiență și a căuta forme mai eficiente de depistare și promovare a tinerelor talente. De asemenea, urmînd indicația precisă din Program, vom stabili legăturile necesare pentru a asigura activitatea cercurilor și cenaculurilor din întreprinderi și instituții, de la sate, din școli și facultăți.

În fiecare an, Uniunea și Asociațiile organizează sute de festivaluri de poezie, șezători, simpozioane, mese rotunde, întîlniri cu oamenii muncii din fabrici și uzine, de pe marile șantiere, de la sate, din școli și institute de cercetări. Sint tot atâtea prilejuri nu numai de a citi versuri sau proză, ci pentru a încheia un fertil dialog, pentru a discuta sensurile și menirea creației, problemele care ne frămîntă deopotrivă, scriitori și cititori, angajați în procesul vast și complex de înnoire a societății românești.

A fi la înălțimea acestui timp al nostru, iată nobila misiune a scriitorilor, care, folosind mijloacele lor specifice de lucru, participă efectiv la edificarea noii orînduirii.

Virgil Teodorescu



DAN ALEXANDRU IONESCU — afiș dedicat Centenarului Independenței (Din expoziția Afișul politic — galerie „Căminul Artei”)

Patrie română

Îți mulțumesc pentru iubirea
în care m-ai înveșmîntat,
din frumusețea ei lucidă
mierea în grai a picurat.

Îți mulțumesc pentru bătrînul dor
mereu intînerit, inflăcărat,
aburul lui de pîine caldă
e trandafir pe chipul de bărbat.

Îți mulțumesc pentru logodna
sub care ne alcătuim
îmbelșugați de tricolorul
eu limpezeama grea de crin.

Îți mulțumesc pentru cuvinte,
ce rotunjesc lumina lin,
pentru adevărul lor hrănind
însemnul tău la care mă inchin.

Îți mulțumesc din inimă mereu
pentru slava acestui pămînt,
pentru flacăra din vis, sublimă,
cu biruința căreia te cînt.

Îți mulțumesc cu tinerețea mea
pentru adevărul în care cresc,
pentru fructul în care respiră
vecei numelui meu românesc.

Ion Mărgineanu

PERSONAJUL

Ideal și uman
în structura personajului

CRED că una dintre problemele etale legate de personajul literar se poate rezuma, succint, la următoarea întrebare: este el, personajul literar, proiecția unui ideal sau este un ras cu o existență controlabilă, întâlnit zilnic de noi în împrejurările vieții? De modul în care creatorii, iar mai departe critica, dezbate și soluționează, în practica artistică, această chestiune, depinde, într-o însemnată măsură, conținutul unei literaturi la un moment dat. Așa cum este de așteptat, un răspuns tranșant, de o fermitate ce nu îngăduie nici o replică, într-un sens ori altul, nu este posibil decât cu riscul unor consecințe negative pentru fenomenul artistic. Asemenea consecințe se pot ivi însă, în egală măsură, și într-un context de confuzii, de empirism teoretic ori de practicisim limitat. Și pentru a nu se rătăci în acest spațiu dedalian, se impune singura măsură eficientă de precauție, de care o putem verifica și istoric: raportarea permanentă și lucidă la viață, la realitate, înțelegând în ordinea substanțială și nu în cea fenomenală. Necesitatea unei asemenea raportări rezultă din însuși specificul creației artistice, care nu poate fi îngăduită în afara reflectării existenței ce ne înconjoară, în multitudinea înfățișărilor sale. Dar prin formula raportării la viață nu înțelegem transpunerea, transcrierea, redarea, reproducerea vieții, operație parțial mecanică, ci înțelegem înfățișarea transfigurată (în nici un caz, firește, „literaturizată“) ce presupune participarea intensă a conștiinței creatoare, dirijată ideatic, prezidată de cele mai înalte idealuri ale momentului istoric. Căci artistul, cea mai sensibilă conștiință a epocii sale, cum a fost de altă ori definit, nu poate degenera într-o placă fotografică sau într-un robot receptor-emițător. El trece, prin filtrul conștiinței și ideologiei sale, senzații, impresii, cunoștințe, deprinderi etc., în scopul construirii edificii artistice. Iar în structura acestui edificiu coloanele de susținere sînt alcătuite din umanitatea zugrăvită, din personajele principale. Orice încercare a unor scriitori sau teoreticieni de a ignora individualitățile în creația literară, în roman în primul rînd, s-au dovedit sterile și pot fi considerate, cum au și fost, drept indicii ale unor simptome de criză spirituală. Căci, eliminînd personajul din literatură, prețedezi asemenea aceluia pictor care a desenat o ramă și un cadru înăuntrul căruia nu se afla nimic, jucînd o farsă vizitatorilor. Ca farsă, desigur, procedeul poate amuza, dar a stabili din el un principiu al artei începe să semene a divisiune spirituală, care în cele din urmă se și dezvăluie ca atare.

REVENIND la întrebarea pusă la început, se cuvine să reamintim faptul, foarte important pentru dispoziția noastră, că literatura, ca și cele-

alte arte, s-a născut din nevoia sufletească a omului de a-și reflecta condiția, dar mai ales de a o depăși. Creatorii, anonimi la început, apoi cei culti, s-au detașat de semenii lor nu numai prin puterea observației celor din jur, ci și prin capacitatea vizionară, prin zborul gândirii, printr-o conștiință înaripată, prin aspirația spre înalt și sublim. Erau pătrunși, altfel spus, de un nobil idealism (firește nu în înțeles filosofic, ci caracterologic). Protagonștii literaturii populare luptă ori se sacrifică pentru semenii lor, pentru bine, dreptate, frumos și adevăr, sînt chipuri umane ideale, față de care marile colectivități au avut o permanentă nostalgie, pe care le-au adorat și le-au adulat dintr-o neîncetată nevoie de auto-depășire, de ideal, ceea ce este spre onoarea speciei umane.

Termenul de opoziție: umanitatea negativă (prezentată direct sau în simboluri mitologice) n-a constituit niciodată o finalitate, ci un instrument de afirmare a valorilor exemplare ori pentru folosirea contrastului. Marii eroi ai Antichității, ai Renasterii, epoci de mare elan constructiv, de afirmare a personalității, sînt, cum se știe, de aceeași natură a exemplarității, modele și pilde. De asemenea, eroii romantismului, acest curent care a îmbogățit nu numai marea galerie a individualităților literare pozitive, dar a adăugat nuanțe inedite, tulburătoare, prin cultivarea personalității. Într-o fază finală a evoluției sale însă, romantismul, acest curent atât de vast, de cuprinzător și de profund, prefigurează și unele direcții care, duse la exces în naturalism și apoi în suprarealism, vor devia, într-o măsură considerabilă, destinele literaturii. În această fază a romantismului se produce un fel de dezeroizare a personajelor, prin investirea lor cu calitatea de victimă. În locul sentimentului de admirație al cititorului, intervine compasiunea pentru soarta tristă a valorilor umane strivite de un context social ori istoric vitreg, iar uneori, în funcție de psihologia autorilor, sentimentul de indignare ori de revoltă.

În naturalism, o asemenea mentalitate creatoare devine preponderantă: omenirea și o infern biologic și moral, nimic n-o mai poate salva de pe panta prăbușirii inexorabile definitive. În locul încrederii în om și în capacitatea sa de a crea și de a dura, vom avea scepticismul steril ori pesimismul iremediabil. Scriitorii sînt obsedați de aspectele sumbre, dezolante ale existenței, văd lumea în culori apocaliptice, morbide. Dar ar fi total eronat dacă am acuza pe scriitorii de o asemenea stare de lucruri. Literatura nu face decât să înregistreze o situație de fapt, într-un moment în care capitalismul se dovedise a nu fi soluția pe care se mizase, cu atîta încredere, în zorii apariției și apoi ai consolidării sale. Acel „mal



SABIN BĂLAȘA: Maternitate (Din expoziția de pictură și sculptură contemporană, deschisă la Muzeul de artă)

de siècle“ de care vorbește Musset se găsea în realitatea vremii, pentru că după aceea să pătrundă în textele literare. Ce se întâmplă cu această orinduire astăzi este un fapt oricui evident: cu toate marile sale cuceriri, mai ales sub raport tehnic, capitalismul se dovedește incapabil să soluționeze marile probleme sociale-umane care frământă omenirea. Șomajul, inflația, convulsiile sociale, spectrul foametei și al războaielor, toate acestea pe fondul unor inegalități economice revoltătoare, pun în discuție și neagă latu-rile progresului incontestabil realizat. Iar literatura, oglinda fidelă a vieții, nu poate ignora toate acestea, făcîndu-și, dimpotrivă, un fel în a le dezvălui în toată cruzimea lor.

Nu e nici o incompatibilitate între societatea burgheză și o literatură sumbră, cu eroi măcinați de îndoieli și gândiri funebre, abrutizați de coșmarul tragediei ce se petrece sub ochii lor. Multe dintre aceste personaje afișează un dispreț me-listofelic, dar total ineficace, pentru orice idealuri sociale, pentru orice orindui-ală a lucrurilor. Indiferentismul, mi-zantropismul nu sînt însă decât semnele unui orgoliu juvenil, cînd nu sînt ceva mai mult: divisiune premeditată. Asemenea mentalități puteau fi considerate oportune atunci cînd ele echivalau cu o respingere și o neadeziune la o stare de lucruri negativă, dar absolutizarea lor „filosofică“ este defetistă, în condițiile în care o nouă societate, cea socialistă, se dovedește o soluție superioară pentru omenirea contemporană. Lucru pe care, de altfel, o mare parte dintre scriitorii de seamă ai Apusului l-au și înțeles, înfățișîndu-ne o umanitate gata să ducă, în continuare, și să dezvolte, pe noi trepte, valorile dobîndite pînă astăzi de om.

IN CEEA CE privește atitudinea scriitorilor noștri de astăzi față de personajul literar, ea ni se pare, în mod firesc, circumscrîndu-se acestor de-ziderate, legate de caracterul constructiv

și uman al realității noastre socialiste. Credem, de aceea, că fără a ignora rămănerile în urmă din conștiința oamenilor, nu pot trece neobservate tocmai marile mutații pozitive din conștiința lor; fără a trece cu vederea recidivele, uneori puternice, ale egoismului și ipocriziei, nu putem ignora marelui torent de generozitate și altruism pus în slujba propășirii patriei, ce caracterizează masele muncitoare și, mai cu seamă, pe cei mai aleși dintre contemporanii noștri. Fixațiile negativiste nu pot ajuta la nimic în absența factorilor compensatori și caracteristici. Nu este vorba, firește, de a repeta erorii trecute deformînd realitatea prin idilism, dulcegărie, convenționalism și schematicism dogmatic, prin eroi imaculați și palizi, fantome fără chip. Este vorba însă de a scruta, cu toată responsabilitatea, viața contemporană în care orice creator adevărat va găsi, cu siguranță, pe marii eroi ai timpului nostru. Căci cine altcineva decât oamenii zilelor noastre au transformat, din temelii, o țară rămasă în urmă și au impus-o în rîndul națiunilor demne ale omenirii contemporane.

„Miracolul românesc“, material și în egală măsură spiritual, s-a clădit aici, în România socialistă, cu singură și răbdare, cu inteligență și spirit de sacrificiu, cu eroism, de către oamenii acestui pămînt milenar. Acești oameni merită o mai dreaptă prețuire. Este, credem, o problemă de conștiință a creatorilor în orice domeniu al artei, al literaturii în primul rînd. Căci ni se pare că personajul literar, ca „existență controlabilă“, de care vorbeam la început, nu mai este alt decît îndepărtat de personajul „proiecție a unui ideal uman“. Și, în orice caz, nu mai este o utopie. Cum de altfel n-a fost niciodată, căci mereu omenirea a ivit, din mijlocul ei, natuiri ideale care, cum zicea Engels, „întîi au existat și după aceea au fost numite ca atare“.

Pompiliu Marcea

Nocturnă

Cineva ciocănisă la fereastră
delicat, ca o simplă părere:
o pasăre timidă, înfrigurată,
îndrăznind în durere.

Oricine o putea auzi
cînd urechea inimi-i trează
dar nimeni nu-i arătase
lumina ce duce spre oază.

M-am strecurat pas cu pas,
perdeaua am dat-o deoparte.
Un ropt de ploaie lovea
trupul firav, în noapte.

Marină

Cînd mirosul sărat îmi dilată
nările
pielea cu înfățișare de floare
se lasă palmuită de soare.
Valurile fug în sonatină
spre aerul beat de lumină.

Cu ce unitate

Cu ce unitate să măsoar
gîndurile care dor?

Am căutat, dar n-am găsit
nici metru, nici cîntar,
deși mereu am plătit
n-am fost niciodată avar.

Deasupra, fără umbre,
am dăruit din plin, curat,
rodul bunului cuvînt,
într-un veșmînt înnobilit.

Am făcut sacru legămint
să urce nevămuit
în templul inimilor care
l-au prețuit și iubit.

Dar gîndurile care dor
cu ce unitate să le măsoar?

Florica Dumitrescu

Modernitatea

PE vremea cînd se construiau în Capitală primele blocuri-turn, s-a petrecut o întâmplare pe care îmi îngădui s-o povestesc, foarte pe scurt, din simplul motiv că amintirea ei mă ajută să-mi precizez mai bine gîndurile în legătură cu eroii literari, cu structura și noua sa înfățișare. Pe șantierul nostru era un tînar care se cătăra cu o luleală fulgerătoare pe schele, pînă sus, la cel mai înalt punct, uneori folosînd chiar „liftul“ pentru cărămizi sau macarua care ridica plăcile de azbociment. Nu-si punea niciodată centura de siguranță, pentru el lucrul la mare înălțime era la fel de obișnuit ca și cel de la sol. Trecea de la un balcon la altul mai mult sărînd, nu-si arăta nici cea mai mică urmă de teamă, iar noi ne spuneam că o fi fost crescut la vreun circ, în vreo trupă de zburători, fiindcă nu-l prea deosebeai de oamenii trapezului. Dar într-o zi, pe cînd tocmai ne mîndream eu un astfel de viteaz, un inspector de la „protecția muncii“ l-a amendat și pe

el și pe noi, cel care-l tolerasem abaterile, fiindcă a nu folosi centura de siguranță iar, uneori, nici măcar ocazia de protecție, înseamnă, pe un șantier de construcții, o abatere de la regulile muncii. Am fost, deci, nevoiți să-i cerem băiatului să ne explice „curajul“ și... surpriză! — ne-a mărturisit că toată întâmplarea s-a petrecut din pricină că era micop. Avînd vederea slabă, el nu realiza distanțele, nu-l înfiorau înălțimile, pentru el trotuarul privit de la etajul 12 era doar la un metru depărtare. Din clipa aceea l-am obligat să poarte ochelari, și băiatul, cutremurat, n-a mai îndrăznit să urce. A trebuit să lucreze multă vreme la sol pînă să se deprindă cu ceea ce era, de fapt, real.

Cînd i-am povestit unui scriitor înaltă plarea, el a spus: „Lută un erou de roman!“ Și a adăugat: „Un erou de roman modern“. Nici gînd să-l contrazic. Întîmplarea ar putea intra, fără îndoială, în țesătura unui roman destul de interesant. Eu as vrea să-mi spun însă

Între realitate și artificiu

HOTĂRÎT că personajul literar joacă un rol capital în roman și toate teoriile, mai vechi sau mai noi, cu privire la subțierea, monodimensionarea, pulverizarea sau chiar dispariția lui, nu-i vor convinge pe cititori să renunțe a căuta eroi intereșanți ori de câte ori citesc o operă epică. O veritabilă discuție pe această temă ar avea șansa să ia naștere, stringind un pic obiectul ei și oprindu-ne asupra măcar citorva neajunsuri efective ale prozei noastre cu teme nemijlocit contemporane. Realizările romanului românesc în ultimii ani le-am relevat fără zgîrcenie de nenumărate ori; nu e cazul, așadar, să revin înșirînd iarăși aproximativ aceeași listă, menită a ține locul introducerii „constructive”.

Recentul Congres al educației politice și al culturii socialiste a demonstrat cu argumente ce preț însemnat pune Partidul pe acțiunea formativă a literaturii. Fără îndoială, e vorba mereu de o operă educativă exercitată asupra sufletelor omenești cu mijloacele proprii artei și numai ei, prin intermediul emoției estetice durabile, care exclude dăscăleala tezistă și implică neapărat plăcerea. Dar fiind sănătos oricum a repeta și preciza aceasta, dezideratul nu se împlinește automat. Ar trebui înțeles un lucru pe care ne cam facem a-l uita: orice operă literară, cu adevărat valoroasă artistic, contribuie la înălțarea omului și lucrează astfel în sensul umanismului socialist. Dar nu toate scrierile au o egală forță revoluționară, în făurirea de conștiințe comuniste. Altfel, ne-am putea mulțumi cu capodoperele trecutului; sint destule și nu apucă omul să le citească într-o viață.

Vreau să apăs pe ideea că ținta formativă a cărților noastre ar fi de dorit să aibă în centrul ei mai concret idealurile comuniste. Cu alte cuvinte, să năzuiescă a sădi în oameni concepții, atitudini fundamentale, comportări și deprinderi, fără de care o lume a progresului continuu, echității și demnității umane integral recitigată nu e posibilă.

Tovarășul Nicolae Ceaușescu a arătat la Congres că „oamenii muncii vor să-și recunoască în lucrările literare și artistice propria lor fizionomie morală”. E o cerință legitimă? Firește că da! Au avut-o consumatorii cărților în toate epocile istorice.

Calea pe care romanul, de pildă, își exercită în chipul cel mai viu acțiunea formativă asupra cititorului este *identificarea* sa cu unul din personajele centrale, însuflețite de narațiune.

În discuția noastră, Al. I. Ghilia a pomenit numele lui Werther. Dar mai multe romanele, cu o influență mare asupra unei întregi epoci, cuprind în centrul lor personaje asemenea cărora contemporanii lor au năzuit să fie: Parsifal și Tristan, din ciclul cavaleresc al regelui Arthur, René, Paul și Virginia, Robinson Crusoe, David Copperfield, Jean Valjean, César Birotteau,

Rastignac, Julien Sorel, Bezuhov, Stavroghin, Katow, Gatsby-magnificul, Huckleberry Finn, Pavel Korceaghin și alții alții. Chiar în vremurile noastre, felul cum au marcat o parte din publicul tînăr romane ca *De veghe în lanul de secară*, al lui Salinger, sau *Pe drum* de Kerouac, reflectă același proces.

„Identificarea” psihică a cititorului cu anumite personaje literare e, firește, un act complex, într-o măsură inconștient și nereductibil la simpla contopire. Mecanismele adeziunii ar merita studiate mai îndeaproape; în general impactul moral obținut prin mijloace artistice s-ar cuveni examinat în spiritul psihologiei moderne; unui romancier par a fi rămas aici încă la imaginile simpliste ale modelului din abecedar.

Oricum însă, ca să se producă, fie și pînă la un punct, procesul identificării între viață și textul literar, o punte de legătură analogică, sub raportul condiției socio-istorice umane, a problematicei morale sau „etern omeneșcului”, trebuie să existe. Fără ea, comuniunea sufletească intimă nu poate interveni. Romanul e citit la „rece”; reușește să incite curiozitatea, eventual chiar să amuze, dar să provoace mutații adinci interioare, slabă speranță!

DIN acest punct de vedere, sîntem siliți să recunoaștem că romanul nostru prezintă încă serioase carențe. Numărul personajelor literare centrale care să cheme oamenii muncii la o identificare cu ele, prin analogia existenței, preocupărilor și totodată puternicului relief artistic, adică vieții intense autonome, sînt foarte puține. Călin Surupăceanu și Niculaie Moromete ai lui Marin Preda, Dunărinu, activistul prob omorît, a cărui amintire D. R. Popescu o face să străbată *Vinătoarea regală*, citeva figuri ale *Catedralei* de Virgil Duda, ca inginerul Burghel, Andrei, meșterul Andone, apoi Neag și Emil din *Anotimpul posibil* de Al. Simion...

E ceea ce-mi vine imediat în minte, gîndindu-mă la producția de romane a ultimilor ani. Să ne mișliem cu constatarea că nici alte literaturi nu oferă aici exemple mult mai numeroase.

Sigur că pe trepte diferite ale literaturii, procesul „identificării” poate funcționa și parțial. Cititorul participă numai la unele reacții ale personajului, păstrînd față de el o distanță apreciabilă critică. Nici acest mod de acțiune formativă a literaturii nu e neglijabil deloc. Ba aș îndrăzni să spun că are citeodată efecte mai substanțiale, imprimînd o mișcare dialectică lecturii: adeziune și respingere, depășire a simplei apropieri simpatetice, prin reflecție și judecată.

Ne sînt cunoscute influențele profunde săvîrșite de asemenea personaje literare, înțelese, admirate uneori sau deplînte, dar folosite ca îndemn spre refuzul, printr-o revoltă salutară, a de-terminărilor tragice care le-au alterat



H. CATARGI: *Natură statică* (Din expoziția de pictură și sculptură contemporană deschisă la Muzeul de artă)

esența omenească. E cazul lui Don Quijote, Vautrin, Raskolnikov, Ion, Ladima.

La capitolul acesta stăm evident mult mai bine și o apreciere dreaptă nu trebuie să ignore nicidecum faptul. Identificări pînă la un punct și despărțiri fructuoase pentru omul nou, în formarea sa, îngăduie eroii ultimelor romane ale lui Constantin Ţoiu, Al. Ivăsiuc, Th. Mazilu, G. Bălăiță, Al. Simion, Ion Brad, Platon Pardău ș.a.

Fenomenul cel mai supărător are loc atunci cînd personajele romanului nostru contemporan se dovedesc construite pe o impostură. Oamenii muncii apar complicați nefiresc, înzeștrați cu gînduri și sentimente care nu le sînt proprii, puși să-și frămînte mintea, nu pentru ceea ce-i doare într-adevăr, ci pentru dileme artificiale. Autorul îi obligă să trăiască dileme hamletiene, în situații, unde ei, avînd opțiuni ferme, iau hotărîri practice și acționează fără inutilă vorbărie. Pe bună dreptate, tovarășul Nicolae Ceaușescu a criticat la Congres această tendință de a transplanta în realitățile contemporane eroi cu mentalitatea unor epoci revoluate, sau descinși, parcă, din alte planete.

Ce origine are o atare hibridizare falimentară a personajului literar?

Răspunsul: necunoașterea suficiență a vieții, contactul superficial și sporadic cu mediile în care se plămădește o umanitate superioară. El e și judicios într-o măsură — socotesc — dar nu pune, totuși, degetul pe rană. Avem destul scriitori talentați care cunosc îndeaproape realitățile vieții contemporane și pe oamenii ei. Personajul literar își dezvăluie natura autentică prin conflictele în care romanul îl surprinde evoluînd. Idilizarea acestora, în primul rînd, — cred eu — îi împiedică pe oamenii de rînd să devină eroi memorabili ai cărților noastre. Ce se întîmplă, practic? Firea adevărată a constructorilor socialismului ia naștere într-o luptă zilnică, necurmată, cu inerția, indiferența, evitarea răspunderii, apucăturile tiranice, tendințele egoiste acaparatoare, interesele oarbe, mărunte, formele noi ale parvenitismului, nu sub forma unor vicii teoretice, ci personificate de înși vii, primejdioși, foarte abili și — măcar pentru o vreme — puternici. Con-

flictele iscate din astfel de ciocniri dramatice și fără happy-end asigurat întotdeauna — să o spunem deschis — sînt îndeobște ocolite.

Ca romanul să poată trăi, fie și prin transplantul inimii, contradicțiilor din relațiile interumane li se substituie altele, „interioare”. Nu neg că și ele există și au rostul lor serios în definirea morală a personajului. Dar în cazul nostru, deplasarea e destinată de cele mai multe ori să eludeze conflictele obiective, autentice, spre a da o imagine roză a realității și a netezi romanului drum la tipar. Frămîntările lăuntrice, cîtă vreme nu vizează stări sociale criticabile și nu deranjează serios pe nimeni, sînt mult mai ușor acceptate fără a trezi discuții. Atunci, autorul se simte împins să-i nascocască personajului său, om simplu, angrenat în bătaia cotidiană a muncii eroice anonime, o sofisticare sufletească falsă, intelectualistă. Așa răsar hibridul cu statut social de muncitor, țărăn cooperator, sau activist politic, și ameteți metafizico-abisale. Ba chiar intelectualității, provenită azi în bună parte din rîndurile maselor populare și cu preocupări profesionale foarte serioase, i se dăruie răsuciri mentale livrești și aspirații himerice.

Sînt ultimul care să contest dreptul romanului de actualitate la speculația înaltă intelectuală. Avem nevoie și de ea, bineînțeles. Condiția succesului acestui tip de scrieri e ca personajele care au ambiția a ne purta în lumea gîndurilor înalte să fie verosimile, sub raportul mediului uman prin care circulă și să emită efectiv idei, nu pălăvrăgeală obscură.

Dacă vrem să crească însă numărul eroilor convingători și cuceritori, ieșiți din mijlocul oamenilor muncii, să ne luăm curajul de a lumina adevăratele conflicte ale activității lor neobosite cotidiene, cu toată gama culorilor vieții, lichidînd definitiv monocromatismul, alit trandafiriu, cit și cenușiu.

Nu întîmplător, secretarul general al Partidului a legat, la Congresul educației politice și al culturii socialiste, aceste două probleme.

Ov. S. Crohmălniceanu

eroului literar

părerea cu privire la eroul romanului modern în legătura lui directă cu știința și tehnica, adică acel erou care este adevărat al epocii noastre puternic marcată de prefaceri esențiale. În ultimul timp s-a scris mult despre raporturile științei cu literatura. Anume că trăind într-o epocă a exploziei științifice cu adinci consecințe în viața planetei, literatura, ca orice activitate omenească, nu poate rămîne nici ea prea departe de influența ei. Cel mai adesea se dă, ca exemplu, chiar romanul, genul care măsoară, de fapt, gradul și forța unei literaturi, și a cărui menire este să dezvăluie relația de profunzime dintre societate și individ. Dar își schimbă el, romanul, formele? Dobîndește el, sub impulsul științei, tehnicii și, în general, al dinamicii civilizației actuale, trăsături noi? Oferă știința și tehnica subiecte și eroi de un fel nou? E limpede că, mai mult ca oricînd, omul zilelor noastre trăiește în procesul dinamic nu numai al relațiilor sale personale, intime, dar și

al schimbărilor vertiginoase (uneori chiar uluitoare pentru conștiința lui) ce au loc în domeniul științei și tehnicii.

Criteriile de măsurare a lumii, noțiunile de spațiu și timp se schimbă neîncetat în forul interior al omului, iar odată cu dezvoltarea științei și tehnicii crește mobilitatea reprezentărilor noastre despre lume.

În țara noastră trăim într-o etapă în care a intrat în plină acțiune cincinalul revoluției tehnico-științifice, iar pe plan moral principalul țel este formarea omului nou, țel arătat cu limpezime în Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative. Astfel că oamenii care construiesc viața nouă din zilele noastre și care vor construi, miine, comunismul sînt, de fapt, o întrupare vie a unității dintre visul cel mai înalt și cotidianul cel mai obisnuit. În prezentul lor răzbat ecourile trecu-

lui și romancierul contemporan găsește procedee artistice adecvate pentru a înfățișa această unitate complexă; ieri, și azi, amintirea și imaginea actuală a vieții, gîndurile și planurile de viitor. Și tot atât de important este și faptul că în construcția omului de azi pătrund mereu noile descoperiri ale științei, el trăiește cu imaginea navelor și sondelor cosmice, e înconjurat zilnic de un val imens de informație politică și la parte, printr-o atitudine activă, vie, de fiecare cîndă, la evenimentele ce vizează însuși destinul omenirii.

Asa sînd lucrurile, ne apare firesc ca progresul impetuos al descoperirilor științifice și noile elemente de cunoaștere a lumii datorate științei și tehnicii să investească arta cu un conținut nou și s-o îndemne să caute și forme noi. Dar nici o revoluție științifică nu poate schimba (și nici nu și-a propus vreodată) esența spirituală fundamentală a omului, înclinația lui de a spera, visa și înfăptui, de a iubi și a suferi, de a se simți fericit. Arta va fi astfel, todeauna,

tot mai legată de om. Arta și literatura sînt îndemnate de partidul nostru să se inspire „din idealurile socialiste ale poporului, din viața și munca sa eroică”, aducînd astfel „o contribuție sporită la formarea conștiinței omului nou”.

Acesta este țelul artei, și el ne apare cu atât mai nobil astăzi, cînd omul este atât de implicat în întregul mers al vieții sociale. Din acest punct de vedere se schimbă intruciva și forma romanului. Citesc un roman și văd cum vechea și tradițională epică de tip balzacian cedează tot mai mult locul asociațiilor rapide, detaliilor neasteptate care aruncă, dintr-odată, lumină în conștiința eroului și scot în relief tocmai aceste elemente dinamice din viața sa. Știința și tehnica oferă subiecte noi în care însă se pot regăsi și drame faustiene și aspirații tumultuoase ce se plămădesc în zgomotul asurzitor al mașinilor.

Eternul uman nu va dispărea nicînd, fiindcă nicînd omul n-a fost atât de legat sufletește, atât de complex în monologul său interior, atât de profund în frămîntările sale spirituale.

Mai cu seamă omul care construiește noua civilizație socialistă.

Stelian Ioniță
inginer șef al santerului
I.C.M. 5 — București

Ion Brad

Cronică veche și nouă la Muntele Athos



M-am dus cu noaptea pe caicul lunii,
Tiptil, pe virful degetelor, singur.
Să nu trezesc din somnul firav marea,
Ori clopotele adormite-n turnuri
Ca niște bufnițe posomorite,
Să nu-și dezlege cobea peste codri,
Pe unde doar mistreți cu colți de-argint
Sparg furioși oglinzile, să nu-i
Mai certe speriate din izvoare.
Numai pe mare am înconjurat
Vrăjitul Munte, pustnicul suprem,
Cu ochi topiți, ca toți anahoreții,
În candelabru stelelor, spre ziuă.

Nici nu mai știu cum m-a uitat caicul
La Marea Lavră, pintenul zidit
În coasta mării, să-i agite caii
Dinspre Egee, pînă la Cassandra.
Nu bănuiam că-mi va ieși-nainte
Soborul Domnitorilor români
Cu prapori numai stele și pisanii
De parc-ar fi sosit pe apa mării
Chiar sveatii Atanasie, și nici
Nu-nțelegeam ce murmură într-una,
Ca valul de sub munte, grămăticii.

— La Protathon, mi-arată ei, acolo,
Stau ctitori din vechime Basarabii,
Stă Ștefan Vodă, scutul preamărit
Al lui Christos și al Moldovei sale,
Neagoe însuși cu-al său fiu Teodosie
Au închinat și-au miluit cu danii,
Cu temelii adînci, cu zugrăveli,
Cu evanghelii ferecate-n aur,
Dar mai ales cu mănăstiri de-acasă
Bogate-n munți, în șes, în heleșteie,
În turle săgetate și-n mitoace,
În suflete robite de rumâni
Schimbate-n taleri sunători de aur,
În clopote ce iau în slăvi Kareia...

— Aici, la Lavra, milostiv, Neagoe
Au înnoit bisearea cea mare
Cu-altariul și cu tinzile-mpreună.
Plumbul cel vechi l-au prins cu altul nou,
Acoperind-o toată de iznoavă,
Cliserniță zidi, din temelie,
Zăvese-n fir de aur și de-argint
Prea înfrămusețate iar au dat,
Și au făcut mertic atît de mare
În taleri ce curg gîrlă an de an...

— Apoi, la mănăstirea Vatopedul,
Unde Ștefan clădise arsanaua
Să lege muntele de-abisul mării,
Tot el, Neagoe Vodă Basarabul,
Au pus pre făcătoarea de minuni
Icoană-a Preceștii un măr de aur
Cu dalb mărgăritar și pietre scumpe,
Zidi cu sîrg și pimniță adîncă,
Hambarele de grîu și vinăria,
Ca nu cumva-ntr-o zi să se trezească
Și fără trup și fără sînge Domnul.
Pe urma sa, și Vodă Lăpușeanu
Dă mii de aspri, și-apoi mii de galbeni,
De parcă toamna se făcuse pustnic
Cu vorbe risipite prin păduri,
Ruxandra-Doamna dăruie moșii,
Să i se ierte sfintele păcate,
Vodă Șerban închină mori cu vaduri
La gura Ialomitei cîntătoare,
Vasile Lupu își zidește parcă
Pe fiul său, frumosul Ștefăniță,
În zidul prăbușit al mănăstirii,
Iar Ana Golia, logofeteasa,

În pomenirea soțului, închină
Patru averi cu viile cinstite
Cădelnițind pe dealuri la Cotnari...

— Și iar, la mănăstirea Ivirilor, la fel,
S-au ostenit Neagoe și-au adus
Pre sus, pre ziduri, apă cu urloiul,
Furată stîncilor la miezul nopții.
Și de la Mihnea Vodă Turcitul a purces
Pînă tîrziu către Grigore Ghica,
Pe scocuri nevăzute, rîu de aur,
Rîu gîlgiind în marile icoane
Ce n-au făcut minunea să-l întoarcă
În munții unde își avea izvorul,
Dar l-au trecut, prin delte și meandre.
Spre tărîmul însoțit de manuscrise,
Unde și-acuma încă risipesc
Polen de aur crinii zugrăviți
Și păsările ce-și lovesc în aer
Aripile de îngeri speriați...

— Apoi, Dionisîul, mănăstirea
De care se-ndurase Petru Rareș
Cu soața lui Elena, dăruindu-i
Alesul epitaf parcă țesut
Din spicele cu foșnetul fierbinte :
„La monastirea noastră de curînd
Clădită la Sfințitul Munte Athos...“
Tot el svicni cu umerii în cer
Ai turnului ce-ncîntă Karakalul
În clopote ca inimile mari
Ce apuneau în pieptul răzeșilor, prin lupte...

— Vezi mănăstirea Cutlumus? Îmi zic
Ca speriați, în mine, grămăticii.
E „Marea Lavră-a Țării Românești“
Cu sfînt hrisov lăsat de Vlaicu Vodă
La leat o mie și-ncă treisuteșaziceșnouă
Cerînd să fie-adăpostiți aici
Bătrînii buni, calogherii români,
Cei înfrățiți, în rugă, cu elinii,
Cu toate națiile ce-i țin frați.
Porniți de-acasă încă de copii,
Luptînd pe drumuri lungi cu osmanliii,
Le arăta doar marea că-s cărunți,
Cu barba ca pădurile țepoase
Din care, numai pofte, rideau spre ei șacalii.
Atîți jupani și sfetnici lui Mircea cel Bătrîn
Au închinat și sate și suflete încît
Apare, șters de ploii, inconostas,
Oftat, cuvîntul lui Gavriil Protul
Ce laudă-osteneala lui Neagoe :
„...zidită-n temelii de Radu Vodă,
numai Neagoe o au săvîrșit,
cu mîndre frămuseți și cu podoabe
pe den lăuntru și pe den afară,
înconjurînd-o iar cu zid cît cerul.

Și-au înălțat, precum la Argeș, turle,
chilii, trapezării și pimniță, și-apoi,
mangupia, maghernița, grădina,
o poartă mult mai mare ca poarta mică, și
o bolniță alături de cea ospătărie,
o jîtniță și-o visterie largă
și alte case mari de toată treaba.
Așijderea, pristaniște făcu
în Ascalun, la mare, ca să fie
de mulți corăbieri și le-au mai dat
corăbii două, numai una mare ;
și-o au zidit cu ziduri împrejmur,
culă de arme au făcut cu turnuri
ca pază de primejdii să le fie.
Și-au mai zidit metohuri cu de toate

și bine le-au tocmit, că monastirea
poate dormi de-ațita-ndestulare.“

— Și tot așa, cît nu ne-ajunge glasul,
La Pantocrator iar, la Sfîntul Pavel,
La Hilandar, la mîndra Rusicon,
Dar mai ales, cu toții, la Zografu,
Ținută de-Alexandru cel Bun, ca o minune,
Pe palme mari, în loc de buzdugan...

— La mănăstirea Filotei, de care
Se-ndrăgosti ca de-o fecioară tristă
Vlad-Țepeș, cel temut, aflînd, se spune,
„De multele-i nevoi și scirbe multe,
Dar mai ales de-acea desăvîrșită
A ei pustietate...“. Lăcrămase,
Poate că-nțîia oară-n viața lui...

Simópetra, ce arse într-o noapte
Ca trupul unui brad, a fost văzută
De ochii vulturești ai lui Mihai
Viteazul ce găsi răgaz în lupte
S-o nalțe iar pe stînci, precum Ideea
Unirii într-un singur candelabru,
Al cerurilor, năzuind să crească
Rotund peste întinsuri românești...

Și-atîtea încă mănăstiri de care
Nu m-am temut că vor veni să-ntrebe
De-s domnitor și eu, ori biet sărman
Ce vrea să-și schimbe viața într-o stîncă.
Ce să le spun, cînd ele-mi cer copii
Să le aprindă luminări de moarte,
Ori fața sfinților s-o spele-n lacrimi?

— Dar unde sînt călugării? Întreb,
Ce-au înălțat, alături de catiri,
Podoabele acestui Munte Sfînt?
Unde-s copiii rătăciți de-acasă,
Cu sufletele schilodite-n schimnici,
Uitîndu-și lacrimile la Moldova
Și bucuria-n Țara Românească?

— În frunzele de dafini îi găsești,
Întorși la rădăcinile pădurii,
La vatra lor de-a pururi părintească.
De vrei să-i numeri — albe căpățîni,
Ca un popor lunar, în descojire,
Mai țin sobor sub ziduri, la Prodromul,
La schitul românesc ce curge-n mare...

Cutremurat, spre mare îndreptîndu-mi
Din piatră-n piatră pașii, mă-ntilnesc
C-o ființă vie, sau c-o umbră caldă?
Își pipăie cu un toiag de-alun
Cărarea dintre munte și prăpastii.
M-adulmecă de pare c-ar simți
Șacali pîndind, sau aripi mari de îngeri
Gata să-l ia pe sus pînă la tărîmuri.
„Sînt orb“, șoptește. „Ultimul. Și vreau
Să mă mai scald o dată-n marea caldă...“

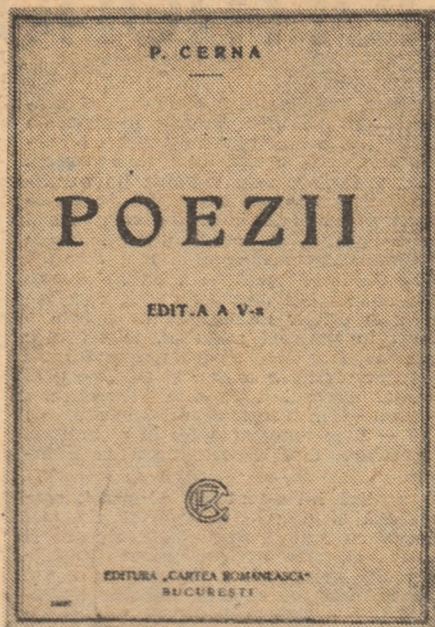
Și în apusul care ia în coarne
Mătasa veche-a cerului și marea
Însîngerînd-o ca pe-o jertfă sacră,
Un orb se scaldă-n val ca-n propriul sînge.

Cu fruntea arsă de amurg, mă rog :
„Dă-i, mare, lui caicul lunii pline,
Copil, să se întoarcă la izvoare,
Și lasă-mă s-ajung numai pe mine
O umbră răstîgnită pe ruine!“

Kareia, Septembrie, 1976

95 de ani de la nașterea lui

Panaite Cerna



La 25 septembrie 1881 s-a născut, în comuna Cerna din Dobrogea, fiul lui Panait Stanciof, învățător, și al Mariei. Copilul nu și-a cunoscut tatăl, dispărut, pare-se, fără urme, înainte de nașterea lui, dar a crescut sub privirile duioase ale mamei, căreia i-a închinat unul dintre cele mai patetice poeme (*Mamă*, în „Convorbiri literare”, octombrie 1911). Cu un an înainte, poetul adresase o suplică, rămasă inedită, către mitropolitul primat al țării, plingându-se de preotul din satul natal, la grădina căruia slujise, dar când s-a dus să-și primească plata, el „a primit-o cu cele mai murdare sudălmii”. Mama lui, așadar, al cărei nume îl aflăm cu acest prilej, Maria Naum Costea (poate în interval divorțată sau remăritată) își câștiga pină și la bătrânețe din greu piinea, cu munca brațelor. După ce absolvi clasele primare în comuna natală, adolescentul urmează cursurile gimnazial și secundar la Brăila, întreținându-se probabil din meditații. Grija traiului îl urmărește și ca student, silindu-l să se retragă de la matematici, iar apoi, temporar, să-și interzică cursurile la filosofie. Boala necruțătoare de care va muri la vîrsta de 32 de ani, tuberculoza, se anunță încă cu doisprezece ani înainte, cu „un junghi în dreptul inimii”. La figurat, tot un junghi în dreptul inimii avea să-i dicteze o serie de frenetice poezii de dragoste, către o Marie care l-a respins și căreia-i adresează, cu prilejul logodnei, o generoasă, dar sfîșietoare urare :

„Nu te uita că ochiu-mi s-aprinde
peste fire,
Că sufletu-mi se rupe de-atîta
fericire —
Nu te uita : sărută-l, sărută-l
înainte —
Simțire-aș gura morții pe fruntea
mea fierbîntă”.
(Logodna, în „Sămănătorul”,
8 febr. 1904)

Cînd își luă licența în filosofie, cu mențiunea „magna cum laude”, poetul Panait Cerna își și făcuse un nume în literatură, revendicat fiind deopotrivă de cercurile „Sămănătorului” și „Convorbirilor literare”. Cîrînd apoi, Mihai Dragomirescu avea să se laude că a „colaborat” la definirea unor poezii ale lui, iar G. Ibrăileanu nu va șovăi să-l anexeze poporanismului. Nici unul dintre poeții contemporani, poate chiar de-a lungul întregii noastre literaturi, nu s-a putut bucura de un asemenea tratament preferențial. Poet de sentiment direct și de gîndire, ca și Eminescu, el a fost comparat cu marele lui înaintaș și nu puțin au fost aceia care au văzut într-insul pe succesorul mult așteptat. Ca și în cazul lui Eminescu, Titu Maiorescu i-a destinat o catedră universitară și i-a obținut pînă la urmă o confortabilă bursă, de 300 de mărci lunar (375 de lei aur !). Plecat pentru obținerea doctoratului, în Ger-

mania, Cerna ezită între „vechiul Heidelberg” și Berlin, ca să se fixeze la Lipsca și să lucreze sub conducerea ilustrului estetician Volkelt, la teza despre *Lirica de gîndire* (Die Gedankenlyrik).

Înștiințat de alegerea acestui subiect, Maiorescu se declară cu totul de acord, cunoscînd în această temă nu numai o veche preocupare a poetului, dar chiar o conformitate cu propria lui poezie. De aceea îi răspundea în acești termeni la 24 noiembrie 1910 :

„Iubite Domnule Cerna,

Îmi pare bine de scrisoarea D-tale din Lipsca : te văd vesel, că ai scăpat de filologie și ai intrat mai liber în filo..., în fine în alte filii... Și eu cred, ca d. Volkelt, că „Lirica filozofică” (a lui Eminescu, a D-tale, în citeva poezii a lui Schiller etc.) ar fi cea mai interesantă temă și pentru D-ta cea mai nemerită, anume pentru D-ta [...].

Și încheia, după atîtea semne de considerație :

„Al D-tale prietenește
T. Maiorescu”
(scrisoare inedită)

La 17 februarie 1913, Cerna își susține teza, acceptată de Volkelt și de nu mai puțin cunoscutul Spranger (cu un an mai tîrziu decît candidatul), obținînd și la doctorat mențiunea „magna cum laude”, ca să cadă grav bolnav la 26 martie și să înceteze din viață după două zile de îngrozitoare luptă cu moartea, asistat de Paul Zarifopol, pe care-l întreba stăruitor dacă a avut sau nu talent. A doua zi apăsătoare și teza, spre a-l însoți în mormîntul provizoriu de la Lipsca.

În 1910 apăruse în Editura Minerva volumul de *Poezii*, primit cu aproape unanime elogii (firește, cu abținerea presei simboliste, poetul fiind considerat de cei de la „Viața nouă” ca un „pășunist”). Academia Română îi premiaza volumul, în urma raportului reticent al lui Duiliu Zamfirescu, care exprima rezervele marii proprietăți rurale, relevînd păcatele autorului : „Și imagini riscate, idei răzvrătitoare are destul dl. Cerna în poezia sa *Poporul*, pentru care n-aș greși să cer a nu i se da nici un premiu”.

Autorul lui *Tănase Scatiu* și-a călcat însă peste inimă și a greșit de partea cea bună, cu norocoasa inconsecvență proprie poezilor.

Poetul, într-adevăr (este vorba de Cerna), publicase în „Convorbiri literare” din septembrie 1907, un grupaj de trei sonete, cu titlul *Zile de durere*, în care luase partea tîrînilor răzvrătiți, cerînd pentru ei dreptate, fie chiar cu prețul celor mai mari catastrofe :

„Dispar-o lume, tron de tron să ardă;
Dar nici o lacrimă să nu se piardă
Din plînsul și din singele vărsat !”.

■ „Cînd a murit, așa de tîrziu și în pragul răsplătirii grelelor lui ostenele de orfan și de bolnav, P. Cerna era un doctor în filosofie a căruia lucrare fusese primită cu o considerație deosebită de profesorii săi germani, era un candidat la o catedră de universitate și era, mai ales, un nume cunoscut în literatura nouă, un talent consacrat de care se legau marile speranțe și al cărui volum de început, bine primit de toată lumea, fusese așezat în rîndurile cărților spre care se întoarcă o recunoscătoare aducere-aminte [...]”.

N. IORGA
(Oameni care au fost, vol. II — 1913)

Tot în „Convorbiri literare” (la care se fixase poetul) din ianuarie 1909, apăruse amplul poem *Poporul*, în care la evocarea trecutului de epopee a neamului nostru se adaugă amintirile recentei tragedii a singerosului 1907, cu această impresionantă interogație retorică :

„Cum am să cert osînda soartei tale,
Neam al răbdării, vecinic al
răbdării ?”

Apologia lui 1907 se strecoară în *Poporul* cu accente de certă elocvență, impunîndu-se totuși redacției, care nu-l putea refuza pe poetul în care-l presimțea pe noul Eminescu.

Nota socială era în cîinste la Cerna de mai veche dată. În macedonskiana „Revista modernă” din 19 august 1901, el publicase poezia *Triumf*, în care slăvea truda muncitorului de la țară.

„...vesel că-a izbutit să cheme
O auroră nouă dintr-un pămînt
trudit”.

Poetul care surprindea în munca țără-nului

„Făgăduinți de pace și dragoste de viață”

a închinat Păcii un imn, în vremea lui, unanim admirat, *Către pace* („Sămănătorul”, 19 decembrie 1904), iar opera sa lirică, cu toate încercările grele prin care trecuse autorul, respiră un robust optimism, încrederea în om și în viață. Poetul vestește vremea apusului tiranilor :

„Și nu va fi pe lume nici sclav,
nici domnitor”.

ba chiar revoluția socială :

„Cu torțe aprinse robii, zburînd din loc în loc,
Vor îmbrăca pămîntul într-un
vestmînt de foc ;

Vijelioase flăcări vor mistui palate,
Vor șterge orice urmă din vechea
nedreptate...”

Poezia lui Cerna a fost în repetate rînduri reeditată pînă în 1944, iar după Eliberare a fost trasă în ediții de masă. A doua ediție din Biblioteca pentru toți, din 1968, sub îngrijirea atentă a lui Valeriu Răpeanu, conținînd, pe lîngă textul din 1910, alte poezii „din periodice” și „postume”, a atins cifra de 56.175 exemplare broșate.

POEZIA lui Cerna, generoasă în principiul ei vital și în aspirațiile ei, nutrită cu idealurile generoase ale marilor romantici, a căror serie a încheiat-o în modul cel mai onorabil, poate nu mai corespunde stilului modern al liricii, dar nu și-a pierdut cu totul ecoul în public. Teza de doctorat, *Lirica de idei*, inițiată oară publicată în românește de Marin Găiseanu în 1974 (Editura Univers), pîrînd viza marilor dascăli Volkelt și Spranger, contribuie pozitiv la întregirea imaginii poetului și gînditorului, indisolubil legați. Teoreticianul a văzut „ideea și intuiția sensibilă” ca și Maiorescu, în vechiul său studiu (*Poezia română*, cercetare critică, 1867), aparținîndu-și „de la început una alta, ca trupul și sufletul”. Teoreticianul ignora însă noțiunea de sugestie și, mai în genere, noile orientări poetice, de la simbolism la expresionism, iar universitatea lipscană, eminamente conservatoare, s-a declarat satisfăcută cu teza în care predomină citatele din Goethe și Schiller. Totuși, autorul își ia libertatea, într-un loc, să critice „acumulările culturale” ale celui din urmă, ca dăunătoare poeziei.

Dispărut înainte de vreme, la vîrsta de maturizare a lirei, Cerna nu și-a dat toată măsura minții și a inimii, amîndouă de o mare înălțime și puritate. Cîstîmit amintirea lui de poet, de gînditor și de poet-cetățean, care a știut să vadă în zare viitorul, și să-și facă glasul ascultat în ceasul său.

Șerban Cioculescu

„Sentiment și formă”

REVISTA „Foaia interesantă” a apărut la București în perioada ianuarie-noiembrie 1897. Din iunie o găsim „sub îngrijirea d-lui George Coșbuc”. Este de înțeles că scrierile publicate în acest periodic — și mai cu seamă poeziile — primeau viza de trecere a poetului, deci debuturile se oficiau sub girul său. Două dintre debuturile din „Foaia interesantă” aveau să impună literaturii noastre doi scriitori autentici : Cerna și Cocea. În numărul 33, din 24 august 1897 — în paginile 2 și 3 — sînt două poezii : *Numai noi*, semnată Nelly, și *Trecut*, de P. Cerna. Momentul înregistrează deci două debuturi simultane în aceeași revistă. Cine era Nelly ? La rubrica Poșta Redacției din numărul următor (31 august) citim : „Nelly. Loco. Vă rugăm, de vă convine, a ne da numele și adresa dv. Avem curiozitatea de a ști dacă sîntem un sau o Nelly”. Necunoscutul nu răspunde, dar continuă să colaboreze cu proză și poezie. Mai tîrziu se va afla că Nelly este un tînr de șaisprezece ani : N.D. Cocea. Celălalt debutant nu mai continuă colaborarea la „Foaia interesantă”. Ii vor mai apărea poezii în : „Foaia pentru toți” (1898) ; „Floare albastră” (1898) ; „Carmen” (1899) ; „Convorbiri literare” (1901) ; „Revista modernă” (1901). La sfîrșitul anului 1901, Cerna, deși avea publicate o duzină de poezii, nu era încă semnalat de nici un critic. Poate că acest lucru l-a determinat să încerce... un nou debut. Lată-l deci în „Sămănătorul” (anul I, nr. 4, 23 decembrie 1901), cu poezia *Noapte de vară* — trei strofe semnate : Elvira M. Conducerea revistei (Al. Vlahuță și G. Coșbuc) pare entuziasmată și-i răspunde la Poșta Redacției (pag. 64) : „D-rele El. M. Loco. Nu vă puteți închipui cu ce plăcere v-am citit versurile. Frumoase, frumoase în toată puterea cuvîntului. E sentiment, e formă, e tot ce trebuie. Ne-am bucurat. Parc-am fi găsit o comoară. Oare este într-adevăr o comoară ? Aveți un caietel ascuns, confident discret, căruia îl spuneți mai de mult gîndurile dumneavoastră într-o limbă așa de aleasă, și clară și dulce ca un cîntec de privighetăoară, sau acestea-s cele dintii destăinuiri, cele dintii băta de aripi — pregătirea unui zbor spre cine știe ce înălțimi necunoscute ? În orice caz talent v-a dat Dumnezeu — restul îl veți pune d-voastră”.

Lată cele trei strofe ale poeziei *Noapte de vară* :

În apus e luptă-ncinsă
Între noapte și lumină...
Ziuă-ngenunchează-nvînsă —
Codrul, apele răsună...

Umbre moi întinde ceața,
Pe cînd raze cad în zare :
Steaguri lungi plecate-n fața
Unor oști biruitoare.

Numai taine pe tot locul.
Noaptea-neacă toată valea...
Vino ! Sub salcimi, norocul
Stă să ne ație calea...

Noapte de vară era, într-adevăr, una dintre cele mai frumoase poezii ale poetului și cine altul decît Coșbuc putea să fie acela care își mărturisea admirația pentru creatorul ei ? Din nou deci poetul Coșbuc își da girul pentru Panait Cerna, care va rămîne colaborator constant al „Sămănătorului”, publicînd (1902—1906) încă douăzeci de poezii — fără ca să se mai ascundă sub vreun pseudonim.

Ion Munteanu

EDIȚII PANAIT CERNA

● *Poezii*, Ed. Minerva, 1910 ● *Poezii*, ediția a II-a, Ed. C. Sfetea, 1914 ● *Poezii*, ediția a III-a, f.a. ● *Poezii*, cu o prefață de I. Rădulescu Pogoneanu, f.a. ● *Poezii*, ediția a IV-a ● *Poezii*, Ed. Cartea Românească, 1926 ● *Poezii*, Colecția „Clasicii români”, 1930 ● *Poezii*, ediția a VII-a, 1940 ● *Poezii*, ediția a VIII-a, 1942 ● *Poezii*, ediția a IX-a, 1945 ● *Poezii*, B.P.T., 1953 ● *Poezii*, ediție Valeriu Răpeanu, 1959 ● *Poezii*, „Biblioteca școlară”, 1960 ● *Poezii*, E.P.L., 1963 ● *De-aș avea eu coiful din povești* (versuri), Ed. Tineretului, 1965 ● *Poezii*, în limba italiană, traduceri de Teresa Masciullo, 1967.

Artă și hermeneutică

DIFICULTATEA pe care trebuie să o înfrângă o hermeneutică marxistă a artei este de a demonstra că o analiză strict immanentă a sistemului de forme și a complexului de tonalități afective din alcătuirea unei opere de artă nu epuizează comprehensiunea ei, ci reclamă investigarea lor verticală în perspectivă mai vastă a unei situații social-istorice determinate. Contactului nemijlocit cu opera, având caracterul unui răspuns afectiv la apelul ei (categoria sub semnului căreia stă un asemenea contact este cea de *evidență*), i s-ar adăuga astfel în mod necesar acte de decipitare a sensurilor ei *latente*, opera fiind privită ca produsul unei dialectice lăuntrice, ca o soluție la o problemă determinată, generată de un raport specific între interioritate și exterioritate. Relația între sensul *patent* și cele *latente* nu este însă una aleatorie, ci un raport de implicație necesară.

Când Henri Pousseur sau Adorno, după o analiză tehnică a sintaxei muzicale la Brahms, evidențiază importanța crescândă a tonalității minore și „abundenta minorizare a majorului” sau introducerea voluntar mărită a unui mod major „naiv”, spre deosebire de „egalitatea de drepturi” a celor două culori fundamentale ale tonalității la Beethoven sau ultimul Mozart și descoperă aci reflexul unor stări afective de semnare și progresivă interiorizare; și mai ales când cei doi muzicologi indică drept concluzie a analizei lor o „privatizare” a discursului muzical brahmsonian în raport cu cel beethovenian, conștientizând tensiunea din muzica lui Brahms cu criza individualității în perioada de reflux a elanului social, în epoca de după eșecul Revoluției de la 1848 — execută ci o transgresare ilegitimă a sensului din muzica lui Brahms sau ne relevă printr-o

asemenea hermeneutică semantică ei profundă? Cînd asociem culorile insolite din diferite pinze ale lui Van Gogh cu condiția dramatică a artistului în epoca sa, făcînd apel și la sensibilitatea lui excepțională pentru viața celor excluși de la bunuri și privilegii, busculăm oare sensul estetic genuin al operei pictorului sau revelăm o dimensiune a ei mai adîncă?

Disputa între partizanii unei analize strict immanente a operei de artă, considerată a fi estetic inteligibilă doar dacă o privim în pură ei autarhie, și cei care preconizează o anastomoză necesară între lumea lăuntrică a operei și ambianța ei externă, procedînd la o des-oculare a textului — în cazul operei literare, de pildă — prin raportarea lui la o realitate generatoare, este departe de a se fi încheiat.

O analiză intra-textuală a operei, care identifică și descrie în spiritul cel mai obiectiv cu putință morfologia, sintaxa și retorica ei, este desigur prima etapă a procesului hermeneutic. Moleculele operei și chimismul lor specific ne sînt înfățișate într-o descriere de tip structural, cu procedeele unui *savoir objectif*. Fără îndoială, o asemenea descriere rămîne un inventar mort, dacă elementele astfel identificate nu sînt raportate la nucleul lor: complexul emotiv generator. Ele trebuie să ne apară ca simple suporturi materiale ale unui complex de tonalități afective. Este metoda cultivată de Leo Spitzer, caracterizată printr-un *to and fro movement* între plasma lingvistică a operei literare și centrul ei afectiv, și conștientizînd la o *psihogramă*. Simpatetica identificare cu spiritul operei își găsește o validare în ansamblul formelor ei obiective. La un asemenea nivel al analizei, lumea operei ne absoarbe în planul imaginativului pur, ea constituindu-se ca o lume autentică, dezlegată în aparență de contactul cu lumea reală.

Rezistența față de con-textualizarea istorică a operei de artă este dictată la un Croce sau Georges Poulet de convingerea că în artă materia istorică este convertită într-un sentiment universal, transfigurată în formă, sau că opera nu este decît revelația subiectivității, în fundamentala ei nedeterminare, emancipată de orice contact cu obiectivitatea. Să ne amintim sarcasmul lui Croce la adresa celor care ar încerca să interpreteze epopeile homerice în funcție de cadrul spațio-temporal real al lumii grecești: repulsia pe care o trezese edițiile cînturilor homerice, ilustrate cu desene de epocă, circumscriind astfel artificial la un spațiu și timp determinat o acțiune desfășurată în afara spațiului și timpului, i se părea esteticianului italian un argument decisiv. Procesul critic-hermeneutic se reduce în asemenea condiții la o „rievo-cazione” și „caratterizzazione” a operei sau la o simplă „identificare” cu pura ei subiectivitate. Investigațiile istorice sau filologice sînt admise ca simple operații preliminare, destinate a prepara inteligibilitatea textului; odată efectuate ele sînt anulate, spre a lăsa loc purei contemplații.



D. BOTEZ: *Natură statică* (Holul Bibliotecii centrale universitare)

Se ridică însă întrebarea dacă ipoteza că în însăși mișcarea lăuntrică a operei este încorporat un raport de armonie sau de tensiune cu forțele istorice ale epocii — raport care constituie chiar nucleul ei generator — nu deschide interpretării ei perspective mult mai vaste. Privită strict izolat, o poezie ca „Rugăciunea unui dac” de Eminescu ne apare ca expresia unui sentiment atemporal: un imens strigăt de deznădejde și dezgust împotriva unei lumi stăpînite de selecția inversă a tuturor valorilor. Încadrată în ansamblul operei poetului, ea ni se dezvăluie ca una din inscripțiile unei drame, cu adînci implicații social-istorice: vehemența deznădăjduită a poetului și teribilul său apel la imunizarea conștiinței împotriva iluziilor — ne apar ca termenul *ad quem* al unui traseu spiritual (prezent în *immanența* operei, și nu în extratextualitatea ei), al cărui termen *a quo*, este marea amărăciune în fața unor revoluții esuate sau trădate. *Mutatis mutandis*, un asemenea tip de interpretare a operei de artă își poate dezvălui pretutindeni fecunditatea: ocultarea raportului între „text” și „realitate” este revocată, comprehensiunea operei este împinsă pînă acolo unde ea se întâlnește spontan cu explicarea ei și „arcul hermeneutic”, despre care vorbea odată Paul Ricoeur, se închide.

DATĂ transgresată nemijlocirea și executată investigația în adîncurile operei, mergînd pînă la pre-istoria ei, procesul hermeneutic poate descoperi acolo o serie de raporturi conflictuale, a căror soluție o constituie tocmai opera: ordonarea printr-o interiorizare și obiectivare a impulsurilor psihice divergente generate de asemenea raporturi conflictuale este însăși logica procesului de creație artistică. Auto-geneza și hetero-geneza operei se îngemănează astfel într-o unitate inextricabilă. Premiiza filosofică a unui asemenea punct de vedere este că nici un act de creație nu emerge *ex nihilo*, ci este întotdeauna soluția unei probleme, impuse de dialectica subiect-obiect: nici opera de artă nu poate fi considerată a apare „sveltă și ușoară ca țîșnind din nimic”, ci dimpotrivă, ea poartă chiar în țesuturile ei sigiliile genezei. „Cosmos clos, elle rayonne d'une lumière conquise sur la Nuit antécédente” — spre a folosi frumoasa formulă a lui Jean Starobinski.

Principiul unității indisolubile între geneză și structură în interpretarea operei de artă ne desparte categoric de polemica lui Gadamer sau Pareyson împotriva „obiectivității istorice” și a „istorismului”: identificarea sensului istoric genuin al operei este o componentă esențială a procesului hermeneutic. Transcenderea sensului nemijlocit și încadrarea lui într-un cîmp-mai larg de semnificații (conform celebrei distincții între „Sinn” — sens — și „Bedeutung” — semnificație) implică însă desigur raportarea la un sistem mai vast de referințe. Ne întîlnim aici cu importanta problemă a orizonturilor subiectului hermeneutic. Gadamer a

tratat-o pe larg prin categoriile de „Vorhaben”, „Vorurteil” sau „Voreingenommenheit” (prejudecata în sens pozitiv, ca o condiție inalienabilă a comprehensiunii), ca și prin cea de „Sinnerwartung” (așteptare a sensului). Se cuvine însă să precizăm răspicat că un asemenea sistem mai vast de referințe (centrul axiologic al activității hermeneutice) nu este decît sinteza generalizatoare a actelor particulare de comprehensiune a diferitelor opere, și nu o instanță exterioară. Ne găsim în așa fel în stadiul al procesului interpretativ în care, după celebra formulă a lui Schleiermacher (aplicabilă însă și la stadiile descrise anterior), subiectul hermeneutic tinde să înțeleagă opera mai bine decît însuși autorul ei. Încadrarea onerei, ca o totalitate autosuficientă, într-un sistem mai vast de referințe și semnificații: raportarea ei, de pildă, la o filosofie a istoriei sau la o estetică generală, profesate de subiectul interpretativ, a întotdeauna adeseori rezistente de principiu, nînd considerată o transgresare a comprehensiunii genuine. Exemplară ni se pare reacția negativă a lui Ernst Robert Curtius la tipul de critică preconizat de Lukács în textul său de tinerete „Despre esența și forma eseului” (1910), cu care se deschide volumul *Die Seele und die Formen*. Într-o scrisoare, rămasă inedită (datată 11.12.1912 și aflată în Arhiva Lukács), Curtius apără punctul de vedere sainte-beuveian al criticului ca o ființă infinit docilă, supunîndu-se mișcării operelor și limitîndu-se a fi doar „Resonanz und Begreifen” (rezonanță și cuprindere): teza lui Lukács despre critic — al cărui model ideal era pentru el pe atunci Platon — ca o ființă prin definiție problematică, cea care „cu prilejul” operelor („bei Gelegenheit von...”) se confruntă cu „semnificația” și „Ideia” lor, mișcîndu-se într-o sferă intermediară între concretul operelor și sistemul de valori al esteticii, era energie respinsă de Curtius. El se considera „metaphysiker” (liber de metafizică), în timp ce „eseistul” (criticul) ideal al lui Lukács era un hermeneut care revendica o tablă de valori, o „ierarhie” (cuvînt repugnant pentru Curtius), deci o „estetică” și o „metafizică”. Divergența Curtius-Lukács are pentru noi o valoare paradigmatică. Adoptînd punctul de vedere al lui Lukács, cel care conjugă într-o unitate organică judecata de existență cu judecata de valoare asupra operelor, rămîne să supunem examenului critic natura celui care referință la care sînt raportate operele. Orizontul definit cu expresia de „Sinnerwartung” este desigur cu totul diferit la un Adorno, cel care repudiază minios nu numai muzica unui Sibelius, dar și pe cea a lui Hindemith sau Stravinsky, și chiar pe cea a ultimului Bartok (prea fidel principiului tonalității), acordîndu-se pe deplin doar cu Schönberg și școala sa în muzică sau cu Beckett în literatură și la un Lukács, care descoperă dimpotrivă în *Cantația profana* a lui Bartok un punct de sprijin pentru estetica sa incoruptibil umanistă, după cum îl respinge fără menajamente pe Beckett în numele lui Kafka, spre a nu mai vorbi de Thomas Mann, deoarece conceptul de „integralitate umană” rămîne cheia de boltă a orizontului său hermeneutic.

Relația cu caracter de triplicitate: operă-realație-sistemul de valori al interpretului (*Weltanschauung*-ul său variabil), ni se pare a defini, în individualitatea componentelor ei, jaloanele principale ale unei posibile hermeneutici marxiste a artei.

N. Tertulian

Cronica limbii

● La 4 octombrie se împlinesc 40 de ani de la moartea celui mai mare romanist al timpurilor noastre, Wilhelm Meyer-Lübke. Nu ar fi, poate, locul acestei aduceri aminte într-o revistă de literatură, și nici autorul rîndurilor de față nu este, poate, cel mai indicat a evoca figura acestui excepțional savant, atunci cînd elevii ai lui Meyer-Lübke sînt în viață și pot rememora întîlnirile cu dascălul lor.

Dacă încercăm a atrage atenția aici, asupra acestui „principe al romanistilor” cum îl numea Matteo Bartoli, care a putut cuprinde, în cei 75 de ani de viață și de muncă, întreaga romanitate, o facem pentru a sublinia interesul, dragostea și devotamentul său pentru studiul limbii române și pentru români. Într-o epocă în care cercetarea limbilor romanice se aplica, exclusiv, asupra Romaniei occidentale, cînd Gustav Weigand, în seminarul român din Leipzig, studia limba romană din perspectiva limbilor balcanice și cînd alt mare-romanist, Hugo Schuchardt, considera că nu se aduseseră, în mod convingător și definitiv, dovezile că limba română este limbă romanică, Wilhelm Meyer-Lübke, elvețian, docent la Zürich (1884), profesor la Jena (1887) și, din 1891, profesor la Universitatea din Viena, nu a încetat să atragă atenția asupra limbii române. În Viena austro-ungară, în care se auzeau încă glasurile celor care contestau latinitatea limbii și continuitatea poporului român pe meleagurile pe care se găsește, Meyer-Lübke a fost primul romanist care, explicînd „die besondere Färbung des Rumänischen” prin celelalte limbi romanice, o caracteriza, în primul rînd, prin fenomene de evoluție specifice latinei și arăta că limba română prezintă trăsături romanice într-o formă mai pură decît alte limbi romanice. Nu ne amintesc oare aceste idei de cuvînte inflăcărâte ale lui Petru Maior din *Istoria pentru începutul limbii românești* (Buda, 1812): „limba românească e mai

Meyer-Lübke

curată limba latinească a poporului roman celui vechiu... și mai cu cădere jaste a judeca din limba cea românească cum au fost limba romanilor celor vechi, decît limba italienească cea de acum” (P. Maior, *Scrieri*, ed. F. Fugariu, I, p. 301) și nu trebuie să-l considerăm pe Meyer-Lübke a fi fost primul romanist care a confirmat, științific, adevărurile susținute de români?

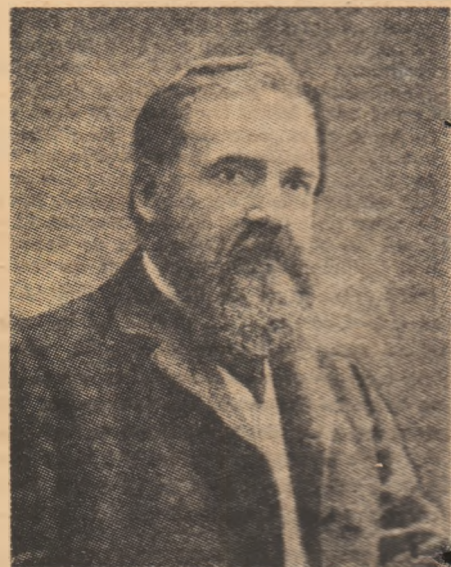
În 1904, Wilhelm Meyer-Lübke împreună cu Sextil Pușcariu deschid la Universitatea din Viena, în cadrul Institutului de romanistică, un seminar (transformat, mai tîrziu, în „institut”) de limba română. După cel al lui Gustav Weigand, de la Leipzig, care alunecă din ce în ce mai evident spre intoleranță științifică și teze pîrtinoare, seminarul lui Meyer-Lübke și al lui Pușcariu într-o capitală de imperiu multinatională care cuprîndea și vorbitori de limbi romanice (români, italieni, friulani) a avut o însemnătate covîșitoare pentru studiile de română în lumea occidentală și pentru răspîndirea adevărurilor românești. Închis în 1906, în urma plecării din Viena a lui Sextil Pușcariu, seminarul se redeschide în 1912, cu sprijinul oficial al guvernului român și al lui Titu Maiorescu, personal, sub numele de *Rumänisches Institut* și sub conducerea directă a lui Meyer-Lübke. În 1906, Wilhelm Meyer-Lübke a fost ales membru onorific al Academiei Române. În al său Institut român a luat contact cu limba noastră marii romanisti ai Europei din perioada dintre cele două războaie mondiale, M. Bartoli, Carlo Battisti, E. Gamillscheg, L. Spitzer, St. Wedkiewicz, Fr. Schür, tot astfel cum, sub îndrumarea maestrului, au studiat și români D. Caracostea, I. Bacinski, D. Marmeliuc și alții.

În asemenea condiții și-a îndreptat Wilhelm Meyer-Lübke studiile spre limba română. Lingvistica românească datorează lui Meyer-Lübke două studii de ansamblu,

Rumänisch, romanisch, albanesisch (Mitteilungen des rumänischen Instituts an der Universität Wien, I, Heidelberg 1914) și *Rumänisch und Romanisch* (Memoriile Academiei Române, București 1930) — în care definește limba română printre limbile romanice — precum și un studiu despre *Palatalizarea labialelor* („Dacoromania”, II, 1921—1922). Nu este prea mult, desigur, în comparație cu ceea ce au scris alți romanisti străini despre limba noastră. Dar Wilhelm Meyer-Lübke a fost, mai întîi, uriașul romanist care a dat științei limbilor neolatine marile *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* și masivele volume ale *Gramaticii limbilor romanice*, cea mai amănunțită și mai vastă descriere, istorică și comparativă, a foneticii, morfologiei și sintaxei romanice, în care limbii române i se acordă drepturi egale alături de celelalte limbi romanice.

Lui Wilhelm Meyer-Lübke îi datorăm însă crearea unui climat favorabil studiilor de limba română în romanistica europeană. Părăsind Viena în 1916, profesorul se transferă la Universitatea din Bonn, unde creează o secție românească în al său *Romanisches Auslandsinstitut* și predă un curs de limba română. La Bonn, îl întîlnește și Iorgu Iordan, care l-a considerat întotdeauna, pe Meyer-Lübke, „fostul meu profesor” și a subliniat „covîșitoarea” lui însemnătate pentru lingvistica romanică. Contactul lui Meyer-Lübke cu românii și cu România a fost neîntrerupt. Îl interesa totul: limba, literatura, folclorul (cîntecul popular), operele lui Vasile Părvan, lucrările fostilor săi elevi „recunoscători, înțelegători și, totuși, independenți”, cuprînzînd problemele românești cu apropiată și afectuoasă înțelegere. Vizitase România și considera această călătorie „cea mai frumoasă dintre toate călătoriile pe care le-a făcut într-o țară străină”.

Arhiva Sextil Pușcariu, conservată de dr. Magdalena Vulpe, păstrează peste 100



de scrisori, începînd din 1900 și pînă în 1934, ale marelui romanist prieten al românilor. Paginile scrise de Sextil Pușcariu în „Dacoromania” IX (1936—1937) și în *Călare pe două vecheri*, București, 1968, pp. 315 urm., relevă însemnătatea vieții și a operei lui Meyer-Lübke pentru lingvistica românească, tot astfel cum judecata clară, imparțială și caldă a lui Iorgu Iordan, în *Introducere în studiul limbilor romanice*, pp. 23 urm. (v. acum *Lingvistica romanică. Evoluție. Curente*, pp. 26 urm.), înscrie contribuția maestrului în lingvistica romanică.

Să ne aplecăm, acum, la patruzeci de ani de la moarte, asupra acestor măști ale vieții și operei lui Wilhelm Meyer-Lübke, pentru ca să înțelegem locul lui perez în istoria culturii românești în lume.

Alexandru Niculescu



EDITURA Academiei ne face surpriza tipăririi (în condiții grafice excepționale, cu bogat aparat critic și variante) a **Tesaurului de la Pietroasa**, operă fundamentală și puțin răspândită a lui Alexandru Odoibescu, apărută până acum într-o singură ediție (**Le Trésor de Pétrossa, étude sur l'orfèvrerie antique**, Paris, J. Rothschild éditeur, 1889–1900) în trei volume, dintre care autorul a putut supraveghea și definitivă doar pe cel dintâi. Datînd de prin 1865, preocuparea lui Odoibescu pentru tezaur s-a concretizat în numeroase „notițe”, comunicări și chiar versiuni nedevelopate (descrie cu grijă de Mircea Babeș în studiul introductiv), cele mai importante (o primă ediție neterminată din 1885, precum și singura formă românească existentă, aceea din „Columna lui Traian” 1876–1877, de asemenea neîncheiată, la care se adaugă **Pia desideria**, darea de seamă despre „lucrarea” operei, rostită în 1887 în ședință publică a Academiei Române) fiind reproduse în ediția recentă. Din comparația acestora ne putem face o idee despre felul cum a sporit materia pînă la opera definitivă, uriașă ca volum, fastuos erudită, ilustrată cu frumoase planșe heliografate (cu obținerea cărora s-a însărcinat Maioreșcu) — pe care editorii de azi ne-o înfățișează prin fotografie, la o scară redusă cu 15%, reușind să-i conserve admirabilul aspect grafic. Ca și **Magnum etymologicum** al lui Hasdeu, **Le Trésor** e o operă de romantism științific, ale cărei proporții finale (dacă autorul ar mai fi trăit ca să sîrșească și volumele doi și trei) ne vine greu a le imagina. Destinul postum al cărții a fost îngrat, mai ales dacă avem în vedere istoria literară (fiindcă arheologii s-au interesat mereu de ea), care o ocolit-o (cum a ocolit **Istoria arheologică**), deși **Tesaurul** e o operă fără considerarea căreia Odoibescu ne apare sărăcit nu numai ca savant, dar și ca prozator. Vladimir Streinu a cerut cel dintîi (în **Clasicii noștri**) examinarea monumentalei scrieri în raport cu proza artistică a autorului, fără să treacă însă de simpla sugestie. Tudor Vianu (în prefața la **Operele** din 1955) îi consacră cîteva rînduri, exacte în esență, însă pline de inexplicabile erori de detaliu. În sfîrșit, G. Călinescu, ignorînd-o în **Istoria** din 1941, o semnalează în versiunea modificată a capitolului Odoibescu apărută în „Steaua” în 1958, citind o pagină și schițînd o caracterizare generală.

Structura **Tesaurului** o indică autorul însuși, vorbind de împărțirea materiei în trei părți (care nu se suprapun peste cele trei volume) „d'inégale étendue”: „La première, qui est la plus courte, est affectée à la découverte du trésor et au récit des vicissitudes par lesquelles il a passé, ainsi qu'à un rapide examen des publications auxquelles il a donné lieu. La seconde partie contiendra la description minutieuse des douze pièces qui composent actuellement ce dépôt, avec toutes les études comparatives que cette analyse comporte... Enfin, un coup-d'oeil d'ensemble sur les origines artistiques et historiques du trésor formera la troisième et dernière partie”.

RELATAREA împrejurărilor în care a fost descoperit tezaurul este o adevărată năvală polițistă, plină de culoare locală și de interesante detalii psihologice. În primăvara anului 1837, cu puțin înaintea Paștelui, doi locuitori ai satului Pietroasa, Ion Lemnar și socrul său, Stan Avram, au dat, din întâmplare, în vreme ce lucrau într-o carieră din muntele Istria la scoaterea pietrei necesare clădirii seminarului episcopal din Buzău, peste o bogată colecție de vase și bijuterii de aur. Norocoșii săpători se grăbesc să ascundă totul într-o casă dărăpănată (**masure**) de unde obiectele sînt apoi transportate în podul alieia, proprietatea unui rubedenii pe nume Achim Baciu. Neliniștii (probabil și din cauza superstițiilor legate de obiectele dezgropate din pămînt), cei doi descoperitori încredințează secretul unui mason albanez, Anastase Tarba zis Verussi, care avea antrepriza unor construcții prin partea locului. Îi arată deocamdată doar unul din cele două inele mari de aur. Informîndu-se la un bijutier din București, Verussi revine precipitat la Pietroasa și marșandază întregul tezaur pentru patru mii de piaștri, adăugînd cîteva veste brodate și batiste pentru nevestele țărănilor. Ca să poată lua totul cu sine, Verussi bate cu ciocanul piesele, sfărîmîndu-le pe unele, iar după aceea, la București, se pare că topește altele în creuzet. Pietrele prețioase care împodobeau colierul, paftalele și coșulețele sînt aruncate ca netrebuintoase de Achim Baciu într-o groapă unde se depozitau paiele din grajd. De aci le deshumă porcii, atrași firește nu de valoarea lor, ci de mirosul fetid de materii organice în care se aflau amestecate. Răspîndindu-se în a-

cest chip în sat, pietrele incip pe mina copiilor, care se joacă nestîngheriți cu ele pînă cînd un arendaș, cu numele pitoresc de Frunză Verde, își dă seama cam despre ce este vorba, întreprinde o mică anchetă personală și află de Verussi. Are loc o nouă tranzacție și o parte din bijuterii trec în posesia lui Frunză Verde. Nemulțumit însă, se pare, de cît plătitese sau de ce primise, acesta denunță pe Verussi: autorităților și aici intră în scenă atît episcopia buzoiană, proprietara terenului, cît și prefectura din Săcuieni. Ancheta este dusă cu mare rigoare polițienească (arestări, interogatorii, bătăi), dar fără nici o competență arheologică. După cum spune Odoibescu, așa încît rezultatul ei constă doar în recuperarea celor două inele și a coșulețului ajurat aflate la Frunză Verde. Verussi se ține tare și doar interceptarea de către poliție a unei scrisori către un complice al său îl aduce în situația de a mărturisi. Mărturisire totuși, se pare, incompletă. Însuși fratele domnitorului Alexandru Ghica, prințul Mihail, amator colecționar de antichități, printr-o primă la noi, seosește la Pietroasa în 1838 însoțit de ministrul de interne. **Tesaurul** este în sfîrșit descoperit în locul indicat de Verussi: mai exact e vorba de nouă din cele douăzeci și două de piese dezgropate de Lemnar și Avram. Împreună cu cele trei de la Frunză Verde sînt deci douăsprezece piese, acelea păstrate pînă azi. Ancheta a fost atît de drastică încît împuricării au pierit, cu excepția lui Verussi, care a fost achitat în chio misterios și căruia i s-au restituit toate sumele cheltuite (deși ca cumpărător de rea credință se cădea să le piardă), dar care îi fuseseră avansate de stat pentru construcția unui pod pe Căineu și îi erau, vai, necesare la terminarea lucrărilor (Odoibescu îl bănuiește a fi cumpărat achitarea valorificînd piese sustrate din tezaur). Autorul l-a mai pusat întîmî după treizeci de ani (bătrînul era antreprenor de lucrări publice), cînd a încercat zadarnic să-l facă să vorbească. Subiectul îi dispărea vizibil. Achim Baciu și fiul lui, George, au fost în schimb pedepsiți la treizeci de lovături de bită și un an de închisoare, deși nu fuseseră decît tănuitori. Stan Avram moare înainte de terminarea anchetei. Ion Lemnar curînd după aceea. Sătenii din împrejurimi au păstrat din tată în fiu o amintire groznică a evenimentelor din 1838 și Odoibescu, sosit mulți ani mai tîrziu la Pietroasa, nu găsește pe nimeni dispus să i le povestească. El află din dosarul de la Arhivele Statului conținutul anchetei și al actului final de achitare. Depozitele țărănilor sînt singurele care permit arheologului să-și facă o idee de numărul și de starea inițială a obiectelor. Aceste depozitii „dans une langue naïve et imagée”, sînt copiate cu plăcere de Odoibescu. Tava mare poate fi recunoscută din această descriere: „o tavă galbenă, în formă de masă rotundă, și avînd diametrul unei pâlării de muntean cu boruri largi”. Sau dintr-o alta, asemănătoare: „o tavă galbenă, mare cît o pâlărie, și avînd dedesupt o margine circulară groasă de un deget”. Paftalele în formă de pasăre sînt „păsări mari cît un porumbel”. Numele popular de „cloșca cu pui” dat tezaurului se datorează uneia din aceste paftale: „această pasăre se închipuia de cloșcă, iar celelalte patru se închipuiau de pui”.

Dar peripețiile tezaurului nu se încheie aici. El era de mulți ani expus și cunoscut (arheologii străini îl examinaseră), cînd într-o noapte de iarnă din 1875 este pur și simplu furat din Muzeul Național de Antichități. Hotul este un tînar de douăzeci și unu de ani, un oarecare Pantazescu, fost seminarist de mai multe ori condamnat pentru furt, care găsește mijlocul de a pătrunde în muzeu. Se ascunde, seara, în Biblioteca Senatului, instalat provizoriu la primul etaj al Universității, exact deasupra sălii în care se aflau bijuteriile, și practică o gaură în podea cu ajutorul unui mic fierăstrău. Apoi, folosînd o simplă scară de frînghie, aterizează în sala muzeului. Norocul îi suride: vitrina care conținea tezaurul nu fusese introdusă în cofortul de siguranță ca de obicei. Nimic mai ușor pentru inventivul hot decît să scoată una

cite una cele douăsprezece piese în greutate de aproape nouăsprezece kilograme. Hotul e prins repede, fiindcă poliția supraveghea pe giuvaergii, bănuind o complicitate; dar nu înainte ca alte stricăciuni să fie produse: pieselor (ascunse în cutia unui pian), între care distrugerea inscripției gotice de pe unul din inele. Detînut la Cozia, Pantazescu încearcă să evadeze și e împuscat de soldații de pază. Aici nuvela lui Odoibescu se sfîrșește, deși nu și avaturile tezaurului, la unul din ele Odoibescu însuși fiind implicat, cu ocazia scoaterii din țară pentru Expoziția de la Paris, cînd se zice că l-ar fi amanetat în pană de bani fiind. În 1884 fu cît pe ce să fie topit într-un incendiu al clădirii muzeului.

PREZENTAREA primelor trei piese (tava mare și inelele) în volumul întîi al cărții reprezintă punctul cel mai înalt al stilului, descriptiv al lui Odoibescu. Singura ordine care pare acceptabilă autorului este aceea rezultată din clasificarea obiectelor în două categorii: obiecte de aur simplu și obiecte de aur încrustate cu pietre prețioase. Criteriul nefiind nici istoric, nici tematic, ci material, rezultatul este o **nomenclatură**:

„Nous nous en sommes tenu à ce dernier mode, comme nous semblait le plus simple de deux; cependant il est juste d'ajouter que le rang accordé par nous à chacune des pièces composant ces deux catégories est tout à fait arbitraire et que nul motif sérieux ne nous a décidé à les classer ainsi que nous l'avons fait, plutôt qu'à les énumérer dans un ordre différent. D'ailleurs tous nos devancier n'ont pas accordé plus d'importance que nous à cette question d'ordre et de rang. Chacun d'eux a pris une nomenclature au hasard”.

O nomenclatură este o listă, un inventar, și Odoibescu o alege dintre toate modalitățile pe aceasta fiindcă îi îngăduia să lase obiectele să-și manifeste în text prezența fizică nemijlocită. Pentru critica de artă a lui Odoibescu nu se putea soluția mai potrivită. Și nu e prima dată cînd scriitorul recurge la ea. **Notele** luate în galerie din Dresda sînt un catalog. În **Cîteva ore la Snagov** descoperim un jurnal al modei feminine din epoca Doamnei Chiajna, pornind de la o pictură murală, urmat de o foaie de zestre. În **Însemnarea călătoriei** din Argeș și Vilcea, dar și în **Cîteva ore**, Odoibescu reproduce cataloage, hrîsoave, inscripții de pe monumente și registre minăstirești. **Le Trésor** este hiperbola tuturor acestora, structurat în întregime în forma unei nomenclaturi. Obiectul se află aici expus, cîzînd îndată sub ochi și stîrnind imaginația. Mai devreme sau mai tîrziu, scrisul lui Odoibescu trebuia să se fixeze la acest tip de structură pe care o anunțau timid majoritatea operelor. În **Scene istorice**, Obiectul era stîrnit de Ficțiune (și sînjenea la rîndul lui Ficțiunea prin blocarea temporalității narative, închiderea textuală, prefacerea a textului în pretext): în **Pseudokynegetikos**, el era perceptibil prin intermediul unei Teme (spațialitate liberă, deschidere textuală, prefacere a pretextului în text); **Istoria arheologică** era o „tematică”; în sfîrșit **Le Trésor** este o **Nomenclatură**. Ficțiunea are o logică temporală; Tematica, una spațială (la Odoibescu, circulară); Nomenclatura este arbitrară, înlocuind fantazia liberă cu hazardul întîlnirii obiectelor. Ficțiunea, Tematica și Nomenclatura sînt stadiile dezvoltării lui Odoibescu, modurile compoziționale care îi dezvăluie treptat structura artistică. Există mereu la Odoibescu ezitări între unul ori altul dintre aceste moduri, fiindcă însăși natura artei lui Odoibescu este o ezitare între imaginația erudită și erudiția literară, între Ficțiune și Obiect. Acest conflict latent îi marchează toate operele, firea adîncă a voluptuosului estet fiind de la început atrasă de Obiect, dar negăsînd decît tîrziu calea directă spre el. Opera ultimă a lui Odoibescu pare constituită exclusiv din Obiecte, așezate ca într-o vitrină de muzeu, contemplate și

descrie în ele însele înainte de a fi raportate la altele. Odoibescu stăruie pe detalii fizice, dimensiuni, forme, culori, nu din sterilă erudiție, ci fiindcă aceasta este forma cea mai caracteristică a imaginației lui.

Marea tavă (**Discus** sive **Lanx**) din volumul întîi al **Tesaurului** prilejuieste lui Odoibescu desfășurarea unei imense erudiții arheologice; dar și a fanteziei lui ce devine debordantă în contact cu Obiectul. Lungul capitol ne arată cum revine autorul la Obiect după fiecare incursiune, ca la terenul cel mai ferm. Obiectul fizic e o prezență reconfortantă și un leit-motiv structural. Odoibescu descrie mai întîi tava: formă, dimensiuni, ornamente. Plecînd de la denumire, ocolește prin literatură spre a descoperi sinonimele (fantezia lui Odoibescu este în fond sinonimică) și a stabili sfera noțiunii. Această sinonimie este însă aici altceva decît o tematică. Ea este **materială**: tava este alăturată tuturor obiectelor de acest fel cunoscute, din muzee, reproduceri, cărți. Odoibescu descrie cercuri concentrice tot mai largi, în centru aflîndu-se mereu Obiectul. Regăsit după fiecare ocol, îmbogățit de noua informație, el devine o noțiune, o clasă, o specie, și rămîne în același timp la fel de concret ca la început. În tematică, specia îndată Obiectul, în nomenclatură îl menține: „Les Grecs nommaient diskoi ou kukloi et surtout pinakes la vaisselle plus ou moins profonde et à bords généralement étroits, à la quelle nous donnons aujourd'hui les noms d'assiettes, de plats et de plateaux”. Același obiect e numit **masonomes**, **orbis**, **lanx**, **discus** și **scutula**. Cana cu brat descrisă în volumul al doilea ține de tipul **oenochos**, **amulae**, **urceoli**, **ampullae**, **aquamarile**. Înfișurarea utilizării lor practice este enumerativă, încărcată, barocă, fiindcă funcțiunea Obiectului rămîne mereu secundară la Odoibescu în raport cu Obiectul însuși, cu forma lui. Enumerarea îl menține prezent, ca și nomenclatura. Un festin macedonean relatat de Odoibescu după **Deipnosophistul** conține o astfel de aglomerare de nume care dau textului densitatea, materialitatea și opacitatea obiectelor la care se referă. Reproducînd din cele Douăsprezece Table, un vechi obicei roman de a căuta lucrurile furate, Odoibescu trece dincolo de anecdota ilustrativă: tava este apropiată aici în obiectualitatea ei; nu doar un instrument simbolic de aplicare a legii, dar și unul real. Imaginația odoibesciană reprezintă o formă de „însușire” a obiectului, o „materializare” a funcției sau a simbolului. „Însușirea” se produce adesea prin literatură. Prelucînd un pasaj din Xenofon, Odoibescu notează strălucirea culorilor, a pietrelor prețioase, metalul podoabelor, varietatea decorației. Ochiul întîlneste prin intermediul textului concretul Obiectului. Alt intermediar: imaginea plastică. Într-un mozaic roman, conținînd o scenă de luptă, nu mișcarea epică reține pe Odoibescu, ci relieful figurilor, fastul vestimentelor, gesturile, poziția armelor și chiar agitația furibundă a căilor care strivesc în copite bucăți din corpurile vrăjmașilor ucisi. „Narațiunea” este în acest fel descompusă, redusă la Obiect.

Le Trésor reprezintă în opera lui Odoibescu triumful Obiectului.

Nicolae Manolescu

Mihai Hetco
Martor la răsăritul
continuu al soarelui
(Editura Sport-Turism, 1976)

● PREZENT pînă acum, de mai mulți ani, cu reportaje în paginile revistelor (îndeosebi în „Flacăra” și „România pitorească”), Mihai Hetco își stringe producția într-un volum cu titlu simbolic. Fără pretenții de structurare exactă a scrierilor pe o „temă” sau pe un „spatiu” de

geografie și spiritualitate, autorul consemnează fapte, relatează evenimente și creionează portrete care acoperă, practic, întreaga suprafață a țării. Ceea ce se poate evidenciază din capul locului — ca un merit incontestabil al reporterului — este naturalitatea naratiunii, naturalețea care, dînd originalitate și valoare textului propriu-zis, transpune cu putere din dialog, din descriere, din incursiunile, repetate, în istoria, în economia, cultura locurilor cucerite sau în biografia „eroilor” — oameni obișnuiți pe care numai întîmplarea pare a-i fi scos în fața lui Mihai Hetco. Din acest punct de vedere, al doilea ciclu al cărții, „Marii anonimi”, este mai mult decît semnificativ. Titluri precum „Om din Parva”, „Un ctitor al noii Tirgoviste” sau „Motul din Zlatna” sînt, ele însele, sugestive. O a doua calitate ce se cere a

fi subliniată este capacitatea autorului de a se detașa aparent de „subiectele” sale chiar atunci cînd ele îi sînt mai aproape de inimă. Relatarea rece, brută, fără nici un fel de „stilizare”, are efecte bune, neașteptate, surpriza fiind dată, între altele, și de „tehnică” montajului de informații (Satul Cosinzenilor, Secvențe dintr-un posibil film despre colonizarea „vestului sălbatic” românesc).

Aproape fiecare dintre reportajele acestei cărți se citește cu plăcere și interes, mîna sigură a reporterului stîind pe „ce” și pe „cît” să mizeze. Dar lipsa de unitate, ca și anumite „ticuri” gazetărești, ce tin de structura internă a fiecărui text, dispersează intrucitiv atenția și dăunează impresiei de ansamblu.

Florentin Popescu

Odoibescu, **Opere IV. Tesaurul de la Pietroasa**. Ediție îngrijită. Introducere, Comentarii și Note de Mircea Babeș. Studii arheologice de Radu Harhoiu și Gh. Diaconu, Ed. Academiei, 1976.

Poezia

Ipostaze poetice

ORICIT s-ar explica printr-un firesc reflux epigonic, uniformitatea multora dintre volumele de poezie apărute în anii din urmă nu este mai puțin raportabilă, sub aspectul împrejurărilor care au favorizat-o și care o întregesc, la impunerea unui mediocru, foarte activ totuși, „ideal” poetic determinând fie căutarea unei „perfecțiuni” minore, de tip artizanal, fie reluarea în forme mai „distinse”, mai „rafinată”, a unor atitudini, teme, motive și chiar procedee stilistice resimțite ca prestigioase. Confuzia dintre poezie și „poetic”, dintre artă și „artistic” a devenit curentă, îngăduind și susținând exercițiul stereotip, fabricarea de „automatisme” poetice. Artificială, lipsită de vibrație, mai mult deliberată decât simțită, mimind o spiritualizare în realitate absentă, această poezie produsă „pe bandă rulantă”, „onorabilă”, scrisă „bine”, „mergind” și „trecind” cu ușurință de orice examen, nu are individualitate, este „comodă” și dă o falsă impresie de „bunăstare”, de „nivel” stimabil, nu prea înalt, dar nici de tot coborât, acoperind însă prin întindere cantitativă marile voci ale liricii contemporane, parcă tot mai greu de auzit prin zumzetul monoton al harnicei mediocrități.

Incadrabilă în spiritul unui tradiționalism duos, deschis mai cu seamă amintirii Maramureșului natal, prefăcută însă într-o reprezentare de album turistic, și eu afectarea unei reflexivități ce derivă aparent din modelul poeziei lui Lucian Blaga, cea de a patra eulgere de versuri

*) Petre Got, **Ochii florilor**. Cartea Românească, 1976.

a lui Petre Got*) (volume anterioare: **Cer înfruntat**, col. „Luceafărul”, Ed. Tineretului, 1969; **Glas de ceară**, Ed. Eminescu, 1972; **Masa de mire**, Ed. Albatros, 1975), nu marchează altă evoluție, ci subliniază constanța unei atitudini. Autorul este un amator de ipostaze „poetice”, în care se așează cu gravitate studiată; astfel, o **Prefigurare** (din vol. **Glas de ceară**) anunță căutarea ursitei într-un excesiv sumbru decor, de fapt doar grandilocvent: „În oglinzi negre mi-ai căutat, mama, norocul. / În oglinzi negre, diavolești. / Mari și adinci cit Geneva. / În ape întemperate îmi ghiceai drumul, / Verzi de zădărnice și întristare. / Ursitoare cernite deschitau”. Solitudinea („Beau singur sticlele certitudinii”) e provocată de conștiința singularității („Trupul meu doarme / În alt sistem solar / Și nervos mă cheamă / Infinitul”), ceea ce nu exclude situarea tenebroasă („Norocul meu e între două cruci, / Norocul tău e între alte două. / Hide prăpăstii se rotesc în jur. / Și peste ani tot plouă. / Steaua noastră o săpăm adânc, / Ceru-i viață și departe... / Învelește-mă / Cu puțină / Moarte...”) și nici lamentația cunoașterii („Cunoaștea răul / În drept cu paharul morții. / Forța ței coboară în iad / Trupul ți-l pipăi / Dar nu-ți aparține, / Amar din așele bocetelor, / De gunoi, / Greul cel mai greu / Te zbat ca șerpil, / Stelele pîng. / Poet de lacrimi”). Desigur, disputa dintre carnal și spiritual nu putea fi ocolită: „Lut omenească, lut al meu / Nemulțumit ești de mine, / Dar și eu. / Mă vei înțelege, nospus, / Când voi pluti / Mai presus / De aus”. Deși oarecum asigurat în privința veșniciei („Mi-a stelele prea umilit am-

von, / În lebede descopăr grinzi de ceară. / Furtunile nu știu să mă mai doară, / Căci nemurirea îmi e tron”), autorul nu-și poate totuși reprimă o întrebare — „Întreb / În care vizuină se ascunde / Fiara aceea roșcată, / Numită glorie...”. Întrebarea este însă retorică, fiindcă în același volum (**Masa de mire**) conștiința unei condiții extraordinare duce la beatitudine: „Umblă pe cer un fel de nori subțiri, / E iarba paradisului, visată, / Eu sînt așa, să nu te miri, / Meditabund ca niciodată. / O dulce moleșală și un somn, / O înălțare și o reverie / Spre lumi nebănuite mă imbie / Și peste necuprinsuri mă simt Domn. / Călătorind spre marile lumini. / La tîmple stele îmi anini, / Ca veșnicia să te teamă / Când mă va cerceta la vamă...”, cu toate că, în altă parte, extazul de sine este respins, în numele eternei căutări: „Voi tot umbla prin univers să știu / Pe care traiectorii îmi alung ființa, / Cine-mi va fi leagăn și sicriu, / Demitizarea oarbă și căința, / Căci eu socot că ne e datsă fim / Într-un aprins simbol de magică pece: / Planetele din țințirim / Nu au menirea vagă să mă-mbete”. Poetul „meditabund” nu e, totuși, un disprețuitor al bucuriilor vieții; din poza vocației magnifice se intră repede în acea orgolios bărbătească: „Căci dacă m-ar fi întrebat / Ce să zămislească pentru mine, / Fete aș fi zis, fără clintire, / Fete pentru strașnicul Bărbat”, căci — fiindcă există și o explicație ceva mai profundă — „Femeia este piscul Ararat / Unde se-nalță timpul în neștire, / Ea este lumina peste Fire / Ea este, edenul inviat”.

petre got Ochii florilor



O superbă replică a Petre Got și fricii de trecerea timpului — „De ce se ține fiecare / De cavalcada timpului? / Eu cred că omul nici nu moare / Ci umblă-asa, în legea lui”, dedusă dintr-o trăire proprie („Prin trup îmi trece un război de flori, / Ceruri de crini și patrii de petale. / Mă iscodesc în treacă metecori / Și Dumnezeu cu lacrimile sale. / Moartea s-a topit în feasta mea / Și undeva în univers s-a hotărât / Că timpul niciodată nu va cuteza / Să-mi pună gheara lacomă în git. / S-ar schilodi amar, pentru vecii, / Către viață n-ar mai ști să vină: / Iubito, e între acești pereți, / O flintină de lumină lină”). Afectat, grandilocvent, schimbînd o poză cu alta, după necesități și împrejurări, fiind cînd „înălțat cu un sublim blestem”, cînd inițiator în veșnicie („Miinile mele vorbesc, / Miinile mele știu nospus să mingie; / Femeia pe care-o dezmiard / Intră-n veșnicie”), cînd interogativ („Eu însumi sînt făcut din întrebări”), cînd îmbătat de sine („Faptura de astru și cetini / Altarul pădurii mi-a zămislit”; „Înălțat deasupra malurilor, sînt zeul timpului”), Petre Got este unul dintre autorii ce produc singurcios poezie uniformă.

Mircea Iorgulescu

Proza

Proză umoristică

SATIRA, literatura umoristică se pare că-i atrage mai puțin pe prozatori de un timp încoace (spunînd acest lucru nu uităm bineînțeles ultima carte a lui Ion Băieșu și nici volumul de povestiri al lui Valentin Silvestru), încît peisajul prozei noastre — în absența acestora — riscă o anumită monotonie. Fără binecuvîntata ploaie a umorului, a glumei mai puțin sau mai mult virulentă, riscăm să ne îmbolnăvim de o excesivă gravitate. Gesturile patetice, privirile concentrate și grave, investigațiile profunde, toate acestea sînt necesare și de ele beneficiază din plin literatura noastră (uneori autentice, alteori doar mimate). Proza multă gravitate poate deveni și ea obositoare!

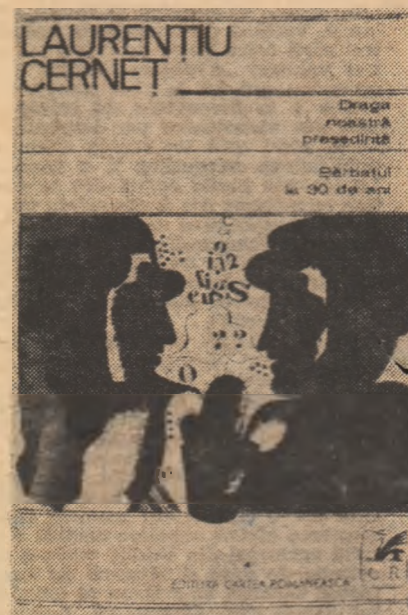
Prozatorii noștri sînt, așadar, în privința umorului, destul de avari cu noi. Ei uită că, din cînd în cînd, omul mai simte nevoia să și ridice... Iată de ce un volum de proză umoristică nu poate fi decît binevenit. Două povestiri — **Draga noastră președintă** și **Bărbatul la 30 de ani**, alcătuiesc noul volum al lui Laurențiu Cernet, cunoscut încă din cărțile anterioare ca un partizan al literaturii umoristice. Prima întrebare pe care ne-o punem în mod firesc se referă la tipul de umor cultivat de Laurențiu Cernet. Citindu-i narațiunile putem să ne dăm seama că nu ne aflăm

*) Laurențiu Cernet, **Draga noastră președintă, Bărbatul la 30 de ani**, Editura Cartea Românească, 1976.

în fața unei proze violent satirice, de tipul celei scrise, de pildă, de Teodor Mazilu. Racilele pe care le descoperă proza lui Laurențiu Cernet nu sînt dintre cele mai grave și mai scandaloase. În prima povestire, narațiunea se desfășoară în jurul unor animozități banale: este vorba de certurile și neînțelegerile care se ivesc între locatarii blocului O2 din cartierul Neolatin cu privire la locul de parcare al mașinilor!... Întreaga ofensivă este condusă de către președinta de bloc Giuliana Bulumuc, pensionară voluminoasă și voluntară care pe deasupra primește și niște misterioase (ca în romanele polițiste, parodiarea acestora este evidentă) misive de amenințare... Personajele acestea umile nu trezesc însă nici afecțiunea și nici aversiunea excesivă a creatorului lor. Atitudinea lui Laurențiu Cernet față de ele este în general neutră și detașată (ca să nu spunem indiferentă). Din pricina asta — a absenței unei participări cit de cit afective (duioșie, ca la Jerome K. Jerome de pildă, sau ură violentă ca la Swift) — comicului profesat de Laurențiu Cernet îi lipsește un anumit relief, o anumită acuitate și tensiune. Și acest lucru se întîmplă în ciuda faptului că autorul reușește totuși să descopere în întîmplările cele

mai cotidiene situația ridicolă, gestul hilar. În treacă fie spus, inteligența nu-i lipsește autorului cărții de care ne ocupăm. Ceea ce lipsește prozei sale este o anumită temperatură — plus sau minus zero grade — de care proza satirică nu poate face abstracție. Narațiunile lui Laurențiu Cernet nu ating nici răceala de gheață a satirei și nici căldura duioasă a umorului, a celui tip de umor minunat care ne face să ridem și să plîngem în același timp.

Mai apropiat de personajele sale ni se pare a fi autorul în cea de a doua povestire. Proza se desfășoară în jurul necazurilor și frămîntărilor unui flăcău toamnă care la hotărîrea bruscă, izvorîta din rațiune, să se însoare. Hotărîrea luată la început din calcul, dar care își schimbă pe parcurs, într-un mod ciudat, traiectoria. Jean Manciu, „un bărbat trecut de treizeci de ani” se îndrăgostește pînă la urmă de Cici, care însă nu-l iubește, legătura acestuia cu nefericitul inginer avînd un caracter „terapeutic”. Ea vrea de fapt să-l transforme pe inginer, să-l facă mai puțin avar, mai puțin limitat, mai puțin egoist etc... Așa cum se întîmplă întotdeauna însă, intențiile moralizatoare diluează situația comică și o pulverizează. Persona-



jele au totuși un contur mai ferm decît în cea dintîi povestire, iar participarea afectivă a autorului, așa cum am mai spus, este și ea mai evidentă.

Reușitele acestor proze ale lui Laurențiu Cernet sînt totuși de ceea ce am numit pulsul exact al vieții de fiecare zi, unde și o anumită poezie a cotidianului. Zidurile se dau parcă la o parte și putem vedea ce se întîmplă într-o singură zi într-un bloc cu oameni modesti dar nu lipsiți de interes. Îi vedem pe locatarii frămîntîndu-se (adeseori motivele sînt bineînțeles derizorii), aflăm cîteva lucruri despre necazurile și bucuriile lor, ce poate să-i spună, de pildă, un tîmblîng inginer unei dactilografe plîmbîndu-se prin Timișoara într-o după amiază de duminică. Proza, și uneori chiar proza foarte mare, se poate constitui din astfel de amănunte!... La nivelul detaliilor, amănuntelor de viață, literatura pe care scrie Laurențiu Cernet ne poate reține atenția.

Sorin Titel

„Ambasadorii” unei prozatoare

SI Dana Dumitriu, prezentă în coloanele de critică literară ale revistelor de aproape zece ani, și-a pregătit, fără grabă, un debut editorial „serios”. A rezistat adică tentației, facilă după unii, de a-și alcătui o culegere, de multă vreme posibilă, de cronici, recenzii și articole. E drept că între timp, autoarea a debutat, și apoi, cu o a doua carte, s-a impus ca prozatoare. Activitatea ei critică părea să fi trecut pe planul al doilea. Impresia putea fi întărită și de felul criticii sale, prea discretă și oarecum rece și abstractă. Pentru valorificarea deplină a posibilităților acesteia era nevoie — și autoarea a înțeles, pare-se, prima oară — de o carte-studiu, de exersare, cu mare răză de cuprindere. **Ambasadorii sau despre realismul psihologic** este tocmai un asemenea tip de carte. Consecrată unui curent literar pan-european, conturat la sfârșitul secolului al XIX-lea și la începutul secolului nostru și numit — cu o expresie luată din Henry James — „realismul psihologic”, cartea Danei Dumitriu îi desprinde mai întâi, într-un consistent capitol introductiv, trăsăturile de ansamblu, pentru a-l ilustra apoi, fără a evita uneori repetițiile, într-o a doua parte, de fapt, a ei, cu operele, analizate în capitole separate, ale lui Proust, Henry James, Virginia Woolf, Hortensia Papadat-Bengescu și Lawrence Durrell. Transferarea întregii autorități a scriitorului către personajele sale, care devin astfel „ambasadorii” lui (de aici titlul cărții, care răspunde și necesității, să zicem sentimentale, de a-l „cita” pe James, evident unul din autorii favoriți ai Danei Dumitriu, chiar pe coperta volumului), așezarea eroilor „între evenimente biografice” lor, transformarea structurii „evenimentului epic”, interiorizat, privit prin prisma unei „inteligente centrale”, dramatizarea epicului prin relativizarea „punctului de vedere”, multiplicat într-un „carusel al punctelor de vedere”, orchestrate într-un mare efort de regie, năzuința de a crea „subiectivități o-

biectivate”, de a înfățișa în chip nemijlocit, direct viața interioară a omului nu fragmentată prin disociere (prin aceasta se și deosebește „realismul psihologic” de romanul de analiză), ci ca un proces viu, continuu, sint numai câteva din tendințele globale ale curentului, puse în lumină de autoare, căreia nu-i scapă nici limitele acestei literaturi, prea estetizante uneori, deficitară sub aspect moral, artificializată tocmai dintr-o excesivă dorință de deconvenționalizare. „Proza — avertizează pe bună dreptate Dana Dumitriu — pare că ține destul de mult la convențiile ei tradiționale pentru a rezista acestor încercări de a-i schimba statutul”. Fraza ni se pare semnificativă pentru spiritul lucrării de care ne ocupăm. Cu toate că evident atașată acelor forme noi sau chiar revoluționare ale prozei care constituie obiectul cărții, autoarea aduce în prezentarea lor un punct de vedere echilibrat, nelipsit de o salutară circumspecție. Citeva accente în plus în această direcție ar fi fost totuși poate necesare. Astfel, vorbind, în contextul evoluției procedurilor literare de narator explicit (așa cum îl aflăm de exemplu la Dostoievski) și de narator implicit, pe care James a încercat să-l instaureze, autoarea ar fi trebuit să sublinieze credem mai apăsător faptul că un procedeu mai „primitiv” nu-l împiedică pe scriitorul care-l folosește să fie mai mare sau — pentru a nu ultragia preferințele autoarei — la fel de mare ca scriitorul care se servește de un procedeu perfecționat sau inventat unul nou. Este o particularitate a literaturii și a artei de a nu depinde în întregime de procedeele prin care se exprimă. Sau, arătându-ne că „Virginia Woolf a refuzat programatic să-și aroge sieși, ca autor, dreptul și puterea de a explicita detașat acțiunile, stările, caracterul personajelor”, ar fi fost poate cazul să se precizeze că artificial și convențional nu e numai să-ți arogi dreptul și puterea într-o măsură mai mare decât le ai, dar și să nu ți le arogi cînd și în măsura în care totuși le ai. Căci să nu uităm că personajele celui mai modern scriitor nu sînt mai puțin produsul ficțiunii acestuia decât personajele cele mai tradiționale.

VOLUMUL acesta relevă la autoarea lui o deosebită capacitate teoretică, de generalizare și sinteză, precum și abilitate disociativă, analitică, vădită mai ales, cum e și firesc, în capitolele despre scriitori. Stăpînă pe un limbaj critic ferm, dovedind rigoare și finețe, Dana Dumitriu scrie „alb”, egal, oarecum detașat, fără complexe în fața criticilor, oricît de iluștri, la care se referă și pe care nu ezită să-l amendeze într-un chip, am spune, foarte colegial (Poulet, de pildă, „nu sesizează în romanele lui Joyce sau ale Virginiei Woolf tocmai...”). Textul, fără a fi niciodată obositor, este însă pe alocuri prea arid; scurtele rezumate necesare demonstrației sau analizei mai concrete, cum ar fi cele la romanele **Ambasadorii** sau **Valurile**, ni se par de aceea întotdeauna binevenite. Ceea ce impresionează în această carte este în primul rînd siguranța cu care scriitoarea domină un material atît de vast, încadrîndu-l decît, cu o precizie am spune geometrică într-un număr de idei generale. Sînt apoi multe observații pătrunzătoare, interesante, referitoare nu numai la scriitorii analizați în volum, ci și cu un caracter mai larg. Astfel, autoarea arată cum „primii mari scriitori americani”, înclinați spre un „realism estetic”, „înfîrmă teoria după care evaziunea în artă, în estetică ar fi un produs al culturii obosite, al epocilor de decadență”. Cite o remarcă înbracă, prin justele deopotrivă a constatării și a formulării, aspect de aforism: „Autenticitatea artistică — scrie Dana Dumitriu — o fabrică artistul, nu o poate lua direct din viață”.

CEEA CE lipsește acestei cărți despre „realismul psihologic” este o mai strînsă încadrare socială și istorică a curentului, născut, după cite ne dăm seama, în epoci relativ calme, de stabilitate sau chiar (ne gîndim la Alexandria lui Durrell) de stagnare, de decadență. O asemenea operație, o dată efectuată, i-ar fi permis autoarei să raporteze apoi „realismul psihologic” la perioada contemporană pentru a vedea dacă și în ce măsură mai este el actual. În comparație cu anii de cristalizare a curentului, istoria și-a schimbat, printr-o extraordi-



nară precipitare, caracterul, reabilitînd evenimentul epic. De aceea credem că în momentul de față, cînd romanul este — poate pentru înția oară în cursul existenței sale — serios concurat de cartea de istorie sau de reportaj istoric, metoda „realismului psihologic” poate părea deja ușor anacronică. Epocile spectaculoase, în care evenimentul se impune prin el însuși, solicită vocea, stînsă după unii, dar care, iată, se înalță mereu din propria ei extincție, a povestirii. Artiom Vesioli nu putea să-și scrie cartea despre războiul civil din Rusia — un grandios reportaj istoric — ca Virginia Woolf. Sînt evenimente — și de asemenea evenimente epoca noastră e plină — care-l reclamă pe narator și reporter și nu pe estet. Într-o carte autobiografică, unul din marii scriitori ai secolului nostru evoca, cu cea admirabilă autoironie care reușea atît de bine scriitorilor, vai! „clasiști”, și care, după ei, a cam dispărut, grozavele ambiții literare ale juneții sale. Experiența vieții (teribilul a învins aici teribilismul) l-a obligat însă să devină un „simplu cronicar” al acesteia.

„Realismul psihologic” putea fi deci confruntat cu „psihologia” (în vădită schimbare) a realității contemporane.

Inteligentă, substanțială, informată, cartea Danei Dumitriu, a unei prozatoare care reflectează, prin intermediul „ambasadorilor” ei, asupra propriei literaturi, constituie un remarcabil (și, după cum s-a văzut, incitant) debut critic.

Valeriu Cristea

Un fel de a fi

CERTE însușiri scriitoricești, în linia prozei de confesiune și de observație comportamentistă, găsim în volumul de schițe și nuvele **Ploile calde** (Ed. Albatros) semnat de Elena Nestor. Autoarea, al cărei nume abia dacă l-am întâlnit de citeva ori în paginile revistelor, probează o remarcabilă fermitate frazeologică pe un fond epic care, deși sumar, scoate în evidență cu exactitate, atitudinile și expresii de comportament dintre cele mai diverse. Tematic vorbind, prozele nu au unitate, cel puțin în sensul obișnuit al „ariei tematice”, viața romanțată a unei dresoare de tigri stînd alături de povestea destrămării unei iubiri, descrierea minuoasă a „amurgului” unui bătrîn lîngă o narațiune similitivă a eroi din lumea constructorilor, portretul unei bătrîne tras în tușă realistă, în preajma unui monolog cu accente poetice, în fine un fragment de viață trăită învecinat cu altul de proveniență livrescă. Dacă însă admitem că studiul comportamentelor, prezent pretutindeni, e de-a dreptul o temă a acestor proze, unitatea lor primară e un argument decisiv.

Schițele au, în genere, un aer liric, mișcă pe sugestie și le lipsește epicul; fraza e alunecoasă, insinuantă, urmărind frînturi de mișcare și fragmente de conduită din a căror alăturare se obține finalmente imaginea clară a ceea ce era semnificativ, caracteristic felului de a fi al personajului observat; exemplele și definițiile pentru stilul autoarei sînt cele șapte pagini ale schiței **Amurgul bătrînului prieten**; e povestea unui bunic și a nepotului său (aceste două vîrste sînt frecvente în prozele Elenei Nestor), mai corect spus, imaginea unui bătrîn văzut de un copil; ce vede copilul sînt elemente de comportament cu funcție caracterologică și încercate de o semnificație particulară, naivă și sublimă la modul infantil; elanul imaginativ, propriu copilăriei, colorează sentimental fotografia

mișcată a bătrînului, dar, și acesta mi se pare a fi lucrul cu adevărat interesant, observarea comportamentului nu e un gest în sine, ci își apropie un sens de sprijin, anume acela al relevării legăturilor profunde dintre cele două personaje; sfîrșitul bătrînului, înțeles de copil ca plecarea vremelnică, și sfîrșitul iluziei reintîlnirii cu el traduc în limbaj simbolic sfîrșitul copilăriei („Se ridică din așternut, acum era în picioare pe podea și continua să-i urmărească spusele, ca să ajungă la intrerupător trebuia să străbată odaia, de-a curmezișul, mergea prin întinerie și auzea din spate vocea povestind, pipăi peretele, rămînînd în continuare cu spatele către bunic, răsuca comutatorul. În momentul cînd se făcu lumină, vorbele se curmară, se întoarse cu fața spre pat dar bunicul nu mai era acolo. În ultima zi a copilăriei” — ultima propoziție e fără rost, stricînd, prin explicitare, farmecul sugestiei).

Nuvelele au ceva mai multă materie epică și ceva mai puțin lirism, deși ceea ce domină în ele este, în ce privește stilul narațiunii, confesiunea. Intenția rămînînd aceeași, cercetarea comportamentelor, tehnica e intructivă modificată, autoarea încercînd de astă dată să dea discursului subiectiv o amploare motivabilă obiectiv. Ca atare rolul sugestiei scade, crescînd în schimb acela al povestirii; în loc de atmosferă poetică și de situații decupate după modelul fascicului luminos al unei lanterne, găsim aici stări conflictuale, uncori drame, urmărite în întregul desfășurării lor; interesant este jocul dublu al confesiunii: pe față ni se dau tot felul de informații vizind comportamente, spuse pe un ton neutru, de persoana a treia, iar în secret, printre rînduri sau deasupra lor, la o privire globală, primim informații de ordinul determinismului socio-psihologic. Foarte bună este nuvela **Între granițele normalului**, proză-portret al unei femei fără vîrstă, trăind „normal”, adică

într-o consecvență de atitudine, gesturi, expresii, imperturbabilă, un fel de Fefeleaga sub regim luminos și cu o funcție socială tonică: „O știam acolo dintotdeauna și vîzînd-o mereu aceeași puteam crede că lumea stă pe loc [...] Știam că fusese acolo cu mult înaintea noastră și eram convingi că ea va rămîne și atunci cînd nici unul din noi nu vom mai fi. Făcea parte atît de normal, atît de inevitabil din viața tuturor, chiar și a celor care nu aveau legături de rudenie sau de prietenie cu familia ei [...] Noi avem nevoie să credem că ne-am născut ca să trăim mereu și adevărat, avem teribil de multă nevoie să credem că tinerețea nu are sfîrșit sau că niciodată nu sîntem insuportabili de bătrîni. Noi trebuie să credem pînă în ultima clipă că totuși nu vom muri. Și se ivesc din timp în timp pe pămînt asemenea făpturi tocmai pentru a ne susține și a naște în noi astfel de tonice convingeri”. Nuvela are acest sens mai adînc, fiind, totodată, un tablou comportamentist deslășurat cu finețe și grijă pentru detalii.

O anume dilatare de discurs într-o materie epică subțire se simte uneori la lectură, obosind; la rîndu-i subțirimea epicului produce „goluri” de „oxigen”; la citeva locuri influențele din proza feministă modernă, mai cu seamă în ton, și în coerență (capricioasă) se disting de departe; citeva proze, primele două și ultima, ar fi putut lipsi. Defecțiunile acestea nu pot umbri, fără îndoială, calitățile cărții: putere de observație, dozare subtilă a confesiunii, semnificarea prin sugestie, cursivitatea literară a frazelor. Dacă Elena Nestor le va lua în seamă pe cele dintîi, va fi cu atît mai bine pentru cele din urmă.

Laurențiu Ulici

Calendar

- 26. IX. 1907 — s-a născut Dan Botta (m. 1958).
- 27. IX. 1834 — s-a născut V.A. Urechia (m. 1901).
- 27. IX. 1933 — s-a născut Grigore Hagiu.
- 28. IX. 1876 — a murit Costache Negri (n. 1812).
- 28. IX. (18. X. st. n.) — s-a născut Vasile Părvan (m. 1927).
- 28. IX. 1812 — s-a născut Eudoxiu Hurmuzachi (m. 1874).
- 28. IX. 1883 — s-a născut Iorgu Iordan.
- 29. IX. 1899 — s-a născut folcloristul Ion Mușlea (m. 1966).
- 29. IX. 1910 — s-a născut Lucia Demetrius.
- 29. IX. 1911 — a fost dezvelită la Iași statuia lui Mihail Kogălniceanu.
- 30. IX. 1908 — s-a născut Maria Constantinescu-Pitești.
- 30. IX. 1927 — s-a născut Bajor Andor.
- 30. IX. 1943 — a apărut în „Informația rilei” (din București), pamfletul Baroane de Tudor Argeșel.
- 1.X. — se împlinesc 100 de ani de la debutul (1876) lui Ion Creangă în „Convorbiri literare” cu povestea **Seacra cu trei nurori**.
- 1.X.1882 — a murit Gh. Sion (n. 1822).
- 1.X.1923 — a apărut la Oradea revista „Cele trei Crișuri”.
- 1.X.1936 — s-a născut Alex. Miran.
- 1.X.1978 — a fost inaugurată la Bacău Casa memorială „G. Bacovia”.
- 2.X.1947 — s-a născut Francisc Hessu Lengiu (m. 1935).
- 2.X.1875 — a murit Petru Petruș (n. 1779).
- 2.X.1888 — s-a născut N.M. Condiescu (m. 1939).
- 2.X.1881 — s-a născut Nicolae al Lupului (Nicolae Popescu, m. 1963).
- 2.X.1911 — s-a născut Miron Radu Paraschivescu (m. 1971).
- 2.X.1916 — s-a născut Ion Potoșin.
- 2.X.1944 — a murit B. Fundoiu (n. 1898).

SCRIITORII ȘI ȚARA

● DIN inițiativa Comitetului de partid al Uniunii Scriitorilor, un numeros grup de prozatori, poeți, dramaturgi și critici a făcut o vizită de documentare în județul Dolj. Vizita a fost organizată în colaborare cu Comitetul județean de cultură și educație socialistă, și a durat două zile. Au fost vizitate uzine, instituții de cultură, întreprinderi agricole de stat. Au făcut o puternică impresie asupra participanților citadela industrială olteană „Electroputere”, una dintre cele mai mari și mai moderne unități din țară, Muzeul Olteniei, admirabil lăcaș al istoriei trecute și prezente a acestor străvechi ținuturi românești, complexul de sere de la Ișalnița, Teatrul Național din Craiova, monumental focar de cultură, instituție care a împlinit anul trecut 125 de ani.

Scriitorii s-au întreținut îndelung cu oameni ai muncii din industrie și agricultură, tehnicieni și ingineri, artiști, activiști de partid și de stat : au fost organizate șezători, în care poezii, întîmpinați cu mare căldură, au citit însuflețite versuri închinete patriei și partidului, zilei de azi a țării, eroismului oamenilor muncii.

A avut loc o întîlnire cu membri ai conducerii locale de partid și de stat, cu tovarășul Gheorghe Petrescu, prim-secretar al Comitetului județean de partid.

La invitația redacției, Laurențiu Fulga, Pop Simion și Romulus Vulpesu — participanți la vizita de documentare în județul Dolj — își publică impresiile în paginile de față.

„Filarmonica” de la „Electroputere”

ESTE, în realitate, o denumire metaforică ; inspirație (puțin malițioasă, puțin trufașă) a muncitorilor care lucrează în această vastă hală de montare a locomotivelor magistrale și a celor Diesel electrice. Niciodată noțiunea de armonie orchestrală n-a fost mai contrazisă în conținutul ei universal valabil, prin descoperirea altui conținut de semnificații ale contrapunctului muzical, muzica însăși egalind astfel actul primordial al făcerii lumii.

E ca o surpriză sincopată de catapetesme, o suită continuă de torpilări ale materiei supusă nemijlocit forței omului ; necunoscutele cuprinse inițial doar în formule matematice și-n legități fizice se transformă aici în energie ; tăcerile au rămas undeva într-un exterior aproape de necrezut, miracol inacceptabil parcă ; fiindcă, odată cu trecerea pragului în acest univers, altui miracol trebuie să-i facem față, și acesta este compus numai din notele fundamentale și grave ale conștiinței creatoare.

Cu oamenii nu se poate vorbi, și nu doar din cauza tărilor în eferescență care fac imposibilă comunicarea obișnuită, ci pentru că oamenii stau atit de concentrați pe mașinile lor în funcțiune, pătrunși de spiritul unei responsabilități atit de ferme, încit orice intervenție dinafară ar părea inoportună și jignitoare. Sentimentul micimii proprii, în comparație cu această dăruire orgolioasă și-n comparație, mai ales, cu rezistența lor la asemenea spectacol de zgomote zdrobitoare de nervi, te copleșește. Dar, în aceeași măsură, ești obligat să convii că nu nervii hotărăsc totul în această confruntare cu urgia orchestrată a materiei, pe durata a opt ore de lucru într-un schimb, ci liniștea și echilibrul definitiv stabilite în conștiința celor de aici.

Vrînd-nevrînd te întrebi dacă nu cumva tocmai într-un astfel de proces incomparabil, sau comparabil numai cu cele mai dure și mai complete, cum ar fi de pildă munca în subteran sau munca la șarjele de oțel, se formează și trăsăturile personalității multilateral dezvoltate din societatea comunistă. Zadarnic vei încerca să smulgi de la cineva secretul acestui acord dintre om și știință, prin care omul și știința se condiționează reciproc, altceva se impune cu evidență — rațiunea supe-

rioară a obiectivului care se urmărește deopotrivă !

A rămas de domeniul trecutului legenda potrivit căreia omul oltean este făcut numai pentru o categorie limitată de treburi terestre ; a fost suficient un gest și o chemare, anunțarea programatică a idealului comunist, pentru ca geniul său latent în știință și tehnică să se rupă de destinul exclusiv agricol și să se impună cu autoritate în lumea contemporană.

Oamenii deci, din această hală, fiindu-ne inaccesibili pentru dialogul de rigoare, sintem nevoiți să apelăm la graficele de pe pereți, care le exprimă cel mai fidel și elocvent vocația și reușita. Un astfel de grafic ne vorbește despre urmărirea întrecerii socialiste pe luna august, cifrele înscrise în dreptul unor nume avînd ceva aproape misterios : plus 20 de puncte la Ion Gane, plus 18 puncte la Muscalu, plus 14 puncte la Ion Chilafu, plus opt puncte la Drocan. Dar fiecare cifră în parte exprimă un salt, revelația unui efort superlativ, depășirea unor bariere, pentru care niciodată nu vom ști cită sudoare s-a vărsat și ce înseamnă practic fiecare în favoarea acelor trăsături comune pe care le căutăm peste tot și din ce în ce mai profund subliniate pe scara de valori ale omului nou.

Impresionant, de asemeni, ne apare și tabloul de onoare al evidențiatilor dați drept exemplu tuturor angajaților uzinei : Ion Firca, A. Dondoe, Florea Trancă, C. Cioroianu, Firu Tocaș, D. Dragotescu sau Jean Mihăilescu, numai șapte în ordinea așezării portretelor pe panoul respectiv, frunzași ai planului cincinal recent încheiat, exponenți ai gloriei uzinelor „Electroputere”, aici și pretutindeni în lume, pe unde locomotivele lor poartă numele de România ca pe o stemă domnească.

Lată sosit astfel timpul, de neconceput odinioară, al competiției internaționale, cînd Oltenia, atit de spirituală în substanța ei folclorică, atit de surprinzătoare prin matricea ei nesecată de valori artistice inegalabile, atit de răscolitoare prin istoria ei revoluționară, face dovada că și pe planul revoluției tehnico-științifice este capabilă de certitudine.

Laurențiu Fulga

Posibile fi

De istorie

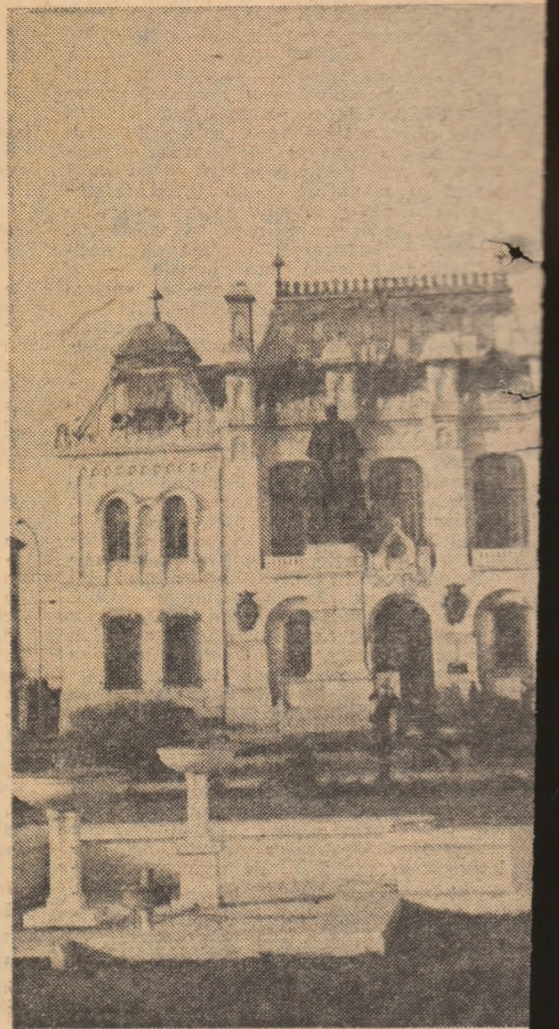
Deci să auzi de o sută de ori, mai bine să vezi o dată cu ochii. Pare-se că aceasta e rațiunea pentru care noi, cei douăzeci și opt de scriitori, ne luăm traista-n băț și ne ducem pelegriini la Craiova să vedem cu ochii ceea ce e de văzut. Ne imbie la acest drum tot ce auzim despre Muzeul Olteniei, recent deschis, a cărui faimă se răspindește, vîd, rapid. Ce vedem aici : istoria Olteniei integrată arborescent în istoria patriei și a lumii, epocile și evenimentele bucurîndu-se de comentariu inteligent, a riguroasă arhitectură a faptelor de istorie, un flux ideatic limpede conceput (ca un corp de geometrie neeuclidiană) din care trimiterile spre esențe și semnificații se realizează simplu, direct, sugestiv, în forme larg accesibile. Mă refer, bunăoară, la formula colajului (citatele din cărțurarii tuturor timpurilor și marii bărbați făuritori de istorie), la voluptatea metaforei (abundă comparația, expresia temperamental-imagistică, un limbaj al inimii, ceea ce dă unitate și stil roștii), la grija de a integra amănuntul semnificativ în epocă, în țesătura ansamblului (neconținut se aruncă pînă, se deschid valențe și legături, se fac reflecții la filonul principal al demonstrației, paralelismul fiind cea mai des folosită cale de ghidaj pe cursul meandrat și bolovănos al faptelor). În sfîrșit, dar nu în ultimul rînd al însemnătății, Muzeul Olteniei se bucură de o aleasă îngrijire estetică-plastică (scenografie impecabilă, scenariu inteligent, scriitură sugestivă, adevărat spectacol grafic, gust desăvîrșit în selectarea, gruparea și etalarea celor 160 000 de piese). Narațiunea este bine articulată, condusă nuanțat, într-un montaj cu ritm alert, în expresie modernă, ceea ce îți dă sentimentul unui extraordinar reportaj. Pot spune că istețimea de minte oltenească s-a cheltuit cu folos și în plenitudine întru întemeierea acestui templu de istorie națională.

Este tocmai ceea ce Pelendava, Craiova străbună, de 1750 ani vîrstă, merită cu prisosință. Cei 500 de ani de atestare documentară a orașului modern, sub numele de Craiova, sînt un ultim capitol, vin ca un corolar al acestui remember de anvergură pe care îl realizează Muzeul Olteniei, care se impune ca un punct de referință privitor la istoria și destinul românilor înfățișate în limbaj muzeal.

A fost, de aceea, cit se poate de bine venită inițiativă comună a Comitetului de partid și conducerii Uniunii Scriitorilor de a realiza această vizită de studiu la sursă. Este o primă acțiune inspirată de programul pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative, document de cel mai larg interes, aflat la ora de față în dezbateri publice. Periplusul craiovean oferă o bogată și elocventă viziune asupra istoriei românilor ; studiul de acest tip al destinului național va continua în viitor cu vizite de documentare la Vaslui și Alba Iulia, alte puncte de mare irradiație a gloriei străbune. Iată doar trei momente de studiu și meditație la istorie, din piscul cărora scriitorii cîntesc în chip adecvat centenarul neamului Românesc. Și acum întrebarea pe care ne-o punem firesc, în cunoștință de cauză, loial, cu franchețe : dintre sute de sugestii și tilcuri oare cite vor prinde rod în opera de ficțiune, în pagina de înaltă vibrație, care să se integreze în ceea ce numim epopeea națională ? !

De apă

În Craiova trecutelor decenii, sub rînduiala boierească, oltenii își procurau apa de la doi „apropitari” de sacale, în funcție de împrejurări, punga și nevoi : „apa de Jianu”, bună de băut, preț de 10 bani ocava, și „apa de Obedeanu”, bună de spălat, care costa 5 bani ocava. Vă dați seama la ce preț se aflau sacagii Băniei și cit de virtos sporeau casele celor doi boieri întemeiate din setea mereu nepotolită și nemilos speculată a oamenilor. Și acum să întorcem pagina (istoriei) : apa de azi a craiovenilor vine din munte, de lângă Baia de Aramă, de la Izvarna, pe o conductă cit un bivol de groasă (un metru diametru), lungă de 118 kilometri (record mondial ! — zic beneficiarii), cu un debit ce exclude orice comentarii — 1 200 litri pe



secundă ! Care va să zică, 720 000 litri pe minut, peste 4 milioane litri pe oră, 100 000 de tone în douăzeci și patru de ore și așa mai departe, în progresie geometrică, precum în legenda cu inventatorul tablei de șah. E fluviul vital, cristalin, smuls chiar din țîța naturii, care satisface toate trebuințele orașului în tumultuoasă autodevănire : apa de băut a populației (azi de un sfert de milion, care se va dubla în anul 2 000), apa fabricii de bere (prin care craiovenii concurează Azuga, de unde și maxima făcătorilor de bere : Cînd bei cu un prieten și o sută de halbe sînt puține ; cînd discuți cu un dușman chiar și un țap îți pică greu în stomac și n-are sat), apa Combinatului chimic (cu ajutorul ei se fac vrăjitorii din această cetate a tuturor metamorfozelor), apa lui Prometeu (cum aș numi-o pe cea destinată să astîmpere „setea” uzinei Electroputere, teritoriu al energiei și fulgerelor), apa Complexului de sere Ișalnița și alte multe „ape”, asupra cărora n-am timp și loc să poposesc.

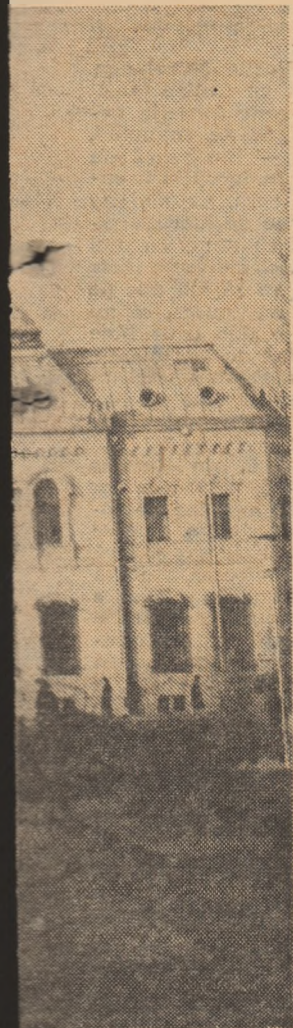
De foc

Da, de foc, pentru că noi, cei douăzeci și opt de pelegriini, ne-am logodit cu focul, am fost la Electroputere, să ne pătrundem de simfonia energiilor care se dezvoltă în acest avansat al industriei socialiste românești. Electroputere se exprimă în tabloul de energie al țării prin aceste două raporturi : dă 97 la sută din transformatoarele de mare putere și 60 la sută din locomotivele electrice magistrale cu tracțiune Diesel și electrică.

„Ce noutăți în lunile din urmă ?”, îl întreb pe Paul Dinu, Erou al muncii socialiste, despre ale cărui trăsături caracterologice avusesem prilejul să vorbesc altă dată. Îmi răspunde omul meu : „Veche și mereu nouă rămîne grija aceea permanentă de a nu greși, motiv pentru care nu prea stau pe acasă (nici asta nu-i noutate) ; la transformatoarele mari o greșeală oricît de mică se raportează la valori de multe milioane. Știi cit inghite un transformator ca acesta de colea ? Producția de aramă pe un an a unui întreg abataj minier și hirtia trebuitoare pentru o bibliotecă de cărți. Asta-i prețul. Grija bobinatorului trebuie să fie pe măsura prețului”.

O preumblare prin citeva hale ale uzinei care se întinde pe 100 hectare teritoriu

e de roman



In centrul Craiovei



Clădiri noi pe Calea Severinului

onii sint inginerul Sergiu
ul uzinei, și Ion Diacon
Comitetului de partid. Se
ele mai felurite, nu puțin
petuă uimire în fața gi-
ne insoțește, ceea ce imi
t credo-ul scriitoricesc,
ea, exprimat și prin acest
ecitoresc franc, tăios, clar
menit să îmbărbăteze, să
că : Doar cel care a vă-
de multe.

la tinerețea directorului cu
complexă ?", îl întreb pe
care imi răspunde prin

ară, vîrsta medie abia a-
am calculat-o în tri-
ce înseamnă că direc-
at un bătrîn".

e un „bătrîn” de 40 de
se pînă nu demult insti-
și proiectare de pe lingă
și tinerețea ideilor infu-
osiridie, realizînd neîn-
dăintre materie și spirit,
teorie, dintre producție
est mare dialog s-a năs-
leșitor prin semnificații:
se bazează integral pe

ret al locomotivei electri-
ve la trei zile (ritm), o
orează o sută zece zile
dar de constructor), cam
nderi diferite colaborea-
Electroputere la plămădi-
electrice, adevărată u-
lidaritate și interacțiune

lesne deductibil dacă îi
„cei 5 000”, cit numără
ar al uzinei Electropu-
ontinuității fluviului mun-
de rezervă de forță de
itor și energie proprie,
a acestui corp industrial,
ocația creatoare, indică
său tipologic, sensul de
te.

laboratorul de înaltă
de se experimentează
a tensiuni de două mi-
de volți, după care ne
arut clubului uzinal unde
mai mică, a posibilități-
ii dau rostire verbului lor

cald, patriotic, în fața unu auditoriu tînăr
 („cei 5 000” sint reprezentăți aici), cîstînd
astfel întîlnirea cu oamenii „cetății de foc”,
cu focul minții și simțirii noastre de scri-
tori-cetățeni. Șezătoarea este de lucru și
schimb de experiență, dacă mă gîndesc
bine, pentru că se întîlnesc muncitorii de
structură prometeică, adică cei ce smulg
focul materiei, cu cei ce smulg focul sen-
timentelor omenești.

De pămînt

Cu țărani Olteniei nu ne întîlnim de
astă dată, n-avem cînd ; ne întîlnim însă
cu rodul dulce al muncii lor și, în egală
măsură, cu înțelepciunea lor milenară,
care este principala podoabă a țăraniului
oltean. Sigur sint că, alături de griul, lap-
tele, mierea și vinul Olteniei, bunuri funda-
mentale, se prenumără inteligența și bunul
simț al țăraniului oltean, care nimbează
viața celor 191 de cooperative de pro-
ducție, 13 întreprinderi agricole de stat, 39
de stațiuni de mecanizare și 3 stațiuni ex-
perimentale agrare, cit însumează avuția
agrară a Doljului. În „județul celor o mie
de moșieri”, cum se numea Doljul de altă-
dată, țărani muncesc, trăiesc și gîndesc
la cotele demnității socialiste. Aflu despre
aceasta de la „ambasadorul de inimă” al
țărănimii oltene, Gheorghe Dindere, secre-
tar al comitetului județean de partid, țăr-
ran cu duh și har, strălucită expresie a
spiritului revoluționar țărănesc, dezvoltat —
de peste două decenii — în ambianța
muncii de partid, adică : de la țărani adu-
rate și iarăși țărănimii date.

Stau de vorbă cu veșnic tînărul Gheorghe
Dindere, pe care îl cunosc de pe cînd sta-
tornicea viața de vie în nisipurile Olteniei
și, mai ales, noul fel de a fi și a gîndi al
țărănimii pornită pe calea socialismului.
Îmi spune o mie și una de noutăți, vorbind
tot timpul în pilde și simboluri, cum face
de o viață, motiv să-i sugerez linia gin-
dirii și simțirii prin cîteva raționamente cu
rezonanță de poemă :

Cuvîntul dulce e cheia care deschide ini-
ma țăraniului, motiv ca oriunde poposești
pe limba locului să vorbești ;

Cînd mîncîci poame nu uita pe cel ce
a sădit pomii, că atunci e vai de lume,
degeaba trăiești pe pămînt ;

Întîrzi la pămînt o oră și pămîntul în-
tîrzie cu un an, pentru că dacă înșeli pă-
mîntul și dînsul te înșală pe tine ;

Între prieteni și apa e dulce (darmite
vinul de Segarcea ? !) ;

N-ai ce căuta cu munca politică între
țărani dacă nu știi că griul îl semeni pentru
anul următor, pomii îi sădești pentru viito-
rii zece, iar pentru suta de ani de acum
încolo crești și educi oamenii ;

Și acum, că-s activist de o mulțime de
ani, cînd ies din casă mă uit la cer, iar
cînd intru în casă mă uit la oameni.

Exact ceea ce știam : înțelepciune, echi-
libru, omenie, bun simț, ținută de a lucra
cu oamenii. E liziera la care se conturează
caracterele exemplare, eroii literari auten-
tici, narațiunea pe care merită să o scrii
cu sufletul la gură spre a fi citită așîzderi.

De duh și har

E o binecuvîntare că destinele politice,
economico-sociale și cultural-educative ale
județului sint în mina unor bărbați lumi-
nați, cu largă viziune asupra autodeveni-
rii Olteniei, ai înșiși oameni de concepție
și practicieni încercați. Unul dintre aceștia
este primul secretar al comitetului jude-
țean de partid, „prefectul de simțire olte-
nească”, cum i se mai zice tovarășului Du-
mitru Petrescu, gazda noastră. În cuvinte
măsurate și gîndire clară ne povestește
despre eforturile asupra cărora se concen-
trează organele și organizațiile de partid
din județul Dolj la ora de față și despre
imperioasa nevoie ca omul de cultură să
se dedice cu întreaga gamă a posibilită-
ților lui operei educaționale pe care o des-
fășoară partidul. Un spirit pătrunzător, de
a debordantă energie, un optimism func-
ciar și o pricepere de a găsi chei pen-
tru orice interlocutor cu care intră în con-
tact este prim-vicepreședintele Petre I. Gi-
gea, care și-a exercitat, în ciuda multiple-
lor sale ocupații, harul de „cicerone”, do-
vedindu-se a fi (fără exagerări) o enciclo-
pedie ambulantă. În activitățile cultural-e-
ducative ale județului se fac simțite luci-
ditatea și rigoarea științifică ale lui Florea
Firan, președintele comitetului județean
pentru cultură și educație socialistă, el
însuși cercetător, autor al unui interesant
volum de istorie literară. Sint doar trei
dintre „cărțile de vizită” ale gazdelor și,
de ce nu ?, posibile fișe de personaje de
roman.

Pop Simion

Puterile Olteniei

TOAMNA se vestea somptuoasă, învăluin-
du-mă-n sugestia roadelor și copleșindu-mă
cu metafora tradițională a belșugului. Încă
de la plecare, mintea — exaltată de febra clasică
a călătoriei și de curiozitatea inerentă a explorării
îmbogățitoare cu priveliști și cu miresme cunoscute
și pururi altele — era pregătită să accepte sur-
priza previzibilă a unei Craiove amplificate poetic,
supradimensionate sentimental, mustind de proba-
bilități și vibrînd de iherid.

Intr-adevăr, peste cele trei sau patru sau cinci
imagini în două dimensiuni, colecționate în ultimii
douăzeci de ani de raite întîmplătoare și conser-
vate de memorie, s-a impus — asimilîndu-le, in-
corporîndu-le — prezența unui oraș magnific, tri-
dimensional precum realitatea, impresionînd con-
știința cu forța concretului și-a unui adevăr con-
struit de oameni spre beneficiul oamenilor. Am
înțeles că timpul țării se-ndreaptă spre viitor în
alt ritm decît timpul individual ; că țara e cu mult
înaîntea amintirii noastre, mai vechi sau mai re-
cente ; că timpul propriu întîrzie, adesea, prea
mult, în pacea albă a hîrtiei destinate consemnă-
rii ; că țara, ai căreia suntem și la propășirea căreia
punem umărul — fiecare după cum ne ajută pu-
terile — crește într-o zi cit fiecare dintre noi în-
tr-un an — ca feciorul fermecat din basme — mai
voinică decît suma strădaniilor fiecăruia luat în
parte ; că ne include generos într-o dezvoltare im-
petuoasă tînzînd spre noblețea de baladă a țelu-
lui istoric.

Nu pot zăbovi mai cu anume la splendorile de
la „Electroputere”, în paguba tulburătorului Muzeu
Național de Istorie ; și m-ar mîhni musturaea mută
a fructelor soarelui de la lșalnița, dac-aș da seamă
numai de uimitorul edificiu al Teatrului Național
din urbe.

Poposim, după ce parcurgem schema unui in-
delung itinerariu cotit prin secții fabuloase de su-
dură și de asamblare, de montaj și de întreținere,
în fața unui zid cenușiu de oțel, care se dovedește
smerit poruncii unui buton insignifiant și se ridică
precum o poartă masivă de apărare a unei cita-
dele fortificate din evul de mijloc. Dincolo, pătrun-
dem în „sfînta sfîntelor” — sala înaltă cit o clă-
dire cu patru etaje a laboratorului de testare elec-
trică, unde transformatoarele sunt supuse probelor
de rezistență în suprasarcină, verificîndu-li-se com-
portarea în toate împrejurările cu putîntă, exage-
rîndu-se, pentru deplina siguranță a funcționării
fără cusur ulterioare, toate solicitările și riscurile,
chior și imprevizibilul. Aici, se fabrică fulgere și
trăsnete de cîteva ori mai violente și mai înfrico-
șătoare decît cele ale supraanuatei mitologii pă-
gine, se declanșează ploii tropicale și averse mai
repezi și mai vijelioase decît cele ale junglelor,
pentru ca, odată ieșite din uzină, tăria aparatelor
românești de făurit energie electrică să nu poată
fi amenințată de nici o scădere de tensiune, de
nici o știrbire a demnității creatoare, de nici o
înterupere a fluxului de forță. În acea după-amia-
ză, „Jupiter tonans” de serviciu la un panou de
comandă era un tehnician tînăr : coincidență sim-
bolică ? Ineluctabilă metaforă ?

Sorii gemeni de aramă între care se dezlănțuie
zigzagul fulgerelor artificiale mă așteptau, în aceeași
ordine a milioanei de volți, multiplicați în puterea
milioanelor de minuscule sori vegetali născuți în
incubatoarele serelor de la lșalnița și trecînd, de
la verdele vinețiu al pătlașelor la roșul exploziv
al tomatei — „rod al raiului” — prin toate acor-
durile de nuanțe ale coacerii.

Cu garoafele, cele mai de curînd ospetite sub
hectarele de transparență celestă a serelor, m-am
întîlnit în istorie : flori de cer decupate de schije
în drapelele independenței, flori tăiate în piatra
chenarelor brîncovene, flori de pecete sigilînd per-
gamele voievodale, flori de singe decorînd cămă-
șile răscoalelor țărănești...

Pîntre miile de țanduri sfînte de trecut romă-
nesc — vestigii doveditoare de vechime și de per-
manență, grînd despre durată și despre neatîr-
nare, punți de-o nestemată valoare documentară
și poetică, politică și sentimentală, științifică și
patriotică asigurîndu-ne demnitatea prezentă și
trăinicia drumului viitor — în sala consacrată ma-
relii Mihai, ochii mi s-au pironit, umeziți, asupra
unui ungher, în care contemporanii, refăcînd după
stampe de epocă steagurile învinșilor viteazului
domn le-au culcat, ca pe-un mînunchi de flori
nebune și retezate, să se vestejească-n veșnicie,
aștemute ca un omagiu la rădăcina dreaptă a
stîndardului alb arborat de eroul primei uniri.

Pe scena vastă a „Naționalului” se repeta o
piesă contemporană. Un zid uriaș de fundal, met-
alic — ridicat lent de servomotoare — ne-a des-
chis tuturor perspectiva de-o adîncime nebănuită
a unei alte scene virtuale, situate în spatele celei
în funcție ; și-apoi, un alt perete metalic a pre-
lungit această a doua scenă cu o a doua sală
posibilă, din depărtările căreia ochiul ciclopic al
unui proiector ne sfîrșelea cu lumina : coincidență
simbolică ? ineluctabilă metaforă ?

Această magică mișcare de pornire-n sus, dez-
văluind latențe și perspective — lungi drumuri spre
lumină înșurubate în cer (perdea de fundal li-
mitînd circular orizontul scenei se mai numește
încă, în limbaul meseriei, „cer” !), nu ne întîm-
pinase, oare, la „Electroputere”, descoperîndu-ne
arcalele unui laborator de energii fabuloase ?

Itinerariul nostru cu popasuri și cu momente
aparent disperate, unite secret de-aceiași fibră a
creației, se-ncheia armonios, rotund și solar, ves-
titor de splendoare.

Romulus Vulpescu

MAI mult decît vorbele unora și ale altora, mai mult decît propriile lui îndoieli sau șovăieli, îl nedumerea și îl irita, îndurerîndu-l adînc de tot uneori, o anumită stare de lucruri, o anumită împăcare cu soarta, o acceptare din ce în ce mai limpede și mai hotărîtă a noilor împrejurări. — „E mai bine așa, mă, am scăpat de pămînturi, am scăpat de griji, acumă sîntem oameni ai muncii. cît cîștigăm atîta mîncăm !...” — fapte și situații care i se așezau de-a curmezișul drumului, parcă ar fi fost adunate și puse în mișcare dinadins, să-l îngroape pe el de viu, să-l apese în jos, pentru totdeauna și fără întoarcerce. Vorbelor pe care le auzea le răspundea, pe loc sau după aceea, nu rămînea dator nimănui, cu toate că nu era bun de gură și iute la vorbă. Îndoielilor și întrebărilor care îl încercau, de asemenea, le făcea față, le preschimba fără prea mult efort în altceva, ele singure se preschimbau în altceva, îndată ce se lveau la orizontul gîndului, deveneau, toate, minie și îndirjire, îndirjire și minie, așa cum devenise și devenea altceva, revoltă și temeritate, curaj și neînfricare, trecutul însuși, tot trecutul lui, începînd cu împrejurarea cea mai apropiată și sfîrșind cu cine știe ce înfruntare veche.

„...Dacă nu-i dădeam lupului aceluia în cap cu securea, cînd a sărit la Moșu, zicea el, împingînd astfel hotarul vrăjmășiei pînă departe înapoi — fiara ne-ar fi sfîșiat pe amîndoi !...” „Da, pentru că vrăjmășiei, vrei nu vrei, trebuie să-i răspunzi cu vrăjmășie !... O faci, ești salvat, n-o faci, ești pierdut, te duci pe **copră** pentru todeauna !...” „Al noștri, aicea, cu lucrurile astea două s-au ținut în picioare, cu dirzenia și cu tăria !... Și cu răbdarea, c-au și tăcut și au și răbdat, ca boii, ca bivoli, cînd sînt biciuiți, lăcrimînd fără să plîngă, plîngîndu-le de milă celor care îi prigonau, pentru că așa erau sortiți pieririi !...” „Sculîndu-se și răsculîndu-se, cînd nu mai puteau răbda, cînd le ajungea cuțitul la os, cum mi-a ajuns mie acumă !...”

Găsea răspunsuri și explicații la mai toate întrebările, fără a umbla cu subterfugii, fără a se amăgi prea mult, amăgîndu-se totuși pe undeva, mult și adînc, cum nu putea s-o facă decît el, Monu, — numai față de starea aceea nouă, față de schimbarea care pătrunsese și pătrundea între oameni, — față de risipirea care a fost băgată între oameni, cum zicea el — nu găsea răspunsuri potrivite și liniștitoare, nu izbutea nicicum să o domine, deși era puternic, fusese și mai era așa, rădăcinos și puternic. Dimpotrivă, era dominat el de **starea aceea**, care îi ieșea mereu înainte, sub forma indiferenței, sub forma împăcării cu **anumite lucruri**, sub forma aprobării chiar. — „Iasă, mă, că-i mai bine cum îi acumă !...” — copleșindu-l de multe ori, făcîndu-l să-și piardă cumpătul, să nu mai știe încotro merge și de unde vine.

Cîteodată, măcar, îi era așa de greu și era așa de nășădit, încît vedea negru înaintea ochilor, iar din urmă i se părea că vin peste el (și chiar veneau uneori, încremenindu-l pe loc) valuri mari de pămînt, bujdii de țărîna, ape de scrum și nouri pe care pluteau sfărîmături de pluguri (nici măcar plugurile din cer nu i se mai arătau, nici în vis și nici la trezie), picioare de vite cu copitele rășchirate, cai mulți, herghelii întregi de cai de zăpadă, copci multe, șiraguri întregi de copci ; și drumuri care cădeau și se pierdeau în ceață ; și cete mari de oameni, de țărani minioși și porniți spre răzvrătire ; și morminte care se apropiu unele de altele, parcă n-ar fi fost săpate în pămînt, parcă pămîntul ar fi fost o apă ; și-o văgăună mare, o groapă adîncă și neagră, care semăna cu un coș de moară, în care intrau, cum intră grăunțele la măcinat, copii și flori, ploi și ninsori, în care intra însuși cerul, cu toate ale lui, cu stelele și cu luminile lui cu tot...

Auzea clopotele în asemenea clipe, cum dăgăneau și cum sunau pe undeva, de jur-împrejur și pe departe, din ce în ce mai aproape, pînă cînd i se îngămădeau toate în creștetul capului, năucindu-l, făcîndu-l să-i țiuie urechile, mai tare decît în ziua cînd trăsese clopotele după Niculae, — „după propriul meu suflet, pentru că Niculae n-a fost un copil oarecare, a fost sufletul satului !...” „Iar eu, la rîndu-mi, nici nu sînt Monu, sînt sufletul pămîntului !...” Și-atunci cînd mă voi ridica eu contra celor care m-au urgisit, pămîntul se va preface în volbură și se va împlînta în Soare. să-l orbească !...”

„Hai, măi El-Zorabule, îi spunea el calului, după ce scăpa de năzăriri și de îmbicșiri — hai, că avem treabă multă pe ziua de azi, răsăritul ei de treabă și de socoteală !... Hai, măi frate, hai !...”

Bătrînul El-Zorab, bătrîn dar și îmbătrînit, cu copitele mărite, cu chișițele

Ion LĂNCRĂNȚAN

Modificări

lăsate în jos, cu capul mărit și cu orbitele lărgite, orb de un ochi și cam sleit de puteri (el îl orbise, Monu, în ziua cînd îl scuipase pe Ionel în față, îl lovise cu un ștreang peste ochi, oblojin-du-l apoi zile în șir, plîngînd în cîteva rînduri pe coama lui, ca un copil), — se urnea și pornea, fără a ieși din pasul lui, alergînd și el numai în gînd și-n amintire, fiindcă altfel, dacă dădea să fugă, se clătinau și ghiolcăiau toate, în el și sub el, încît lui Monu i se făcea milă și scîrbă, milă de cal și scîrbă de sine însuși. — „de toți și de toate !...”

„...Domol, măi frate, îi spunea el, domol, că tot acolo ajungem, tu-i drotul ei de lume și de viață !...”

SATELE pe care le bătuse și le bătea el, pe jos sau cu căruța, mai mult așa, cu căruța și cu calul, cu El-Zorab, angajînd astăzi o căraușie, făcînd altă dată altă muncă, în alt loc, să nu se simtă și să nu se vadă nimic, erau aceleași, aproape aceleași, de fapt, pentru că se schimbaseră și se schimbau și ele, nu pieriseră și nu pierreau, cum prorocise el de atîtea ori (el și alții), cum visase și cum văzuse aievea cîteodată, cînd avea **viziuni**, rîrîndu-se totuși unele dintre ele, rămîndu cu ulițele ștîfbe sau goale, păstrînd în locul unde fuseseră casele oamenilor cîte-o modilcă de pămînt vechi și încremenit.

În Dunga de sus, de pildă, sat pe care el îl cunoștea destul de bine, în partea dinspre pădure a acestui sat, se iviseră cîteva goluri mari, fără case ori cu casele rămase în picioare, goale și pustii, să moară singure, să se surpe cu inutul, sub ploaie și vînt. Lui Monu îi fusese dat să vadă în acest sat, cînd se înturna de la Aluriș, tăind hotarele, ca să nu mai ocolească pe „drumul țării”, un lucru neobișnuit, dacă nu chiar ciudat. Oprise la un colț de uliță, care era luminat de un bec puternic, aninat într-un stîlp de beton. Îl apucase noaptea pe drum și ar fi vrut, acum, să bea o gură de apă, să-și aprindă o țigară, să-l lase pe El-Zorab să se odihnească puțin, urmînd ca după aceea să pornească mai departe, către Dirja. Se și îndreptase către poarta casei pe care o lumina becul, bătuse în porțiță, așteptase puțin, apoi, dacă văzuse că nu-i răspunde nimeni, împinsese porțița și intrase în curtea omului, gîndindu-se că gospodarul se culcase.

„Îi vremea lucrului, spusese el, în timp ce intra, ziua începe din zori, ziua țăranelui, mai ales !...”

Tăcuse apoi și rămăsese locului, simțînd deodată cum îl impresurau pustiul și golul din jur, fiindcă gospodăria aceea veche era pustie și dărăpănată, locul însuși era gol și pustiu, dominat de taine și de umbre, fapt care îl făcu pe Monu să retrăiască, cu și mai multă acuitate, o senzație pe care n-o cunoscuse decît pe front, — „în răsărit dar și în apus, pentru că frontul e front !...” — în pauza dintre lupte, înainte de atacurile cele mari, ori după atacuri și după bătălii, dar mai ales înainte, în clipele acelea dense și cumplite, mai grele decît cele mai aspre înclătări. Nici nu știa ce să facă, așa era de împrejmuit și de copleșit, de reali-

tate, nu de **viziuni**. Dăduse să se uite la casă, mai îndeaproape, renunțase însă și ieșise încet din curtea omului, cu pas rar și ușor, cum ieși de obicei din curtea unuia care a murit de curînd.

„...Au lumină electrică, spusese el în drum, luîndu-l pe El-Zorab de căpăstru și pornind-o împreună pe o uliță hopuroasă și strîmtă (era Ulița fierului, pe care îl conduseseră dungănenii spre locul de veci pe bătrînul Androne Logojan, într-o iarnă care nu putea fi asemuită decît cu iarna în care murise propriul său copil), — dar oameni nu mai au !... Oamenilor le ard becurile la căpătii, în loc de luminări !...”

„...Astăzi, îi spuse el Liței, cînd ajunse acasă, în seara asta, mai adineauri, am văzut un lucru nemaipomenit, în Dunga de sus, la o răspintie, aproape de biserică... M-am fost oprit la o casă, în fața căreia ardea un bec mare, am intrat în curtea unuia, dar curtea era goală, și casa, și tot ce era acolo !...”

„Cum așa ?” întrebă ea, venind la masă, să-l vadă mai de aproape, nu pentru că ar fi fost atît de cucerită de povestea lui.

„Așa, cum am zis, continuă el, mîncînd mai departe, cu luare-aminte, gîndindu-se totuși la pustietatea cu care se întîlnise în curtea omului aceluia. — toate erau goale, ferestrele erau oarbe, ușile de asemenea, acoperișul era cam hiit !...” Și grajdul era căzut într-o parte !...”

„S-or fi mutat cei care ședeau acolo, mai spuse ea, or fi plecat !?... Ori poate că au stat niște oameni bătrîni acolo, care n-au mai avut pe nimeni !...”

„Se poate, dar fă bine și adu-mi o ulcică de apă !...”

Îi aduse și se uită la el cum o golea, fiindcă îi plăcea să-l vadă cum făcea anumite lucruri, — cum minca, cum bea apă, cu lăcomie dar și cu luare-aminte, cum bătea coasa și cum cosea, cum ara și cum semăna — de la început îi plăcuseră lucrurile astea, iar acum, de cînd se împăcaseră, cu atît mai mult. Între ei, în casă, toate erau, acum, cum fuseseră mai înainte, aproape așa, adică, pentru că în realitate ei doi erau mai străini și mai depărtați decît fuseseră pînă a nu se căsători.

„...Și eu am zis așa, pe drum, își continuă el gîndul și vorba — că au stat acolo niște oameni care n-au avut copii, dar ceva neamuri trebuie să fi avut ei !...” Și neamurile, știi cum sînt, cum erau, că odată se repezeau la casa omului, la pămînturi și la ce mai avea !... Și-acum, mai înțelege ceva, dacă poți, rămîne locul gol și pustiu, de parcă s-ar fi căscat o borbă de undeva, care îi soarbe pe oameni cum soarbe triorul grăunțele, triorul ori coșul morii, cînd sînt puse la măcinat, de se împing și ele între ele, grăunțele domnului, s-ajungă mai repede la sfărîmat !...”

În alt rînd se izbi de un alt fapt, de alte fapte și de alte împrejurări, în același sat. De data aceasta se dusesse acolo cu un anumit gînd, vroia să stea de vorbă cu unul de al Cordovanului, cu Lae, despre care tot auzise, — „că-i așa și pe dincolo, îi viteaz și-i năzdrăvan !...” — împreună cu care ar fi vrut, acum, să înnoade o tovărășie. Liței îi spusese că se duce la fierar, să-l potcovească pe El-Zorab. Și chiar vor-

bise cu fierarul, cu fostul fierar, pentru că nici așa „nu mai practica”, era grăjdar acum, rînea la vite.

„...M-am reprofilat, cum se zice, îi spusese omul, am fost dat înapoi, fiindcă eu eram fierar, oricum, aveam o meserie, în vreme ce acum sînt simplu vîcar, muncitor în sectorul zootehnic, cum sîntem numiți noi cei ce lucrăm la grajduri, de parcă băligarul n-ar fi tot băligar și vaca vacă, ca și mai înainte !...”

„Și de ce te-au dat acolo ?” îl întrebă Monu, privindu-l cu oarecare nedumerire, fiindcă îi știa din armată pe fostul fierar (Vasile Mărginean îl chema) și-l găsea acum scăzut și cam precipitat, mult prea precipitat și mult prea nervos.

„De ce ?! făcuse Vasile Mărginean, uitîndu-se la Monu cu niște ochi scurși, cu genele arse de focurile fierării, în care își măcinase, muncînd, aproape toată viața. — Pentru că nu mai au ce să-mi dea de lucru în branșa mea, nu mai au cară, nu mai au căruțe, nu mai au vite de lucru, și-atunci ce era să facă cu mine, că nici mie nu-mi convenea, că n-aveam unde face zile-muncă !...” Și ca să mă duc pe nu știu unde, nu se mai putea, că nu mai sînt tînăr și n-o duc prea bine nici cu sănătatea, dau înapoi mereu, scad văzînd cu ochii, mă tolesc și-mi dau seama de asta și-mi vine să turbez cîteodată, tu-i trăsnetul ei de viață !...”

Stăteau într-o grădină, în lumina unui asfințit de toamnă, învăpăiat, dar rece, ședeau pe iarbă, aproape de locul în care șezuse Lae cîndva, cînd se dăduse drumul la curent în sat și încă în cîteva dați. În jur mirosea a otavă proaspăt cosită, a prune coapte și a mere putrede, iar lumina era cum îi mustul, așa curgea peste sat, așa plîngea în ferestrele caselor din partea cealaltă a Dungii de sus, din jos și mai de aproape, fiindcă în sus, spre pădure, casele erau mai rare, din ce în ce mai rare.

„Dar pe al Cordovanului, pe Lae, unde îl pot găsi, unde șade el ?” îl întrebă Monu pe fierar, uitîndu-se la el cum își moșmondea o țigare, cu miinile acelea ale lui, muncite și chinuite, purtînd și acum în încrustăturile lor urme de cărbune și de arsuri.

„Îți spun eu, lasă, îi răspunse fierarul, după ce își aprinsese țigarea, — înjurînd totul, deoarece el nu avea voie să fumeze, nu avea voie să bea, numai să moară avea voie — că eu, măi frate Simioane, am muncit ca un rob, toată viața, din zori pînă-n noaptea, că mă sculam odată cu rîndniciile !...” Și dă-i, cu barosul și cu ciocanul celălalt, cu foii și cu cleștele, fă și lucră, de uităm să mănînc cîteodată !... Uitam !... Îmi rupeam de la gură, ca să am spor, că eu am fost copil de oameni săraci și-am vrut să-mi fac o situație în viață !...” Și-am reușit, muncînd mult și rîbdînd și mai mult, mi-am cumpărat pămînturi, mi-am făcut case mari, — alea din dreapta sînt ale mele, în **vinclu**, cu acoperiș de țiglă !... După aceea, dacă am văzut că-i pericol să fiu trecut la chiaburi, am schimbat foaia, n-am mai cumpărat pămînturi, afară, la hotar, am început să cumpăr grădini și locuri de casă, aicea, în sat !... Grădina în care ședem acum a fost a mea, cealaltă, din stînga, tot așa !...” Și aia, și cealaltă, toată împrejurimea a fost a mea !...”

„Și-acum a cui e ?” întrebă Monu, mai mult întristat decît nedumerit, amintindu-și deodată de tătine-său, gîndindu-se, în felul său, încet și îndelung, la zădărniciile care trecuseră ca niște valuri peste lumea țărănilor, — peste propria lui lume.

„...Acum ?? făcu fierarul, azvîrlînd țigarea cît colo, făcîndu-și alta pe urmă, în același fel și cu aceleași mișcări rupte și cam abrupte. Acum sînt ale colectivei, ale poporului muncitor !... Numai asta în care sedem mi-au lăsat-o, spre folosință, nu în proprietate !... Nici nu-mi mai trebuie, m-am lecuit, acumă, la urmă, fetele mi le-am măritat, c-am avut și am două fete !... Le-am purtat la școli și-acumă își au și ele rosturile lor și rînduiala lor...” Iar eu, pe-aicea, pe-acasă, cu muierea și cu cîte-o capră-două, că vaci nu mai țin...”

„Dar de ce ?”

„Parcă tu nu știi de ce !?... Îi greu eu pășunea, îi greu cu nutrețul, iarna, nu rentează, cum se zice !...”

„Adevărat, așa e, dar cu feciorul acela al Cordovanului, cu Lae, ce faci, că nu mi te-ai mai înturnat la el ?!”

„L-am uitat, uită-l-ar necazurile și pe Lae așa, că multe a mai tras și el !... Dar nu mai șede aicea, s-a mutat, șede în Dunga de jos acumă, are casă nouă acolo !... Grădina asta din fața noastră e a lui, el o ține și-acumă, vede de pomi, cosește iarbă cînd îi de cosit și seamănă legume și zarzavaturi în curte și în locul unde au fost casa și grajdul mai înainte !... În locul ăla neted, din stînga, unde sînt

caruși acum, a fost casa lor, dincolo, unde-i locul gol (a avut cinepă acolo, a smuls-o și a dus-o la topit) era grajdul mai înainte, iar mai încoace, unde-i un pic de răzor, era gardul care despărțea curtea de grădină... Nici n-ai crede, cînd te uiți, că într-un asemenea loc, liniștit și năpădit de iarbă acum, a curs sînge și s-au măcinat patimi și minii așa de mari, fiindcă ei, Cordovanii aștia, s-au ros și s-au măcinat tare de tot, cum nu s-a mai pomenit, nu știu dacă ai auzit de treaba asta ?...".

„Am auzit, cum să nu ! spuse Monu. fără a se mai uita la el, cuprinzînd împrejurimea cu ochii, avînd deodată senzația că pădurea din dreapta, de pe dealurile Dungii de sus, care se uinea, pe undeva pe după culme, cu pădurea Buzdei și cu pădurea lor, a dirjănenilor, cit mai rămăsese din ea, începuse să coboare prin sat la vale, cuprinzînd totul, cu încetul dar sigur, ca într-o nouă și de neoprit năvălire.

— De neamul ăsta știe mai toată lumea, de jur împrejur !...“.

„Știe dară ! recunoscu fierarul, vorbind deodată mai altfel, mai încet și cu mai multă căldură. — Asta pentru că ei, Cordovanii, s-au zbatut și s-au chinuit, cum nu s-a zbatut și nu s-a chinuit nimeni, demult, poate că niciodată !... Și nici acum nu li-i ușor și nu li-i la îndemînă !... Lui Lae, mai ales, i-i greu tare... Am băgat de seamă că vine aproape totdeauna singur aicea, cînd are de lucru !... Și stă și se uită în jur citeodată, se uită și se tot uită !... Ba într-un rînd l-am surprins plîngînd, muteste, pe tăcute !... Cosea atunci, era la coasă, adică, pentru că în clipa aceea nu lucra, sta sprijinit în toporiștea coasei și plîngea cum plîng căii citeodată, știi tu cum, că ai avut și ai cai !...“.

„Știu, cum să nu !“ recunoscu Monu, cutremurîndu-se deodată, fără să știe de ce.

„Ei, și eu, continuă fierarul, cu și mai multă înfiorare în vorbă, am cam trecut mai departe... «Merge roasa, Niculae ?», am întrebat eu... «Merge, tete Vasile !», mi-a spus el... Și s-a apucat numaidecît de lucru și nici nu s-a mai oprit pe urmă, pînă-n seară...“.

Lae nu era singurul om care se mutase din Dunga de sus, se mai mutaseră și alții, destui, tot în Dunga de jos sau de-a dreptul în oraș, în străvechiul Bălgrad, pe care îl răscoleau acum buldozerele industrializării. Plecase și Mitru lui Spînzură-foamă, cu familie cu tot (în casă la al lui Doropă stătea acum un jinar, care se tocmise păcurar în Dunga de sus, pentru că dungănenii nu mai aveau vreme de păcurărit), plecase și Indrieu Susan, fierarul (fostul fierar și fostul președinte al colectivei din Dunga de sus), plecase și se mutaseră și alții, — „cu totul sau numai pe jumătate“, ceea ce însemna că stăteau acolo numai cu un pîcior, aveau sălășul în sat, dar traiul zilei și-l cîștigau din muncile pe care le făceau ei, în Bălgrad și prin alte locuri, peste tot pe unde era de săpat și de cărat pămînt. — „și de ridicat ziduri în sus, către cerul nimănu, tu-i trăsnetul ei de viață, că nu e loc în care să nu se sape și să nu se construiască ceva, de parcă ar fi sfîrșitul lumii, sau poate că-i începutul, cum se tot zice ?...“.

Pricina strămutărilor, una din pricină, de fapt, era strîns legată de ce se întîmplase cu colectiva din Dunga de sus, care mersese foarte bine un timp. — „mai ales după ce s-a fost trecut tot satul acolo, c-atuncea m-am băgat și eu în hamul socialismului, să nu rămîn singur, bat-o Dumnezeu de singurătate, că tot n-am scăpat de ea !...“ Pe urmă, după ce a fost schimbat Indrieu Susan, lucrurile s-au cam stricat, veniturile oamenilor au tot scăzut, muncile pe care le puteau ei face s-au împușinat, — „și-atuncea, oameni, ce era să faci, s-au mutat și s-au strămutat, renunțînd la ceea ce rîvniseră ei așa de mult !...“.

„Se vede că așa ne-a fost dat nouă, mai spuse fierarul, sculîndu-se deodată în picioare, în întunericul care se lăsase brusc peste sat și peste toate împrejurimile, — așa ne-a fost scris...“.

„Cui, măi frate ?“ îl întrebase Monu, sculîndu-se și el în picioare, avînd impresia, cînd se sculase, că împinge pămîntul în urmă și în jos, spre hăul tuturor pierzaniilor.

„Nouă, țăranilor, răspunse fierarul, pentru că și eu am fost și sînt țăran !... Am zis într-o vreme că-s domn și altfel de pasăre, pentru că știam o leacă de meserie !... După aia mi-am dat seama că am fost și sînt țăran, am dus și duc în spate soarta lor, soarta noastră, mă, a celor care am dorit pămînt dinainte de a ne fi născut, pentru că după aia, cînd am ajuns la el...“.

DINCOLO de vorbele unora și ale altora, dincolo de nemulțumirile sau satisfacțiile lor, era clar un anumit lucru, de care Monu se mai izbise și înainte de asta, — îndirjîndu-se și mai tare de fiecare dată, fiindcă el căutase și căuta, cu o fervoare neobișnuită, cu disperare chiar, sămînta împotrîvirii, simburile unor răzmerițe, al unor răscoale și al unor marșuri, în urma cărora lucrurile „să fie date înapoi, spre liniștire și spre pace, spre o viață așezată și tihnită !...“ — și-anume, era limpede și era clar, chinuitor de limpede și inebunitor de clar, că toate erau în schimbare și în prefacere, în Dirja și în Dunga de sus, în Dunga de jos și în Buzda, în Strămătura și în Hideaga, pe Murăș la vale și pe Murăș la deal, de-a lungul și de-a latul marelui podiș transilvan. Nimic nu mai era astăzi cum fusese ieri, nimic nu avea să fie mîine cum era astăzi, toate erau în schimbare și în alinare. Pămîntul însuși era în schimbare și în prefacere, rodind năpraznic citeodată, ridicînd în brațe păduri nesfîrșite de cucuruz, în locurile unde era arat cu tractoarele și lucrat cu



Ilustrație de Raluca Grigoreea

mașinile, rămînînd gol și sterp în alte părți, unde nu aveau cum să ajungă mașinile, ori unde nu fuseseră aruncate îngrășăminte chimice, ori unde fuseseră aruncate prea multe, din neștiință sau din alte pricină. Pămîntul acesta, pămîntul transilvan, atît de dorit și atît de rîvnit, lucrat cu luare-aminte și cu grijă de către cei ce îl aveau, era pretențios și gingaș, cerea pricepere și pasiune de grădinar, iar cei ce se ocupau acum de el, țăranii, unii dintre ei (dar nu dintre cei mai pricepuți și mai dăruți ogorului), veniți de la alte preocupări alții, îl tratau cam de sus și cam în mare, neglijînd specificul zonei, trecînd cu prea multă ușurință peste unele amănunte, tinînd de tradiție și de experiență de cele mai multe ori.

Dar oamenii trăiau, cu toate astea, oamenii acelor locuri străvechi, țăranii, adică, — „frații mei de suflet și de sînge“, cum le zicea Monu citeodată, cînd era bîntuit de neliniști și de deznădejdi — trăiau și se descurcau, munceau mai mult și alergau mai mult, piecau și veneau, mereu erau pe drumuri, fiindcă cei mai mulți dintre ei, cei care nu se strămutaseră cu totul, lucrau pe unde puteau, pe aproape sau pe departe, și stăteau unde stătuseră și înainte — „la băstînă, cit o mai fi și-o mai viețui și se băstîna asta !...“ — în satele în care se născuseră și crescuseră, fără a se gîndi vreodată, nici măcar în trecut, că într-o bună zi se vor despărți de vechile lor îndeletniciri și că viața pe care o duseseră, pe care o credeau veșnică și fără de moarte, așa cum credeau veșnică și fără de moarte spița din care se trăgeau, — „străvechea spiță țăranescă...“ — se va preschimba în trecut, iar ei se vor apuca de alte lucruri, de meserii și de muncile de dirveală ale șantierelor și ale orașelor. Fiindcă acestea erau, acum, principalele lor pîrgii de dăinuire, îndeletnicirile pe care le priviseră întotdeauna de sus, pentru că una era să fii lucrător cu ziua pe nu știu unde, să cari și să rînești pe seama nu știu cui, și cu totul altceva să muncești pe ogorul tău, să ari și să sămîni, să te uiți cum cresc grînele, cum înfrățesc

griul în brazdă, cum crește și cum înfloreste, cum se coace în soarele verii, tremurînd pentru el și pentru viața lui, să nu-l culce vînturile la pămînt, să nu-l îmblătească grindina, înainte de a-l îmblăți tu, înainte de a simți în palmă răceala aceea ciudată și sticloasă, a bobului proaspăt descojit de găoace, abia ieșit în lume.

De fapt, muncile și lucrările pe care le împliniseră oamenii pe ogoare, pe ogoarele lor, dar și pe ale altora, fuseseră mai grele și mai trudnice decît cele pe care le făceau și le împlineau acum, dar lor așa li se părea, că fuseseră mai altfel, mai ușoare, mai superioare, cumva, așa li se părua, mai bine-zis, pentru că acum nu li se mai părea. Acum, oamenii nu mai aveau vreme de comparații și de asemuiuri, erau zoriți, erau grăbiți, plecau și veneau, cu autobuzele și cu camioanele, cu bicicletele sau pe jos, mai rar așa fiindcă se învățaseră și ei cu nărav, nu mai umblau pe jos, stăteau cite două și cite trei ceasuri în stațiile autobuzelor, arătînd și prin asta, prin răbdarea și încrederea cu care așteptau, că fuseseră țăranii și că nu se sinchiseau de timp. Le luau apoi cu asalt, umplîndu-le cu de toate, cu tot ce cumpărau de pe la oraș, deoarece se deprinseseră și cu lucrurile astea :

dar și femeile, se îmbrăcau cu haine de cumpărat, puneau pe ei cite-o salopetă ori cite-un costum „de-a gata“ se înveleau în stămburi și în ce mai găseau, fără a mai lua seama la vechile dichiseli, rîzînd uneori unii de alții, pentru că se domniseră prea tare, pentru că se gîtuiseră prea puternic cu cravata, pentru că aveau pantofi cu scîrf, — ori cizme, ori pentru altceva.

Nunțile, însă, erau ca și mai înainte, dacă nu chiar mai mari și mai înalte, sugate, mai dese, în orice caz, alina doar că nu mai aveau alaiurile dinainte, cu căruțele cu cai și cu carăle cu boi, cu druște și cu hufe, cu cîntece și cu chiuituri multe. Dar aveau coloane de mașini unele dintre ele, mașini de-ale neamurilor sau de-ale nănilor, mașini cu care erau duși mirii la fotograf, la oraș, pe care le împodobeau muierile cu ștergare și cu panglici, cum împodobeau altădată căruțele și carăle, caii și boii. Vechile aleanuri ieșeau astfel la iveală, cum ieșea apa ierbiu deasupra, pe culmi și pe șestini, cînd din primăvara semn de viață, cînd cresc și se revărsă peste tot puterile ei veșnice.

În asemenea prilejuri, la cite-o nunță sau la cite-un botez, dar mai ales la nunți, oamenii îi aduceau aminte că au fost țăranii cîndva, — „cînd era lumea lume, trăsnetul ei de lume și de viață !...“ — cîntau cîntece de dor, o trăgănu cu jele, cei mai în vîrstă, iar ceilalți, cei mai tineri, ușteau și scînceau și nici nu știau măcar de ce uștează și de ce scîncească, ce neliniști îi ard și de doruri îi apasă, ce suferință li se pune de-a curmezișul viitorului.

Nunțile care se făceau acum semănau mai toate cu nunta pe care o făcuse fata lui Monu, Marie, dar nu erau prilejuri de îmbogățire, erau, mai degrabă, lucru pe care îl observă și Monu, prilejuri de într-ajutorare, fiindcă greul îl duceau neamurile, ele puneau bani pe „masa cîstei“, azi la unul, mîine la altul, dînd astfel posibilitatea noilor familii să-și facă un rost, la început de drum.

Înmormîntările, însă, îngropăciunile celor care „plecau dincolo“, erau înropite și triste, dezvăluînd mai toate o anumită fațetă a lucrurilor, pe cea mai stîrbă și mai urfă. La oraș, dacă murea omul era dus cu camionul la cimitir, dar aici, pe sate, era mai greu, cai și căruțe nu prea mai erau, camioanele sau tractoarele erau prinse cu altele și nici oamenii nu prea îndrăzneau să le ceară, — „Cum să duci omul la groapă cu remorca, doamne fereste !...“ Și-atunci oamenii îi duceau la groapă pe cei ce mureau cu ce se nimerea, cu cite-o căruță veche, scoasă de cine știe unde, cu cite-o tiligă nenorocită. Lui Monu îi fusese dat să se întîlnească într-un sat cu un asemenea convoi tragic, alcătuit din cîțiva oameni bătrîni, din foarte multe femei și din foarte mulți copii.

„Aștia-s urmașii-urmașilor ! spusesese el, gîndindu-se la copii, fiindcă mai toți erau îmbrăcați mai altfel, orășenește și cu haine mai bune, care contrastau în chip ciudat cu hainele celorlalți poporâni. — Au venit aici să prîndă puteri, nu sînt stabili, sînt în trecere !... Și-atunci cînd n-o să mai fim nici noi pe-aicea, unde or să-și mai trimeată copiii cei ce s-au desprins de vatră ?...“.

Întrebare apoi cine era omul care era dus la groapă.

„Un om de-al nostru, cine să fie !“ îi spuse o muieră, dînd din cap și făcîndu-și cruce, deoarece cortegiul era oprit la o rîspîntie, iar popa din satul acela, un popă tînăr și cam grăbit, cădelnița în tîspatru vînturile. Ionu lui Ionu lui Ion, așa îl chema și așa i se spunea răposatului, Dumnezeu să-l ierte !...“.

Monu o lăsase în pace, ieșise înaintea convoiului, rugîndu-se de iertare, spunîndu-le tuturor că îl ducea el pînă la groapă pe Ionu lui Ionu lui Ion, cu căruța.

„Nu se cuvine ! mai spusesese el, arătînd tiliga în care era pus mortul, îi păcăd de Dumnezeu !...“.

Ceilalți se cam tulburaseră, dar acceptară ideea lui, ba chiar îl laudară, iar el, după ce fusese pus copîrșeul în coșul căruței, îl luase pe El-Zorab de căpăstru și-o pornise mai departe după popa cel tînăr.

„Dumnezeu să-l ierte pe Ionu lui Ionu lui Ion !“ spusesese Monu în seara aceea, în timp ce venea către casă avînd mereu senzația, poate și din cauză că nu-l văzuse niciodată pe Ionu lui Ionu lui Ion, că se ruga de iertăciune pentru sine însuși și pentru toți cei care se stîngeau și se duceau, în tăcere și cu oarecare grabă — Să-l ierte și să-l hodiească în pace, c-a fost leat cu mine !...“.

Fragmente din romanul
SUFERINȚA URMAȘILOR

Teatru

● Anul teatral 1976—1977 va fi marcat de răspunsul dat de scena română prevederilor Programului de măsuri, care implică o mai puternică ancorare în actualitate, o răspundere mai largă a bunurilor teatrale în orașele și satele țării, o relație mai strinsă între teatrul profesionist și teatrul amator. Totodată, mișcarea teatrală va participa, cu personalitate, la aniversarea răscoalei țărănești de la 1907 și la sărbătorirea Centenarului Independenței de stat a României. Toate teatrele se străduiesc acum — și dramaturgii le stau într-ajutor — să-și armonizeze repertoriile cu aceste cerințe și să-și întocmească programele conform sarcinilor ce decurg din recentul document de partid.

După ce, în numărul trecut al revistei, am arătat, pe larg, care e situația de ansamblu în aceste privințe, în numărul de față am rugat doi directori de teatru și un regizor să-și expună punctul de vedere practic asupra modului cum vor acționa în noua stagiune.

Spectacole de calitate

CE MI-ĂȘ DORI în această stagiune marcată de evenimentul de excepțională importanță al Congresului educației politice și al culturii socialiste, al cărui program determină clar îndatoririle artistului-cetățean, ale artistului-patriot?

Spectacole de împlinire și maturitate. Spectacole de îndrăzneală creatoare, spectacole înțelepte și clare, spectacole profund angajate marilor întrebări ale umanității, dar și realității contemporane, spectacole realizate puternic, lucid, optimiste care „să redă cel mai colorat și mai divers din punct de vedere artistic [...] viața constructorilor socialismului succesele și bucuriile lor, greutățile și lipsurile existente, mentalitățile inapoiate și viciile condamnabile ale unor oameni.”

Răspunzând chemării Secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, răspunzând în acest fel și propriilor noastre exigențe, mi-ăș dori, as dori tuturor, în primul rînd DEMNITATE, demnitate în fața propriilor noastre conștiințe și a adevărilor pe care le afirmăm, în al doilea rînd — CREDINȚĂ, credință în idealurile noastre, în al treilea rînd INDRĂZNEALĂ, îndrăzneală în afirmarea unor modalități proprii de gândire teatrală.

As mai dori o diversitate evidentă, lipsită de timiditate, în peisajul teatral contemporan românesc, diversitate pornind de la dramaturgie pînă la arta spectacolului.

As mai dori valorificarea unor opere ale dramaturgiei noastre naționale. Pe cînd cele trei minunate piese ale lui G. M. Zamfirescu **Sam, Schimbarea la față și Cîntecul vieții**?

As mai dori redimensionarea contemporană a unor piese istorice ca **Vlaicu Vodă** sau **Răzvan și Vidra** și dramatizarea unor pagini valoroase din tezaurul literaturii noastre ca **O samă de cuvinte**, **Țiganiada** etc.

As mai dori spectacole-document, spectacole politice pe teme de stringență actualitate, angajate într-un dialog direct cu publicul, realizate în formule diverse, expresive, atractive.

Pentru mine stagiunea începe cu un angajament ferm, angajamentul pentru Teatrul Bulandra cu piesa **Interviu** a Ecatrinei Oproiu, spectacol pe care îl repet pe scena Studioului. Sper ca la începutul acestei stagiuni să prezint spectatorilor, prin acest spectacol, o pagină de viață simplă, cu bucurii și dureri, cu greutăți și lipsuri, dar și cu mari perspective și cu robuste, optimiste speranțe.

Am amînat, din păcate, spectacolul proiectat la Teatrul Tineretului din Piața Neamț, colectiv care știe să stimuleze și să deschidă toate supapele fan-tezei: am fost nevoită să amîn spectacolul **Till Ulenspiegel**, dramatizare de Theodor Mănescu după romanul lui De Coster, pledoarie înflăcărată pentru su-fletul vîscic tînăr al revoluționarei Flandre

În rest proiecte nedefinitivate.

O nouă stagiune este o „terra incognita”. Aștept cu speranță, cu încredere, cu teme — desigur — rezultatele.

Cătălina Buzoianu

ÎNCEPUT DE STAGIUNE

Sub semnul imperativelor actuale

TREBUIE să încep prin a mărturisi că sarcina ce mi s-a încredințat — de a conduce prestigiosul colectiv al Teatrului de Stat din Tg. Mureș — mă onorează în mod deosebit și, în același timp, îmi creează și un sentiment de profundă responsabilitate.

Elaborăm în prezent planuri imediate și de perspectivă. Ele vizează atât repertoriul și realizarea lui scenică, cit și diversificarea contactelor cu spectatorii și găsirea unor căi cit mai variate de inițiere a lor în frumusețile artei noastre.

Astfel, teatrul nostru, care se poate mîndri cu realizarea unor spectacole de referință, avînd la bază valoroase texte ale dramaturgiei originale contemporane, se vrea în viitor o gazdă și mai primitoare a pieselor românești, inclusiv a celor scrise de debutanți, manifestînd însă o maximă exigență față de calitatea lucrărilor. Dorim, de asemenea, să contribuim la revalorificarea scenică a moștenirii noastre culturale, reintegrînd în circuitul vieții teatrale o seamă de lucrări importante, reprezentative pentru dramaturgia noastră clasică și interbelică, dar uitate sau chiar necunoscute.

Ne propunem întocmirea unui repertoriu de perspectivă, care să ofere publicului nostru — tineretului, în primul rînd — pe parcursul mai multor ani, o suită de capodopere semnate de cei mai importanți scriitori ai fiecărei mari epoci din istoria teatrului.

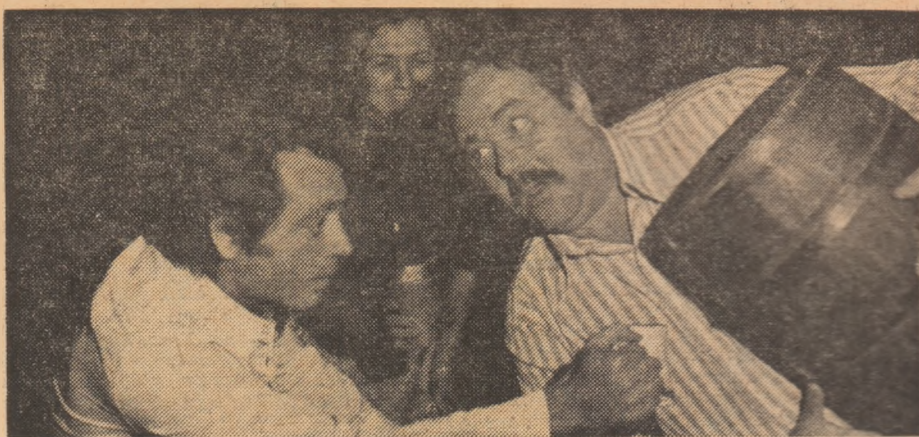
Ca și pînă acum — dar, sperăm, cu un și mai pronunțat echilibru valoric și cu o mai clară perspectivă — repertoriile celor două secții se vor completa reciproc și vor constitui un tot unitar — publicul nostru fiind, în marea lui majoritate, bilingv — iar țelul lor suprem va fi acela de a face și în continuare din scena tirgumureșeană o tribună de înaltă ținută artistică a umanismului nostru socialist, în spiritul Programului ideologic al partidului și corespunzător obiectivelor puse în fața noastră de Congresul educației politice și al culturii socialiste.

REFERINDU-MĂ concret la prima parte a acestei stagiuni, a cărei configurație s-a conturat deja, vom începe anul artistic cu **Nu sîntem ingeri** de Paul Ioaachim, una dintre cele mai valoroase și mai angajate piese românești; vom prezenta, apoi, în premieră absolută, excelenta lucrare a lui Felix Aderca **Muzică de balet**, și cea mai recentă operă a dramaturgului tirgumureșean Szabo Lajos, **Fidelitate**. Vom fi prezenți la manifestările prilejuite de Festivalul dramaturgiei germane pe scenele române cu capodopera lui Bertolt Brecht **Ascensiunea lui Arturo Ui poate fi oprită**, iar în cinstea sărbătoririi Independenței de stat a României vom realiza o piesă prin colaborarea actorilor de la ambele secții.

Tg. Mureș, prin teatrul său cu două secții și prin Institutul său de teatru, care, din această toamnă, va funcționa și el cu două secții, sub conducerea eminentului om de teatru și pedagog Tompa Miklós, se profilează ca un important centru teatral.

Pentru realizarea tuturor acestor dezi-derate vom solicita colaborarea unor personalități de prestigiu — regizori în primul rînd — și vom urmări completarea colectivului cu actori care să fie nu numai talentați, ci și pasionați, capabili de dăruire și dornici să contribuie — uneori, poate, cu eforturi mai mari decît ar fi necesar în altă parte, dar și cu satisfacții majore — la împlinirea unei activități creatoare de maximă exigență și responsabilitate. Cum în Programul de măsuri pentru aplicarea hotărîrilor Congresului al XI-lea al partidului și ale Congresului educației politice și al culturii socialiste în domeniul muncii ideologice, politice și cultural-educative se prevede că în octombrie începe Festivalul național „Cîntare României”, în care sînt angrenate și teatrele, ne considerăm angajați în competiție și vom depune tot efortul pentru a ne înfățișa cu cîinste în marea întrecere.

Dan Alecsandrescu
Directorul Teatrului de Stat
din Tg. Mureș



Henric IV de Shakespeare, una din piesele aflate pe afișul stagiunii 1976—1977 a Teatrului „Nottara”, se află acum în repetiții generale. În scenă (fotografiată într-un moment de lucru) se află actorii Rodica Sanda Tuțianu, Alexandru Repan și George Constantin (Falstaff)

Coeziunea ideologică a repertoriului

O CONSFĂTURE de lucru a tuturor teatrelor din țară, convocată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste, a analizat zilele acestea repertoriile și sarcinile principale ale instituțiilor de spectacol în lumina recentului Program de măsuri.

Cea mai bună dovadă a necesității unei asemenea consfățiri au fost modificările și îmbunătățirile substanțiale aduse pe loc planurilor de activitate pentru stagiunea 1976—1977, fapt care dovedește încă o dată că viața unei instituții de cultură trebuie văzută în continuă mișcare, că intențiile cele mai bune dacă nu sînt mereu aduse „la zi”, cu conștiința permanent trează a răspunderilor noastre față de dinamica vertiginoasă a vieții politice, sociale, ideologice, riscă să devină repede depășite și inefficiente — **necorespunzătoare**, în sensul cel mai propriu al cuvîntului.

Ca urmare, în fața Teatrului „Nottara” se deschide un cîmp atît de vast de acțiune incît uneori nu-mi pot stăpîni un ușor fior de îngrijorare, care are însă și latura lui pozitivă: stimulează ambițiile, curajul și responsabilitățile. De aceste calități avem nevoie.

Repertoriul pentru stagiunea următoare cuprinde nu mai puțin de 10 titluri din literatura clasică și universală (Caragiale, Shakespeare, Kleist), din literatura țărilor socialiste (R.D.G.), din literatura occidentală militantă (Peru) — continuînd astfel tradiția reprezentării unor dramaturgii străine mai puțin sau deloc cunoscute — și, bineînțeles, piese românești.

Aniversarea Independenței și evocarea răscoalelor țărănești din 1907 prin piese de teatru și alte manifestări vor stabili, cred, cu limpezime, cadrul ideologic al stagiunii. Nu vreau să intru aici în detalii, enumerînd titluri și acțiuni, ci să insist asupra faptului — de însemnătate orientativă — că și piesele clasice, indiferent de deosebirile lor specifice și de personalitatea regizorilor, vor fi subordonate unei viziuni unitare nu numai contemporane, ci și caracteristice modului nostru actual și propriu de a gândi istoria și — de ce

Radio Televiziune

Emisiuni vechi, emisiuni noi

● Incepe astăzi la televiziune o emisiune pe care o așteptăm de multă vreme: **Întrebări și răspunsuri**. În cadrul căreia se vor dezbate cu sprijinul specialiștilor, probleme politice, sociale, de politică externă și economie mondială, teme cultural-artistice. Ea are toate motivele să devină un punct de maxim interes al programului săptămînal, factor activ de modelare, informare a opiniei publice și nu ne îndoim că prin selecția materialelor ilustrative, prin atenta și semnificativă compunere a suma-

relor „puse în pagină” de comentatori cu o puternică personalitate, intențiile acestei emisiuni vor deveni realitate.

● Cînd seriozitatea, competența și pasiunea sînt reunite într-o mult dorită sinteză, rezultatele nu întîrzie să se arate. Este ceea ce ne-o demonstrează de mai multă vreme, mai exact de doi ani, ciclul **Biografia unei capodopere** (redactori: Magdalena Boiangiu și Doina Papp-Grădinaru) difuzat la radio pe programul III, reluat, apoi, și pe celelalte canale. Ce-

să n-o spun — unei viziuni care trebuie să devină semnificativă pentru felul de a gândi al Teatrului „Nottara”. Căci profilul sau personalitatea unui teatru nu se poate realiza prin mijloace formale (acestea sînt cele mai la îndemînă), ci prin coeziunea ideologică a repertoriului și prin dorința de a afirma un punct de vedere propriu. Sper că atunci cînd pe scena teatrului nostru va apărea un număr masiv de piese clasice (așa cum se va întîmpla anul acesta) însăși poziția de principiu a teatrului față de literatura clasică se va desprinde cu mai multă claritate.

As dori să subliniez de asemenea, ca o altă caracteristică a viitoarei stagiuni, dorința de înnoire a repertoriului. Pe lîngă opera salubră de a înlătura spectacolele oboșite, ne-am propus ca stagiunea viitoare să nu prezinte **decît premiere absolute** în viața teatrală bucureșteană — fie că e vorba de clasici, fie că e vorba de autori moderni. Este o încercare care, evident, nu se poate repeta în fiecare an, dar care se impune cu necesitate măcar la doi ani o dată fiecărei instituții de teatru, dacă aceasta vrea să-și împlinească rostul cultural-educativ și să rămînă tînără.

În sfîrșit, o a treia caracteristică a stagiunii privește colaborarea teatrului cu mișcarea de amatori care nu se mai poate mulțumi cu formele practice pînă acum, căci, deși bogate, ele suferau în mare măsură de improvizație și formalism. Am dori de pildă — și lucrul e realizabil — să colaborăm efectiv, aducîndu-ne aportul prin actori, regizori, costume etc., cu un Teatru Popular, care să prezinte premiera acestei „coproduții” pe scena noastră. Ne gîdim la Teatrul Popular din Slobozia, cu care avem vechi și bune relații și pe scena căruia am prezentat și noi de altfel o premieră absolută anul trecut.

„România literară” mă întreabă și despre proiectele mele de dramaturg. Pînă acum am predat Teatrului „Nottara” piesa consacrată aniversării Centenarului Independenței și sper că pînă la sfîrșitul anului să pot onora contractul încheiat cu Teatrul Național. Spre deosebire de prima, piesa **Echinox** va fi inspirată din realitățile contemporane, încercînd să desprindă din întîmplările unor oameni de toate zilele semnificații etice și sociale mai largi decît cele ale unei drame de familie.

Horia Lovinescu

le aproape 100 de emisiuni de pînă acum ocupă un întins spațiu artistic, „planurile” redacției sînt ambițioase și seducătoare, nu o dată însă implicînd imense dificultăți. Căci a găsi calea adecvată pentru a releva publicului larg destinul marilor opere, adîncurile lor taine și intensitatea lor strălucire este unul din obiectivele principale ale demersului critic și istoric de pretutindeni și de totdeauna. **Biografia unei capodopere** încearcă să materializeze inefabilul, păstrîndu-i intact farmecul lui unic, emisiunea este o lecție, dar o lecție în sensul superior al cuvîntului, înlesnind aprofundarea marilor opere, atît de necesare nouă tuturor, reper, model și criteriu indispensabile pentru definirea unui autentic orizont cultural. „Metodele” folosite și-au demonstrat cu fiecare emisiune eficiența: o inspirată alegere a scenariștilor-actori, antrenarea unor foarte cunoscute actori și regizori, alegerea edificatoare a „temelor”. **Cîntarea omului** de Tudor Arghezi, poeme de Alecsandri, **Unchiul Vania** de Cehov, **Amintiri din copilărie** și **Poveștile** lui Creangă, mari comedii de I.L. Caragiale și mari tragedii de Corneille, **Vlai-**

„Ultimele zile ale verii”

Cinema

Flash-back

Dileme sonore

● SE APROPIE stagiunea Cinematecilor (la 18 octombrie va fi deschiderea ei festivă) și, după o vară petrecută prin cinematografe sătești și cinematografe-grădină, ne reascușim speranța în spectacole bune. Prin înlocuirea orchestrei de scaune din strada 13 Decembrie cu scaune adevărate și prin trimiterea spectatorilor intimplatori să vîndă piatră ponce și porumb fierț în Piața Universității, amenințarea aceea sîcîitoare care plana asupra spectacolelor noastre a dispărut. Dacă, la filmele mute, ar reapărea pianistii și potpuriurile lor oarbe, spre a nu lăsa să se întindă liniștea aceea agresivă pe care orice șoaptă din sală și orice conversație mai energică din stradă o face să vireze în comic, bineînțeles că n-am putea fi decât recunoscători.

Grijile acestea aproape maniacale, pe care abonații și le inventariază în fiecare toamnă spre a vedea cum vor fi ele onorate de Cinematecă, mărturisesc încă o dată fragilitatea convenției filmice. Bătrînele șase arte clasice sînt mai puțin pretențioase. Un zgomot auzit în timpul lecturii îl înregistrezi ca pe un accident, după cum tusea vecinului, la un concert, tot un accident este, care nici nu lezează spectacolul, ci se găsește din capul locului în afara spațiului dintre tine și artă. Convenția literară sau simfonică nu se destramă atît de ușor pentru că este o convenție pur estetică, nu una cu aspirații integrale, ca în cazul filmului, pentru că ea nu concurează cu viața, nu pretinde să țină pas cu ritmurile cotidianului, ci se mulțumește să fie o lege exactă, în care nu funcționează intimplarea.

Dimpotrivă, sala de cinema este un teren în care cele două vieți se confruntă fără încetare. O fluierătură într-o sală de cinema introduce dintr-odată o suspiciune între tine și pîlpirea de pe ecran. Care e viața adevărată? Mișcarea bruscă și dezarticulată de pe pînză sau suierul grosolan din urechea ta? Deși anestetic, deși nedorit, acesta din urmă îți se insinuează în timpan, în singe, în nervi: este al tău, este din lumea reală, pielea ți-e mai aproape decît cămașa, și astfel cămașa artei îți devine, în ciuda refuzului tău de a înregistra violența vieții, o cămașă de împrumut, o cămașă de nylon cu însășările rigide și prea evident marcate, o cămașă prin care frigul din jur se strecoară, advers dar mai adevărat decît cămașa.

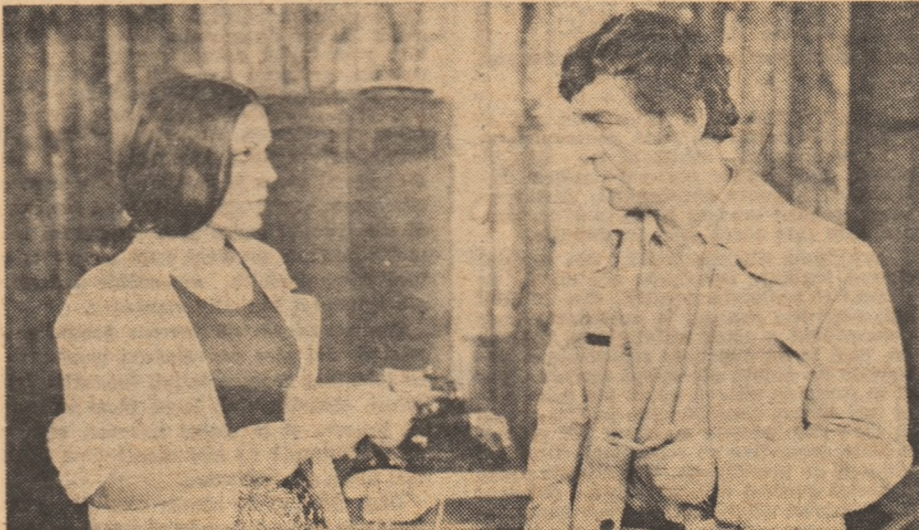
Filmul, prin orgoliul său de a reproduce viața, de a renaște viața, își asumă toate riscurile. Dar nu cumva totmai din acest curaj rezidă modernitatea sa? În definitiv, firescul apare din convenția că ne facem a nu observa convenția.

Dilemele sonore, însă, abia de aici încep...

Romulus Rusan

tare suferă el. Dar dragostea ei e totală și absolută, fără rezerve, fără obstacol. Iată însă că tocmai cel sacrificat are un accident grav. E foarte probabil că nu fusese sinucidere. Dar probabilitatea contrară, oricît de minimă, întunecă, urîște frumoasa dragoste a fetei. Un instinctiv impuls, un reflex de puritate o face să se despartă de iubit. Revenirea la el se va produce abia după ce accidentatul a scăpat de moarte. Ghicim de ce? Este fapt a fost decisiv în hotărîrea ei. Moartea urîcea iremediabil amorul ei pe care nu-l concepea decît de o frumusețe totală.

● ÎN CURSUL acestei povești, autorii găsesc multe detalii cinematografice expresive. Aș zice chiar inovații de estetică a ecranului. Astfel, este o scenă în care cei doi îndrăgostiți se sărută. Nu sărutări vulcanice, ci dragăstoase, lungi și — lucru foarte interesant — săruturi pline de cuvinte. Spuse și de unul și de altul. Cuvinte elocvente, variate, dar care nu se aud. Vedem, în prim plan, mișcările buzelor, undulațiile figurii, scăpările privirii, dar sunetul vorbelor nu se aude. De ce? Pentru că e vorba tocmai de cuvinte care nu au nevoie să fie auzite. Știm exact că ele, toate și fiecare spun adevărul. Le știm pe dinafară. Nu e nevoie ca ele să ni se repete. Și o asemenea patetică situație morală numai arta cinematografică o poate zugrăvi așa.



Adriana Ionescu și Cornel Coman, interpreți ai noului film românesc: Ultimele zile ale verii

Secvența

● Un film interesant (care rulează și săptămîna aceasta pe ecran) mi s-a părut **Suflete condamnate**, de Vîlo Radev. Pe cit de adevărat este faptul că el are o remarcabilă „mișcare” interioară, în care psihologii sînt atent desena-

te, cu mare atenție pentru tot ceea ce poate da o idee despre acea parte dintr-un om care nu e numai a lui, ci și a celorlalți, pe atît de adevărat este și faptul că „bătălia de aripă” a filmului nu-l ridică pînă la patetismul adine, necesar în cazul subiectului său: dramaticile zile ale războiului civil din Spania. Numai că, poate, nu atît calitățile sau defectele acestei pelicule contează în primul

rînd, cît faptul că în încordarea ei lăuntrică ea pare nu o dată făcută de un om care înainte de a se așeza în fața camerei de luat vederi citește din nou o pagină din Malraux. Și, chiar dacă nu capodoperă, o operă cinematografică peste care plutește umbra filei scrise de Malraux îmi inspiră întotdeauna cel puțin încredere...

a. bc.

cu-vodă de Davila, trilogia lui Delavrancea, Dos-toievski — **Crimă și pedeapsă**, poeme de Eminescu, **Azulul de noapte** de Gorki, **Faust**, **Hernani**, **Mizantropul**, **Meșterul Manole**, **Miorița** și **Invățăturile lui Neagoe Basarab**, **Povestea Vorbiei** de Anton Pann, **Suflete tari** de Camil Petrescu, romanele sadoveniense și piesele shakespeariene, **Hronica** lui Șincai, la care se adaugă scenariul după cunoscute opere de artă plastică (de la sculpturile lui Brâncuși, la **Gioconda**, la creațiile lui Michelangelo, Aman, Grigorescu, Boticelli, Picasso, Manet, Rembrandt...) sau nu mai puțin cunoscute partituri muzicale (Berlioz, Debussy, Enescu, Beethoven, Mozart, Smetana, Strauss, Verdi, Wagner), în sfîrșit, emisuni dedicate unor personaje precum **Don Juan** sau **Ioana d'Arc**, sau unor filme intrate în istorie, ca **Luminile orașului** — iată tot atîtea exemple pentru amplitudinea și pregnanța demonstrației pe care **Biografia unui capodopere** o concreditează printr-o muncă eficientă, consecventă și responsabilă. Avem, astfel, din nou ocazia să



moartea lui Mihail Sado-veanu și micul ecran pregătește din timp celebrarea unei asemenea date prin emisiuni omagiale, ca ultima **Biblioteca pentru toți**, interesantă prin multe din punctele sale, dar mai ales prin filmul realizat după poemul lui Nicolae Labiș, poem în impresionanta lectură a

actorului Ion Caramitru și beneficiind de o ilustrare cinematografică excelentă.

● Eveniment al ultimelor săptămîni. Festivalul umorului de la Vaslui, ajuns la a patra ediție, a stat, credem, insuficient în atenția reporterilor TV. Ziarele ne-au informat, pe noi cei ce nu am fost între 1 și 11 septembrie în orașul în care s-a născut un rege al umorului cu numele Constantin Tănase, asupra desfășurării spectacolelor și concursului, asupra premiilor și noutăților. Dar forța imaginii este, mai cu seamă într-un astfel de caz, cu mult mai edificatoare. Micul ecran a fost, însă, zgîrcit cu reportaje de la fața locului, cu transmiterea, chiar, a unor spectacole — măcar a celor laureate — în cadrul întîlnirilor de sim-bătă seara, prilej pentru „amatori” de a-și arăta virtuțile de umoriști în colegială confruntare cu „profesioniștii”. Veselia de la Vaslui a înviorat filele **Albumului duminical**, dar ar fi avut dreptul la mai multă atenție.

Ioana Mălin

Telecinema

● După puterea mea de simțire și judecată, scena cea mai bună din această anemică ecranizare a **Annei Karenina** e aceea de la curse, unde în citeva secunde de cinema, fără vreo vorbă, într-un zumbăi vital, prin citeva priviri esențiale, printr-o mișcare tainică a buzelor, două chipuri ne dau revelația — cu cit mai imperceptibilă cu atît mai șocantă — a schimbării de destin. O nevăzută și fulgerătoare cursă de galop se înscrie în palpi-tul unei pleoape îngrozite de o hotărîre decisivă. Niciodată ca aici, interpreta Kareninei nu găsește un echilibru mai convingător între împotrîvire și supunere. Prin-tr-un miracol de inspirație, acțița găsește tonul just, ducînd doar un bi-noclu la ochi. Sub bino-clu, buzele capătă o ne-maipomenită lumină de răutate și tandrețe, de ambicie și bucurie dreaptă, de pace și senzualitate răscolită. Un suris do-minator stădează din cînd în cînd drama a cărei sonoritate nu poate fi de-cit galopul cailor fără

Un minut de adevăr

chip care aduc — cum scrie la carte — nenorocirea. Karenina pășește mindră și fericită în lumea strălîmpede a unei nefericiri asumate fără de confuzie. Accastă lipsă de confuzie duce la un sentiment nou, fără nume. Niciieri ca aici Karenin (cea mai verosimilă dintre creațiile filmului) nu trădează mai expresiv, în lăcrul rapid al soarelui răsfrînt în pînce-gez, spaima față de ce se întîmplă pe chipul soției sale și, mai ales, față de ce se va întîmpla. Spaima aceasta nu va mai apărea, înghețată în dispreț și trufie. Dar deschiderea aceea mare a pupilei, groaza de violență și neașteptata pasiune a femeii, sînt secunde memorabile ale ecranizării.

E minutul de adevăr pe care, ca nici o altă artă, cinema-ul îl poate realiza cu o rapiditate pe măsura profunzimii re-lievate în întîlnirea dintre o spaimă și o clari-tate a vieții. As insista în această direcție doar pentru a amina întrebarea care mă „terorizează” de ani și ani: de ce toate ecranizările, ba chiar

baletele, piesele și tot ce s-a mai „tras” după această poveste cu eternitate de Biblie, — ignoră sau aplatizează chipul lui Levin? Marele personaj tolstoian — cum o demonstrează tenace, apăsat și drept, profesorul Ion Ianoși în recenta prefață la **Jurnal** — acesta e, Levin, cu obsedantele sale căutări spre reinviere, spre un acord interior, spre liniștea cerului fără nori descoperiți de Bolkonski, cîndva, după o bătălie. În nici un film nu s-a ecranizat pagina unică a nopții petrecute de Levin printre țărani, nici nașterea copilului său în clipa morții fratelui și, vai, nici clipa de-o frăgezime rar atînsă de cineva pe hîrtie, a cererii în căsătorie, cînd Levin pleacă spre Kitty, dimineța, trecînd cu trăsura de lingă un stol de porumbel... Trebuie să visăm la vremea aceea cînd drama împăcării lui Levin cu sine, spectacolul autoperfecționării morale, vor fi la fel de captivante ca autodistrugerea scandaloa-să a Kareninei.

Radu Cosașu

Plastică

Istorie și contemporaneitate

EXPOZIȚIA de la „Căminul artei” se dorește o demonstrație, ce e drept, cu mijloace restrinse cantitativ, a modului în care arta, creatorul responsabil și angajat doci, vibrează la evenimentul cu rezonanță în conștiința națională, indiferent de timpul cronologic în care se încadrează. Pentru că, dincolo de acel astăzi pe care îl trăim cu toții intens, aparținându-i și modelându-l, mai este un **miine** față de care sintem datori cu deplină și totală adevăru, dar și un **trecut** din care venim și prin care ne justificăm existența și trăinicia.

Astfel cele două noțiuni, interferate osmotic în ideea de **epopee națională** se dovedesc în egală măsură vii și fertile, generând nu numai conștiința răspunderii față de semnificația lor reală, ci și un cimp de inspirație generos, la fel cu realitatea, capabil să alimenteze o artă în ceea ce are ea mai autentic, tocmai pentru că nu este limitat și nici limitativ. Iată, în expunerea ce cuprinde 17 artiști, vom găsi evocări ale momentelor eroice ale luptelor de clasă sau ale confruntărilor cu arma în mină pentru libertate, ca în compozițiile semnate de **Alexandru Ciucureanu, Marius Cilievici** — o frumoasă întinare antagonică pe tema „Griviței '33”. **Aurel Nedel** preocupat de ideea eliberării prin actul de la 23 August, sau **Brăduț Covaliu** și **Nicolae Groza**, ambii atrași de reinterpretarea în scară modernă a epopeii de la 1877. Cu o compoziție metaforică axată pe legendara figură a dacilor, **Traian Brădean** obține un rezultat plin de forță, la fel ca și **Constantin Piliuță**, sintetic și expresiv, așa cum ne-a obișnuit în ultimul timp. Sugestiv și portretul lui Brâncoveanu semnat de **Zamfir Dumitrescu**, propunând o altă modalitate de investigare a istoriei.

Atenți la evenimentul prezentului, la ceea ce pe plan uman caracterizează epoca noastră, realitatea românească, alți artiști apelează la compoziția metaforică, implicând elemente de frumusețe etică, morală, estetică în figura omului nou, ridicat la dimensiuni epice. Astfel procedează **Virgil Almășanu**, un maestru al acestui tip de compoziție dinamic ritmată, cu patos social, apoi **Mihai Bandac**, practicând un folclorism decantat, cu aluzii etnice de reală forță expresivă. **Iacob Lăzar**, rafinat colorist și bun desenator, **Ion Pacea**, cu prezențele sale arhetipale, alături de adevărate în seninătatea lor, sau **Ion Muscelanu**, portretist profund și elegiac. Deosebit de elocvente, poate prea puține



NAUM CORCESCU : Rod bogat
(Din expoziția de pictură și sculptură contemporană deschisă la Muzeul de artă)

Jurnalul galeriilor

intr-un context ce putea fi amplificat, peisajele impun prezența lui **Viorel Mărginean** cu o viziune panteistă în care elementul industrial se integrează firesc în fluxul vital al naturii, ca și la **Eugen Popa**, a lui **Ștefan Cilția**, poetul rapsod al satului autohton, sau **Spiru Chintilă**, cu o compunere constructivistă sugestiv ritmată.

Regretind că această expoziție — reprezentativă în intenție pentru spiritul actual al plasticii românești — nu a beneficiat, cum era firesc, de un spațiu și o participare pe măsura utilității sale reale, trebuie să reținem calitatea selecției, asigurată de autoritatea artistică a lucrărilor, și mai ales sensul ei de acută actualitate, niciodată epuizat din perspectiva pe care o enunțăm la început, **perspectiva culturii noastre socialiste**.

Artă și specific

EXPOZIȚIA de la Muzeul de artă al R.S.R. intitulată **Artă contemporană românească** schițează un succint tablou al direcțiilor plasticii noastre actuale, cu inerente omisiuni și inconsecvențe, proprii oricărei premise generoase, așa cum este cazul celei în discuție.

Dorindu-se reprezentativă din unghiul citorva tendințe principale cristalizate în pictura și sculptura noastră din ultimii ani, expoziția recurge la autoritatea unor personalități a căror activitate se confundă, până la un punct, cu realizările și cizturile de esență ale epocii moderne, dar și la prezența citorva nume din generațiile mai tinere, simptomatice pentru modul în care dominantele specifice ale gândirii noastre formative se orientează către noi cimpuri de investigație. Din această cauză aspectul general este polimorf, derutant poate pentru adepții expunerilor monografice, desigur atractiv și instructiv pentru marea public deoarece, disimulind o confruntare estetică, expoziția poate oferi satisfacții celor mai diferite preferințe stilistice, dar și certe **valori umane, sociale, artistice**, lucru extrem de important pentru o asemenea inițiativă.

Lipsește, e drept, unele nume, piesele expuse nu reprezintă totdeauna ultimele preocupări ale autorilor — deziderat greu de realizat, trebuie să recunoaștem —, con-

cepția compozițională nu este foarte decisă, selecția operează inegal, apelând la surse diferite. Dar faptul că putem descifra intenția unei confruntări care să depășească tradiționalele criterii muzeistice, deocamdată încă destul de prudente față de realizările foarte recente, constituie prin el însuși un punct ciztigat. Ne-a bucurat de asemenea că, în afara pieselor semnate de **Baba, Ciucureanu, Jalea, Cărtari, Vida, Caragea, Pacea, Muscelanu, Almășanu, Cilievici, Covaliu, Brădean, Șaru, Apostu, Mircea Ștefănescu, Vlasiu, Alin Gheorghiu, Nicodim, Ciupe, Maitec**, nume consacrate și acceptate în selecțiile reprezentative prin consens unanim, am putut aprecia comparativ valoarea și necesitatea prezenței unor artiști ca : **Breazu, Bartok, Bandac, Bolea, Buculei, Bernea, Maria Cocea, Minea, Groza, Anghel, Mitroi, Popovici Adrian, Popovici Petru** și alții.

Valorile comunicative și expresive propuse de această expoziție pleacă de la premisa figurativului interpretat și accesibil, așa cum este el postulată prin întreaga existență a plasticii românești și adus astăzi la noi dimensiuni, imperios solicitate prin însăși natura mutațiilor petrecute în structura societății și a culturii noi, socialiste. Nu lipsesc tendințele stilistice și atitudinile ce definesc direcțiile cele mai diverse, dialectic necesare în ansamblul oricărui fenomen artistic viu, dinamic și atent la realitatea din care se alimentează, dar spiritul formei concrete, al construcției logice și al lirismului cromatic domină, asemeni unei amprente ce face recunoscutibile **emanațiile autentice ale spiritului formativ românesc**.

Trecere în revistă inerent comprimată, mizind mai ales pe valoarea unor artiști cu adevărat reprezentativi, expoziția lasă, totuși, senzația unui lucru făcut în grabă — lipsește și catalogul necesar, ceea ce nu se întâmplă cu alte manifestări infinite mai puțin semnificative.

Dar, chiar și în aceste condiții, grupajul de la Muzeul de artă al R.S.R. reușește să readucă în atenție nume, lucrări, concepții și atitudini specifice pentru arta noastră actuală, punctind elementele caracteristice ale plasticii românești de emanație contemporană, responsabilă și utilă în procesul formării unei noi conștiințe colective, la nivelul imperativelor erei socialiste.

Virgil Mocanu



CORNELIU BABA : Portret (Din expoziția de pictură și sculptură contemporană deschisă la Muzeul de artă)

Muzică

Menirea muzicianului contemporan

OPREOCUPARE majoră a muzicianului contemporan este contopirea până la identificare cu specificul timpului, cu acel freamăt al epocii sale și cu acea acerbă luptă, care contribuie la „mersul spre mai bine” al societății în care trăiește. Un muzician academic, un muzician izolat în golul ferit de furtuni al artei neangajate sau al aparent olimplanului „turn de fildes”, nu se separă, în fond, de ariergarda vieții artistice și în cele din urmă, el termină prin a-și pierde prețuirea publicului.

În domeniul muzicologiei noastre s-au făcut serioase progrese. Ne referim mai cu seamă la crearea unui corp solid al studiilor enesciene, la care asociem eseuri și monografii închinare unor compozitori de frunte din generațiile enesciene și post-enesciene. S-a scris și s-a cercetat mult muzica veche românească, iar la congresele destinate trecutului epoci, reprezentanții țării noastre au obținut aprecieri — succese. Nu s-au scris însă prea multe cărți de sinteză în ceea ce privește problematica ardentă a artei sonore a zilelor noastre! Dezbaterile profunde lipsesc în foarte mare măsură, muzicienii foarte bine pregătiți lăsând această spinoasă muncă pe mîna unor critici superficiali, subiectivi și neinformați. Afirmăm acest lucru, deoarece a plede în anii noștri pentru o inovație legată de atematism, atonalitate, aleatorism și de acel **tape-music**, înseamnă a reedita curente de mult „fumate”, chiar în țările în care s-au născut.

S-ar putea să greșim, dar credem că mai important decît să împărțim compozitorii în „tradiționaliști” și „revoluționari” este să ne pronunțăm, cu toată sinceritatea, dacă lucrarea audiată emoționează sau nu, dacă ea conține acel ceva al spiritualității românești, dacă poartă amprenta personalității autorului și, nu în ultimul rînd, dacă vibrează în armonie cu marile imperative ale actualității. Altfel spus, se vorbește adesea enorm despre tehnică, neglijîndu-se, în mod inexplicabil, forța expresivă a operei. În ceea ce ne privește, credem în estetica celei de „a 3-a avangarde”, care s-a cristalizat în toată lumea. Cu alte cuvinte, **înțoarcerea spre melodie**, spre inspirația folclorică, spre ancorarea într-o cultură națională, toate acestea contribuind sensibil la transformarea operei de artă într-un prilej splendid de educație, sub semnul unui profund sentiment patriotic. Dintre lucrările analizate în ultima vreme remarcăm cu precădere **Concertul pentru clarinet și orchestră** de Aurel Stroe, **Simfonia a II-a** de Anatol Vieru, opera **Hamlet** de Pascal Bentoiu, **Simfonia a 9-a** de Wilhelm Berger, **Trepetele istoriei** de Mihai Moldovan, **Timpul cerbilor** de Tiberiu Olah, **Odă în metru antic** de Cornel Tăranu, piesele lui Lăviu Glodeanu, Vasile Herman, Corneliu Dan Georgescu și corurile de copii de Dan Voiculescu. Am apreciat faptul că maestrul consacrat, precum Ludovic Feldman, Tudor Ciortea, Gh. Dumitrescu și Sigismund Toduță refuză să se repete, gene-

rind opusuri deosebit de inspirate, în care noile mijloace de expresie sînt admirabil imbinare, obținîndu-se convingătoare sinteze.

Din nefericire, subiectele istorice nu sînt concepute întotdeauna prin prisma evidențierii unui accentuat spirit contemporan; se remarcă uneori lipsa de meșteșug și, totodată, utilizarea unor texte neinspirate. În acest ultim sens ne referim și la producțiile de muzică ușoară din ultima vreme. Ne îngrijorează faptul în virtutea căruia cantitatea strivește calitatea!

Interpreții noștri nu-și fac întotdeauna datoria față de muzica românească. Se alege adesea — formal! — unele piese simpliste, în loc să se promoveze ceea ce este valoros, ceea ce ar avea într-adevăr șansa să intre în repertoriul de aur al lumii fascinante a Euterpei.

O problemă importantă este aceea a educației muzicale. Desigur că numai prin studii tehnice și aride, cu o supărătoare beție de cuvinte, nu ne vom putea atinge scopurile înalte propuse. Stilul literar în care se scrie o cronică sau o carte nu poate fi decît acela simplu și foarte clar.

O muzică nouă înseamnă o artă cu tendință. Iar aceasta presupune o **exceletă cunoaștere** a legilor care guvernează muzica. Deci, mai multă muncă, un înalt simț al dragostei pentru adevăr, bine și frumos.

Doru Popovici

EMINESCU în „Conversations-Lexikon Brockhaus“

Istorie
literară

UN MOMENT semnificativ, dar inexplicabil ignorat de toate cercetările anterioare, în cronologia reflectării mondiale a vieții și operei marelui nostru poet îl reprezintă proiecția eminesciană în paginile celebrei enciclopedii germane **Conversations-Lexikon Brockhaus**.

În ediția a 12-a a acestei enciclopedii (Leipzig, 1875—1879), care consemnează colaborarea criticului Titu Maiorescu, pentru țara noastră (vezi: Lista colaboratorilor, publicată în fruntea volumului 15 al enciclopediei, unde apare mențiunea: **Minister a. D. Dr. Titu Maiorescu în București**, p. XXVII), la articolul **Rumänien** (vol. 12, Leipzig, 1878, p. 777-782), impus, de altfel, pentru iniția oară tot de Maiorescu, în ediția anterioară (vol. 12, Leipzig, 1867, p. 649-652 și **Supplementband**, vol. 2, Leipzig, 1873, p. 441-442), se adaugă un foarte interesant articol intitulat: **Rumänische Sprache und Literatur** (Limba și literatura română, p. 781—782), reprezentând cea mai timpurie inserție a fenomenului literar românesc într-o lucrare enciclopedică. Tabloul sintetic al poeziei române contemporane, dominat de Vasile Alecsandri (care are și un articol special în vol. 1, Leipzig, 1875, p. 512), consemnează prezența lui **Mihai Eminescu**, considerat a fi „cel mai de seamă printre tinerii poeți“: „Unter den namhaften rumän. Schriftstellern der Gegenwart ist in erster Reihe noch immer Alexandri zu nennen. Seine lyrischen Gedichte und seine Sammlung rumän. Volkslieder (deutsch von W. von Kotzebue, Berl. 1857) sind das Beste, was die poetische Literatur Rumäniens ausweisen kann. **Hervorragend unter den jüngern Dichtern ist M. Eminescu**“.

(Printre scriitorii români de astăzi, este numit, întotdeauna, în primul rând, Alecsandri. Poeziile sale lirice și culegerea sa de poezii populare românești (în germană de W. von Kotzebue, Berlin, 1857) sînt cele mai bune realizări din literatura poetică a României. Cel mai de seamă printre tinerii poeți este M. Eminescu“.

Informația este preluată imediat în cea de-a treia ediție prescurtată a enciclopediei: **Kleines Conversations-Lexikon Brockhaus** (vol. 2, Leipzig, 1880, p. 693-694), unde, la articolul **Rumänische Sprache und Literatur**, sînt menționați, drept „cei mai buni poeți români“ tot Alecsandri și Eminescu: „**Bester Dichter: Alexandri, dann Eminescu**“.

(Cei mai buni poeți: Alecsandri, apoi Eminescu).

Ulterior, în 1881, din același impuls maioreescian, Eminescu este inclus în prima ediție a antologiei germane **Rumänische Dichtungen**, apărută la Leipzig, în traducerea poetei Mite Kremnitz.

Înaltul sbor eminescian în constelația liricii românești îl determină pe Maiorescu să cuprindă, în a 13-a ediție a enciclopediei Brockhaus, un articol special pentru marele nostru poet național.

În timp ce Eminescu, omul, rătăcea, definitiv pierdut, după cum scria cu durere Maiorescu surorii sale Emilia Humpel, încă din 1886, în nebuloasa lume a fantasmelor, criticul junimist îl impune pe poet în conștiința lumii. Iată prima consemnare enciclopedică, în limba lui Goethe, a vieții și operei lui Eminescu, apărută la Leipzig, în 1887, în **Brockhaus Conversations-Lexikon Supplementband**, volumul 1, p. 302:

EMINESCU (Mich.), neben Alexandri der hervorragendste lyrische Dichter Rumäniens, wurde geboren 1850 bei Botoschani. Nachdem er in Czernowitz, Hermannstadt, Wien und Berlin studiert hatte, trat er in den litterarischen Kreis der Jassner Junimisten, durch deren Einfluss er Bibliothekar an der Universität Jassy und später Redacteur des konservativen „Timpul“ in Bukarest wurde. Im J[ahre] 1883 musste er in Leidesdorfs Irrenanstalt bei Wien gebracht werden, aus der er ziemlich geheilt 1884 entlassen wurde. Er lebt seitdem in Jassy. E. [minescu] verdankt seinen Ruf der Sammlung seiner „Poesii“, die während seiner Krankheit von T. Maiorescu (Bukar. [est] 1884) herausgegeben wurde und seitdem in mehreren Auflagen die weiteste Verbreitung fand. Die Satiren und Sonette daraus gehören zum Schönsten, das in rumän. [ische] Sprache geschrieben wurde. Einige seiner Gedichte sind von der Königin Elisabeth von Rumänien (Carmen Sylva) und Mite Kremnitz ins Deutsche übersetzt in „Rumänische Dichtungen“.

EMINESCU (Mih.), alături de Alecsandri, cel mai de seamă poet liric al României, s-a născut în 1850 lângă Botoșani. După ce a studiat la Cernăuți, Sibiu, Viena și Berlin, s-a afirmat în cercul literar al junimiștilor de la Iași, prin influența cărora deveni mai întâi bibliotecar la Universitatea din Iași, apoi redactor al ziarului conservator „Timpul“, la București. În anul 1883 a trebuit să fie internat în spitalul de boli nervoase din Leidesdorf lângă Viena, de unde va ieși relativ restabilit în 1884. De atunci trăiește la Iași. Eminescu își datorează renumele volumului său de „Poesii“, care a fost editat de către Titu Maiorescu, în timp ce poetul era bolnav (București, 1884) și care a cunoscut apoi, în mai multe ediții, cea mai largă răspindire. Satirele și sonetele cuprinse în volum se numără prin-



tre cele mai frumoase realizări ale scrisului românesc. Cîteva din poeziile sale au fost traduse în germană de către regina Elisabeta a României (Carmen Sylva) și Mite Kremnitz în culegerea „Rumänische Dichtungen“ (Ed. a 2-a, Leipzig, 1883).

■ După moartea lui Eminescu, Titu Maiorescu va reface și completa informația biobibliografică, imprimind prezentării sale o și mai pregnantă notă academică, impersonală și definitivă.

EMINESCU (Mich.), rumän. Dichter, geb. 1850 bei Botoschani. Nachdem er in Czernowitz, Hermannstadt, Wief und Berlin studiert hatte, wurde er durch den Einfluss der Junimisten (s.d.) Bibliothekar an der Universität Jassy und später Redacteur des konservativen „Timpul“ in Bukarest. Seit 1883 bereits geisteskrank, starb er 15 (27) Juni 1889 in einer Irrenanstalt zu Bukarest. Er verdankt seinen Ruf der Sammlung seiner „Poesii“ (hg. von T. Maiorescu, Bukar. 1884; 6 Aufl., ebd. 1892). Moräne (sic) gab „Prosa si versuri“ von E. [minescu] (Jassy 1891) heraus. Die Satiren und Sonette aus den „Poesii“ gehören zum schönsten, was in rumän. Sprache geschrieben wurde. Einige seiner Gedichte sind von Carmen Sylva und Mite Kremnitz ins Deutsche übersetzt in „Rumän. Dichtungen“ (3. Aufl., Bonn 1889). — Vgl. Petrascu, Eminescu, viața și operele lui (Bukar. 1892).

EMINESCU (Mih.), poet român, născ-

cut în 1850 lângă Botoșani. După ce a studiat la Cernăuți, Sibiu, Viena și Berlin, a devenit, prin influența Junimiștilor, bibliotecar la Universitatea din Iași și, mai tirziu, redactor al ziarului conservator „Timpul“ din București. Bolnav de nervi încă din 1883, moare la 15/27 iunie 1889 la spitalul de boli nervoase din București. Își datorează renumele volumului său de „Poesii“ (editate de T. Maiorescu, București, 1884; a 6-a ediție apărută în 1892). Morțun a editat „Prosa și versuri“ de Eminescu (Iași, 1891). Satirele și sonetele din volumul „Poesii“ se numără printre cele mai frumoase poezii care s-au scris în limba română. Cîteva din poeziile sale sînt traduse în germană de Carmen Sylva și Mite Kremnitz în volumul „Poezii românești“ (ediția a 3-a, Bonn, 1889). — Petrascu, Eminescu, viața și operele lui (București, 1892).

■ În această formă, articolul a fost inclus în structura volumului 6, apărut la Leipzig, în 1893, în cadrul celei de-a 14-a ediții din **Conversations-Lexikon Brockhaus**, în care va figura fără întrerupere, cu amplificările pe care le va determina, în timp, lunga exegeză eminesciană.

Articolul din Brockhaus a trecut, apoi, revăzut de Cornel Diaconovici, în **Meyers-Lexikon** și, ulterior, în alte lucrări enciclopedice europene și americane, contribuind, în mare măsură, la cunoașterea și difuziunea mondială a operei eminesciene.

Corneliu Dima Drăgan

Itinerar bacovian pe alte meridiane



către Ludwig von Ficker din 1925: „Aici în România a devenit Trakl relativ cunoscut, poate și fiindcă există un poet român cu care pare lăuntric înrudit. Îl cheamă Bacovia“ (v. pentru detalii: **Literatura română și expresionismul** de O. S. Crohmălniceanu, 1971, p. 224 și 226). Umblind, în ce ne privește, pe urmele itinerarului străin al lui Bacovia, am avut recent prilejul să înregistrez ceea ce, pînă la eventuale alte ecouri mai timpurii, constituie iniția mărturie publică dincolo de granițele țării, despre poezia bacoviană.

În „Der Kleine Bund“ (an. X, nr. 19, 12 mai, 1929), suplimentul literar al unei reviste din Berna, „Der Bund“, dedicat în cea mai mare parte **Noii Români**, cum se subintitulează, numele lui Bacovia se întâlnește în două rânduri. Autorul „Plumbului“ este prezent cu o poemă (**În grădină**), alături de Tudor Arghezi, Ion Vineu, Ion Pillat, Adrian Maniu, Demostene Botez, Ionel Teodorescu (acesta, cu un scurt poem în proză). Traducerea versurilor aparține aceluiași Oskar Walter Cisek, talmăcitor, împreună cu soția sa, și al textelor de proză (o povestire de Emanuel Bucuța și alta de Leon Donici) și publicistică (**Poezia populară românească** de St. Nenitescu și **Literatura română postbelică** de Lucian Blaga). Bacovia este totodată citat în articolul lui Blaga

ca poet de prim rang, după Arghezi: „Un alt mare poet e contemporanul lui (T. A.). Cu mica sa operă **Plumb**, el a rămas mai curind un poet al inițiatorilor. De o rară forță sugestivă în deznădejdea lui de plumb, a scos sunete sfîșietoare în poeziile sale. Violetul tristetii adie peste lumea sa în care aude „Materia plîngînd“. Lăsînd însă de o parte referința la Bacovia, la care adăugăm totuși că poetul cu „sunete sfîșietoare“ va fi înscris în anulul „Who's Who“ pe 1935, tot datorită lui Blaga care, în calitate de diplomat la Berna, va atrage atenția editorilor elvețieni ai publicației asupra confratelui său, să ne oprim în puține cuvinte la articolul inusu.

Avînd a informa un public neprevenit în materie, schița literară a epocii întocmită de Lucian Blaga, nu rămîne o simplă manifestare ocazională, sau, cum se zice, un articol de „serviciu“, fie acesta și mai înalt. Poezii (afară de cel tradus, — Ion Barbu, Nichifor Crainic, Tristan Tzara) și prozatori (Liviu Rebreanu, Mateiu Caragiale, Cezar Petrescu, F. Aderca, Gib Mihăescu, Ion Călugăru, M. Sadoveanu) evocați, sînt văzuți nu atît în cadrul curentelor de origine, cit în ansamblul larg al tensiunilor dintre tradiție și modernitate. Tensiuni, la rîndul lor, proiectate pe scena europeană a aceleiași polarități. Desigur, calificările date fiecărui autor în parte sînt sumare,

„lexiconice“. Ele sînt însă suficiente pentru scopul propus, după cum conturarea orientărilor în joc este suplă, încăpătoare, iar scriitorii inventariați sînt într-adevăr reprezentativi, într-o măsură ori alta, pentru momentul literar descris. În sfîrșit, tonul general al tabloului, pătuns de aceea cumpănire, aceea gravitate lăuntrică proprie lui Blaga, confirmă interesul, nedemnit nici într-o asemenea circumstanță, al semnatarului față de literatura la ale cărei destine a participat cu o colegialitate dublată de o conștiință responsabilă și, de altfel, cu o modestie sensibilă chiar în absența lui ca autor din „Der Kleine Bund“. (Absență corectată într-o notă redacțională: „Din prezentarea literaturii postbelice lipsește un nume care n-ar trebui să absenteze: acela al lui Lucian Blaga însuși. Fără a-l numi la locul cuvenit, nu putem vorbi azi de litera sau noua dramaturgie română. Trebuie să ne mulțumim a indica faptul că piesa sa **Mesterul Manole** se va monta în toamna ce vine, în traducere pe scena teatrului nostru din Berna“).

Considerînd că întreg suplimentul*) merită trecut în istoria difuzării culturii române peste hotare — domeniu în care O.W. Cisek, probabil și inițiatorul prezentării în cauză, a jucat un rol însemnat — credem că articolul consemnat și pe cit cunoaștem încă necvidentiat, își are locul nu pur și simplu în bibliografie, ci în examenul raporturilor lui Lucian Blaga cu contemporanii lui autohtoni.

Mihail Petroveanu

*) Aflați la Biblioteca Academiei R.S.R.



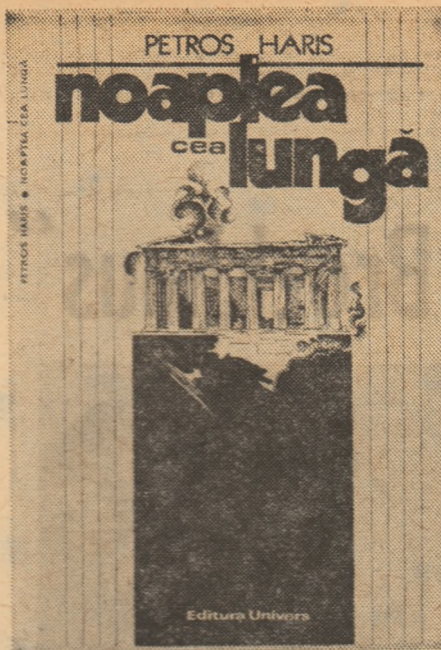
Universul prozelor lui Petros Haris

● CEEA ce te seduce, înainte de toate, citind nuvelele lui Petros Haris, este o anume poezie a atmosferei. O atmosferă foarte proprie ce nu este reductibilă doar la elementele sale „grecești”. Nuvelistul este un maestru al elaborării unui microclimat, a unei atmosfere dense în spații mici. El nu are nevoie de largi desfășurări epice pentru a ne introduce într-o lume. De la primele cuvinte ale unui text pătrunzi într-un microcosm, ca într-o capcană care te prinde.

Tăcerea nu reprezintă adeseori golul, ci, dimpotrivă, prea-plinul amenințător al unei situații-limită. O asemenea tăcere este caracteristică pentru prozele lui Petros Haris din volumul **Noaptea cea lungă**. Artă prozatorului, foarte ascetică, despuțată de orice ornamente, se aplică perfect — în acest ciclu — asupra sferei tematice alese. Cartea cuprinde o analiză spectrală a unei epoci de teroare, de robie, dar și de speranță, de înfrigurată rezistență a Atenei, a Eladei, din timpul celui de-al doilea război mondial. Epocă a unei mari tăceri sfîșiate de scurte și patetice țipete. Tăcerea ascunde însă zumbetul subteran al vocilor unui popor copleșit și suportînd cu greu oprirea. Tăcere amintind-o pe aceea a Atenei din războiul peloponesiac, bîntuind de marea ciumă.

În **Noaptea cea lungă** abundă tonurile sumbre. Deși scriitorul este funciar o natură viguroasă, luminoasă, el alege nuanțele fumurii ale paletii sale în cronică sa fragmentară a marii eclipse. Primăvara strălucitoare la Atena se luptă cu plumburiul unui cer jos, al războiului. „Vedeai parcă aievea și simțai marea oraș strivit sub un giulgiu de tăcere. O umbră ca de plumb lupta împotriva lui, coborînd mereu, lăsîndu-se deasupra Atenei ca aripa unei păsări uriașe”. Conflagrația aceasta a luminii și a umbrei plumburii cuprinde totul: natură, oraș, oameni. În aparență, peripețiile acestei lupte, alcătuită țesătura epică a narațiunilor lui Haris, nu este spectaculoasă. Nu sînt lovituri de teatru, conflicte, scene dramatice. Artist al amănuntului, al măruntelor fapte revelatoare, prozatorul recurge la faptele comune, cotidiene, la o umanitate mijlocie, la omul oarecare. Dar acesta și întreaga comunitate sînt confrunțați cu o situație-limită. Fără să știe, fără să fie conștient adeseori, omul e surprins în fața morții.

De aici gravitatea acestor texte și semnificația lor general-umană, sensul lor parabolic. S-a vorbit, în legătură cu prozele acestea ale lui Petros Haris, despre simbolica lor. Prefăcătorul culegerii de texte, **Noaptea cea lungă**, cunoscutul scriitor Kostas Asimakopoulos (autorul unei excelente antologii a poeziei române, recent apărută în limba greacă), remarcă, pe drept cuvînt, acest „symbolism” al povestirilor lui Haris. Dar, tot astfel, se poate vorbi despre o structură parabolică a lor. Gesturile, cuvintele, măruntele evenimente, chiar tăcerile, golurile de acțiune și, mai ales, atmosfera ascund și descoperă totodată anumite filcuri esențiale. Ciclul „noptii celei lungi” alcătuiește o cronică parabolică a unei epoci și a unei tragice experiențe umane. Sensul parabolic este uneori legat de rituri sau de mituri străvechi. Astfel, geamurile închise și pustiul din străzi cu care Atena îi înțîmpină pe copleșitorii naziști. „Un vechi obicei nu îngăduia să se deschidă ferestrele în casa unde se afla un mort. În ziua aceea, în toate casele Atenei murise cineva. Același mort.



Geamătul întregului oraș ajungea pre-tutindeni, uriaș, nestăpînit”. Îți amintești, citind unele pagini din **Noaptea cea lungă**, alte pagini din **Războiul peloponesiac**. Și auzi parcă, în subtextul lui Petros Haris, unele din cuvintele lui Pericle pe care i le atribuie, în marea sa carte, Tucydides, atunci cînd îndeamnă pe atenienii loviți de molimă și de război să nu cedeze, reducîndu-și „cugetul măreț în sclavie”, și să „devină insensibili la durerile personale, îngrijindu-se de salvarea comunității”.

Simți, în prozele lui Petros Haris, atît aceste „dureri personale” cît și patosul comunității care rezistă și luptă pentru salva rea sa. Tocmai în această împletire a gesturilor individuale și a trăirilor comunității rezidă valoarea supremă a prozelor din **Noaptea cea lungă**. Naratorul luminează în așa fel o figură, un act mărunț, un interior, un gest încît acestea se dedublează prezentîndu-se în unicitatea lor individuală și reprezentînd altceva, mai mult decît pe sine, dincolo de sine. Ferestrele unei familii nu se deschid și vedem Atena întreagă veghind cu „ochii închiși”. Indivizii sînt adeseori înșingurați, dar mulțimile trăiesc în aceste proze. Scriitorul posedă arta rară a mișcării grupurilor, a colectivităților. Iată-i (în nuvela **Nici o pasăre pe cer**) pe atenieni în vinerea patimilor, în orașul-temniță, într-o procesiune nepermisă (de copleșitorul nazist) în jurul unei biserici. Iată-i adunați într-o tavernă (într-o capodoperă a acestei nuvelistici: **Dansul palicarului**) triumfînd printr-un dans al exuberanței eline asupra amenințărilor nopții. Li vezi prinși într-o rețea dublă a iubirii și a urii, agonizînd și rezistînd.

Petros Haris, o mare personalitate a culturii eline contemporane, generos animator — prin importanta revistă „Nea Estia” pe care demult o conduce — al mișcării literare din țara sa, nu este doar narator (în nuvelele ca și în însemnările sale de călătorie) ci și un eseist și un critic literar de marcă. Autor îndeosebi al unei mari lucrări închinată **Prozatorilor greci** (din care au apărut patru volume și care ne-ar putea face cunoscută, dacă s-ar traduce la noi, o parte însemnată a literaturii neoline moderne) el a meditat, în mod evident, asupra structurilor prozei, asupra instrumentelor narațiunii. În șirul lung al prozelor pe care le-a publicat recunoști, desigur, o evoluție a mijloacelor, o modificare a perspectivelor, dar și o remarcabilă constanță a unei anumite atitudini a naratorului în universul narațiunilor sale. Atitudine a unui spirit incisiv, bun observator, nu lipsit de ironie, dar și de o delicată sensibilitate, spirit pentru care între ris și plîns, între umor și duioșie există punți continue. Substanța însăși a nuvelor acestui scriitor o constituie o plasmă tragi-comică a existenței umane. Foarte sensibil la suferințele de atîtea feluri care afectează condiția noastră, el comunică patosul distanțîndu-se de el.

De aici, adevărul profund al viziunii, al lumii descrise, al acestei Elade deloc exotice, atît de umane, din prozele sale. O bătrînă care-și condusesese familia — ca într-o regim matriarhal — moare de acea „primă moarte” a detronării ei, a îndepărtării din casa ei. Autostrada modernă face ca vechea șosea să cadă în paragină. Patos ascuns, discret, ironie a existenței sînt luminate cu un deosebit rafinament de scriitorul grec. Cartea sa (tradusă excelent, cu binecunoscuta ei artă, de Polixenia Karambi) ne descoperă, după traduceri în franceză ale cunoscutului elenist Octave Merlier, un prozator desăvîrșit și o înaltă conștiință.

Nicolae Balotă

Lirica din R. P. Chineză

Ian Hen

Sunet de corn peste Marele Zid

Pe firmamentul albastru, sus, puzderie
de stele lucitoare,
Marele Zid de zece mii de li răsună
de-o limpede chemare,
chemare ce ne-aduce în inimi anii de
mult plecați :
bătălii de foc, explozii, împușcături, cai
sfîșiați.

Din coama lui un vînt ușor rostește
șoapte
pe culmi nesfîrșite aurora a răsărit,
Chemarea răsună. Adînc, tainic sub
Marele Zid,
Zece mii de construcții ce parcă vin
din noapte.

Li Ying

Peste Tianșan

La Sinkiang soarele răsare tîrziu,
să fie ceasul opt cînd fața și-o arată,
mi-ntînd, liniștită, brațele spre cer
și-un vultur pe aripi mă poartă, mă
poartă...

Fără-ncetare fierb ape pe funduri de
prăpastii,
sînt ghețuri mari pe Tianșan, zăpezi,
s-aprind culmi albe pe verdele pădurii,
lumea în verde-i mai mare ca
muntele-n-amiezi.

O ceașcă de ceai mi-ntînde buna
gazdă,

în ea văd chipul muntelui în alb cojoc,



TSAI SIEOU-TSI : Fiul minerului

Yen Yi Kiang

Muntele Mong-Chan sub ploaie

Spălate de ploaie
pădurile își etalează nestematele.
Pe muntele-nverzît
printre brume și nori vapoși
se-aprind flori roșii de munte.

Caprele își profilează
siluetele svelte pe creste,
pălăriile rotunde ale țărânilor
se-arată pe versanți ca o centură.

Ploaia despică stejarii trufași.
dar nu tulbură viermii de mătase
și picăturile-perle
pe fețele proaspete ale oamenilor.

Xiao San

Podul cerului

În vizită la barajul tineretului de la
Leizou

Aprig, treaptă cu treaptă urc
pe puntea cerului.
Deasupra e soarele, jos norii albi
și ape de argint cu valuri tumultuoase.

Pe pod, în picioare, femei ce clădesc
cu miinile lor marile schele
Sus, ape ce scaldă ogoarele
și dau naștere trăznetelor
jos, ape hărăzite peștilor și vapoarelor.

Tsao Tsao

Cu fața la ocean

Pe faleza Kiê-Șe, la răsărit,
contemplant ale oceanului imense

cu valuri ce se-agită nesfîrșit
străpunse de insule abrupte, pe vînturi,
cu arbusti foșnitori, tufișuri, o lume
cu ierburi unduoase, nebune.

Cînd freamătă trist al toamnei vînt
se-nalță valuri de furtuni pe nesîmțite,
discul soarelui, al lunii cînt
pare că pleacă dintre ele, nedorite,
și-al galaxiei riu de aur, ca un nor,
pare să-și aibă strălucirea tot în
adîncul lor.

pătrunde prin ferestre a soarelui lumină
zăpezi și ghețuri topindu-se-n
îmbrățișări de foc.

Sub noi, întinse cimpuri cu sonde de
petrol,
zburăm, plutim peste pășunile-nverzite,
nor după nor se-apeleacă-n fața noastră,
miroase blind a toamnă, a poame
pirguit.

Nesfîrșit, iubit pămînt al țării mele,
vieți multe ai vegheat, veghezi mereu,
piatră cu piatră, un covor, ne-am clădit
țara,
strig peste văile-albastre : „Te salut,
poporul meu !”

Liang Sang Iuan

La lumina focului

Pe cer, sus, puzderie — stelele,
pe pămînt, jos, flăcări de foc.
Pe pămînt și în cer — un joc —
luminînd fețele noastre vesele.
Tăietorii de lemne, tovarășii mei, îi
ascult,

vor pleca mîine spre casă, fiecare,
și vrem ca noaptea asta, o-ncîntare
s-o facem să dureze cît mai mult.
Fie ca prin stelele risipite pe bolta
cerului

izbucnirea flăcărilor să dureze mereu,
fie ca vorbele noastre de rămas bun și
greu

să se scurgă mai încet ca apele riului.
Cite gînduri adunam cu toții la un loc
în serile cînd se prindea gheața la mal
cînd corturile noastre, palate de cristal,
ne-ncălzeau trupurile, inimile de foc !

Mîine fi-va fiecare la casa lui iarăși,
ne-așteaptă alte bălăii, a muncii

cunună,
vom vedea răsăritul de soare-mpreună,
ne-om revedea în piața Tien An Men,
tovarăși !

Ian Zhen

Gîște sălbatice

Se-ngâlbenesc ierburi
prin mlaștinile cimpiei.
pe care vîntul toamnei țese valuri.

Cu aripi mari, întinse
gîștele sălbatice se-avîntă spre Sud
sprijinite pe vocile vîntului fărî
astîmpăr.

De ce plecați așa devreme,
gîște sălbatice,
și n-așteptați să vină iarăși primăvara ?

În românește de

Nicolae Nicoară

„De-ar putea vorbi Beale Street”

● ÎN PEISAJUL prozei nord-americane din ultimele două decenii, glasul romancierului de culoare James Baldwin (născut în Harlem, în 1924) rămâne un reper major prin originalitate și vigoare; el s-a manifestat consecvent — începând din 1953 (când debuta cu *Go Tell It On The Mountain*) — ca martor al unei conștiințe acut sensibile la realitățile sociale și umane în rețeaua cărora sufletul Negru își definește actul de prezență în lumea nouă. După *Notes of a Native Son* — 1955, *Giovanni's Room* — 1956, *Another Country* și *Nobody Knows My Name* — 1961, violentul pamflet *The Fire Next Time* — 1963, *Clues for Mister Charlie* (piesă de teatru) — 1964, și, în anii din urmă, *Going To Meet The Man, Tell Me How Long The Train's Been Gone, No Name In The Street* sau *On Day When I Was Lost*, — ultima sa carte, *If Beale Street Could*

Talk (De-ar putea vorbi Beale Street — 1974) este un roman de dragoste al cărui erou, printr-o eroare judiciară, cade victima mecanismelor represive ale puterii.

Configurația narațiunii este simplă, decurgând organic din structura sa fundamentală, de situație asupra căreia se deschide, abrupt, prima pagină: de aici pornește, în suvoi, mărturisirea tinerei new-yorkeze Tish, împărtășind cititorului — în cascadele unui dramatic monolog interior — povestea iubirii sale, minunata ei poveste de iubire cu Fonny căruia, curind, îi va dăruia un prunc. Dar viitorul tată este la închisoare.

Frumusețea și puritatea sentimentului celor doi tineri negri — înaintea cărora destinul și societatea ridică un obstacol tragic, nedrept și absurd — capătă relief adine și zguduitor tocmai prin interacțiunea cu un context social aspru și implacabil.



MĂ PRIVESC în oglindă. Numele meu este Clementine; normal ar fi ca lumea să-mi spună Clem, sau chiar, la urma urmei, Clementine, devreme ce așa mă cheamă: dar nu. Lumea îmi zice Tish. O fi normal. Toți, am oboseit, încep să cred că tot ce se întâmplă pe lume trebuie să fie normal. Devreme ce un lucru se întâmplă, n-o fi normal oare? De fapt e groaznic, dacă stai să te gîndești puțin. Un asemenea gînd nu poate veni decît la necaz, — la necazul al cărui rost nu-l pricepi.

Astăzi am fost la Fonny. Nici Fonny nu-i numele lui, numele lui adevărat e Alonzo: normal ar fi să i se spună Lonnie. De cînd îl știu i-au spus însă Fonny. Alonzo Hunt: așa îl cheamă. Ne cunoaștem de mici și am vrea să rămînem împreună toată viața. Lui Fonny nu-i zice Alonzo decît atunci cînd am să-i spun un lucru deosebit de grav.

Astăzi i-am spus: „Alonzo”?

M-a privit cu privirea lui deosebită pe care o are atunci cînd îi spun pe nume.

Fonny e la închisoare. Ședeam acolo față în față: eu pe o bancă la o masă, el pe altă bancă, la aceeași masă. Între noi doi, un perete de sticlă. Nu se poate auzi nimic printr-un perete de sticlă, așa că există, pentru vorbitor, un mic telefon. Nu știu de ce, dar oamenii privesc în jos atunci cînd vorbesc la telefon, — într-adevăr așa fac. Aici însă îți aduci imediat aminte și ridici privirea spre cel cu care vorbești. Așa fac mereu de la o vreme, pentru că Fonny, în carne și oase, se află chiar alături, dincolo, și îmi sînt dragi ochii lui; de cîte ori mă duc să-l văd, am o strîngere de inimă gîndindu-mă că l-aș putea vedea pentru ultima oară. Deci, cum ajung, ridic receptorul din turcă și nu-mi mai iau ochii de la el.

Îndată ce am spus „Alonzo”? și-a coborât privirea, apoi, după o clipă, a ridicat ochii din pămînt și mi-a suris, strîngînd telefonul în mînă, stînd acolo în așteptare.

Nu doresc nimănui să trebuiască a-și privi iubitul printr-un perete de sticlă. N-am reușit să-i spun ce aveam de spus așa cum îmi propusesem. Avusem de gînd să-i spun totul foarte direct și simplu, să nu fie răscolit din eale afară, să înțeleagă că i-o spun fără urmă de pică în inima mea.

Adevărul e că mi-l cunosc prea bine. E foarte mîndru și își face o mulțime de probleme, — deși, dacă stau să mă gîndesc, poate fi gata oricînd să treacă peste orice — de altfel, asta-i motivul principal pentru care e la închisoare. Are destule griji, de ce m-ar mai avea și pe mine pe cap? De fapt, dacă ar fi fost după mine, poate nu i-aș fi spus. Mi-era clar însă că n-aveam înțeles. Trebuia să afle.

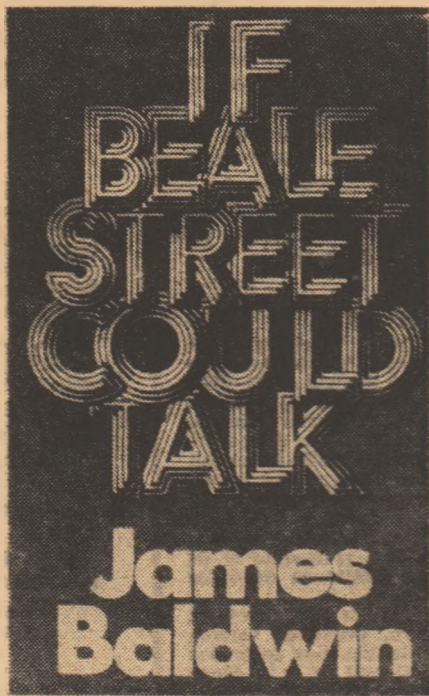
Mă gîndeam apoi că, după primul moment de îngrijorare, cînd, mai tîrziu, întins singur pe pat, în puterea nopții, avea să se gîndească mai bine,

se va bucura. Și asta putea să-i facă bine.

I-am spus „Alonzo, o să avem un copil”.

M-am uitat lung la el. Știu că zîmbeam. Trăsăturile feței lui arătau ca scufundate în apă. Nu-l puteam atinge în nici un chip. Atît de mult aș fi dorit să-l pot atinge măcar cu mîna. Am suris iar și mi-am simțit deodată palmele ude pe telefon și apoi, o clipă, nu l-am mai văzut deloc și am clătinat din cap, și obraji mei erau fierbinți și scăldați în lacrimi, și i-am spus: „Sînt fericită. Sînt fericită. Fii fără grijă. Sînt fericită”.

Dar el era dus — singur, undeva — întors către sine însuși. Am așteptat să



revină. Am văzut întrebarea fulgerîndu-i trăsăturile feței: „Copilul meu?”... Știam că avea să gîndească astfel. Nu vreau să spun că avea motive să se îndoiască de mine: dar așa sînt bărbatii. Și, pentru cîteva secunde, răstimpul cît a stat așa, departe, pierdut singur în sine, am simțit cum pruncul din pînțe era unica realitate din lume, mai reală decît închisoarea, mai reală decît eu însămi.

Ar fi trebuit să spun pînă acum: nu sîntem cununați. Asta, pentru el înseamnă mai mult decît pentru mine, dar înțeleg foarte bine ce simte. Urma să ne căsătorim în clipa cînd l-au închis.

Fonny are 22 de ani. Am împlinit 19.

CÎND Fonny află că procesul lui s-a aminat iarăși, cînd află motivul — i-l spun — se întîmplă cu el un lucru foarte straniu, cu totul extraordinar. Nu că renunță la speranță, dar încetează cu totul să se cramponeze de acest gînd.

„OK”, este tot ce spune.

Am atunci impresia că-i descopăr pentru prima oară umerii obrajilor; da, a slăbit într-adevăr foarte mult. Mă privește drept în ochi, pironindu-mă cu privirea. Ochii lui sînt enormi, adînci, întunecoși ca noaptea. Mă simt ușurată și speriată în același timp. E plecat parcă în altă lume — nu îndepărtîndu-se de mine — dar plecat de-adevăratalea. Se află într-un loc unde eu nu exist.

Și mă întrebă, sfredelindu-mă cu privirea ochilor săi mari, plini de subînțelesuri:

„Tu cum te simți?”

„Bine, să n-ai nici o grijă.”

„Și copilul?”

„Și copilul. Copilul se simte excelent.”

Zîmbește. E, pentru mine, un șoc. Înaintea ochilor voi vedea întotdeauna locul acela, al dintelui său din față rupt.

„Da, sînt bine și eu. Nu-ți fă griji. Voi veni acasă. Voi veni la tine. Vreau să te strîng în brațe. Să simt brațele tale în jurul meu. Trebuie să-mi țin copilul în brațe. Trebuie. Crede-mă, așa va fi.”

Zîmbește iar, și totul în mine se înfioară. Oh, iubire, iubirea mea.

„Nu-ți fă griji. Mă voi întoarce.”

Suride, se ridică în picioare, își ia la revedere. Mă privește dur, cu un aer necunoscut, pe care niciodată nu i l-am văzut pe trăsăturile feței. Se pipăie ușor, se apleacă să sărute sticla despărțitoare; sărut și eu peretele de sticlă.

ESTRANIU, încep acum să învăț un lucru foarte straniu. Simpla mea prezență — în sine lipsită de orice valoare practică — ba chiar, din acest punct de vedere, un fel de trădare, rămîne totuși, de departe, lucrul cel mai important pentru el: mai important decît orice lucru practic pe care l-aș putea întreprinde. E de ajuns ca Fonny să mă vadă la față, ca să știe din nou că îl iubesc — Domnul mi-e martor cît îl iubesc de mult — din zi în zi tot mai mult, din ceas în ceas tot mai adînc. Dar nu, nu-i numai asta.

Faptul că vin, înseamnă că și ceilalți îl iubesc, devreme ce-mi dau voie să-l văd. Nu-i singur, nimeni nu-i singur. Că mi-am pierdut silueta — și asta se întîmplă să mă terorizeze cîteodată — pe el îl încîntă: „Uite cum îmi vine! Mare cît casa! Te pomenești că-s gemeni! Or fi chiar trei? Doamne, Doamne, se naște o lume nouă!”

Și își dă capul pe spate, încleștînd mîna pe receptorul telefonului; apoi mă privește în ochi și ride.

Înțeleg cum pruncul care crește în mine e legat de hotărîrea lui de a iesi din închisoare. Da. Puțin îmi pasă dacă mă fac mare cît casa. Pruncul vrea afară. Fonny vrea afară. Vom face să iasă totul bine: la timp.

Prezentare și traducere de

Andrei Brezianu

Meridiane

MARK și DAN JURY

Grandpa — bunicul

(Grossman, Viking, New York, 1976)

● Cînd Frank Tugend a îmbătrînit, a devenit neputincios și mintea a început să-l lase, nepoții săi Mark și Dan s-au hotărît să facă un album cu fotografii de familie. Ei au început să facă membrilor familiei mult mai multe fotografii decît obișnuiau înainte.

S-au preocupat în mod special de bunicul, filmînd aproape toate momentele ultimelor zile ale lui Gramp (bunicul).

Manifestările bunicului nu erau, bineînțeles, „nimic nou pe pămînt”, fiecare bătrîn avînd, probabil, aproximativ aceleași manifestări și reacții pe măsură ce înaintează în vîrstă. Probabil că atitudinile reale nu au fost astfel cum vrea să le prezinte textul și fotografiile.

Un domn în vîrstă, amabil și mult iubit, începe să prezinte efectele arterio-sclerozei: creierul este alimentat cu sînge din ce în ce mai puțin, rezultatul fiind o senilitate progresivă care se va încheia cu moartea.

Fotografiile urmăresc calca de la uitare la confuzie pînă la stadiul în care bunicul nu-i mai recunoaște pe membrii familiei. El face desocori remarci grosolane, de a căror grosolănie nu este socot pentru că nici măcar n-o realizează. În plus începe să aibă halucinații vizuale atît în ceea ce privește culorile cît și obiectele din jur ca stare — le acordă mișcare chiar cînd acestea rămîn nemişcate.

Bunicul începe să-și incurce obiectele de îmbrăcăminte, folosindu-le nepotrivit, nu mai distinge încăperile, căutînd peria de dinți în sufragerie etc.

Dar familia se hotărăște să nu-l ducă la un azil de bătrîni, cum ar proceda mulți alții.

Cînd creierul bunicului refuză să mai lucreze, bunicul refuză să mai mînînce. Refuză, în mod categoric, și nimic nu-l poate schimba pe bunic de la hotărîrea luată.

Trei săptămîni mai tîrziu bunicul moare.

Mark și Dan Jury au înregistrat întregul proces pe film și bandă de magnetofon.

În zilele noastre a muri este ceva firesc, care nu șochează cum șoca altădată.

Așa consideră și Mark și Dan Jury dar nu am găsit o plăcere specială în a urmări această degradare umană pînă la dezmodămintul final.

Autorii explică mobîlul muncii lor prin aceea că „experiența” trăită de ei și bunicul lor este o experiență înușărită de nenumărate alte familii care trebuie să facă față aceluiași situații. Ei consideră în continuare că și acele „nenumărate alte familii” sînt găsile la fel de nepregătite pentru a face față situației, cum au fost și ei.

Gabriela GHEORGHIU

SIMONE DE BEAUVOIR

Toți oamenii sînt muritori

(Editura Univers, 1976)

● Romanul scriitoarei existentialiste Simone de Beauvoir, cunoscută cititorilor români din *Amintirile unei fete eumini*, *O moarte nouă*, profilează o filosofie a istoriei moderne, fiind în același timp o utopie tristă, configurată în biografia lui Ahasverus-nemuritorul, alias Fosca. Ambiguu, caracterizat printr-o uluitoare ubi-cuitate, personajul de 650 ani irumpe în prezent cu o forță neliniștitoare, menită să relativizeze valorile empirice din perspectiva absolutului. Neant pur, existență care-și precede esența, ataraxie orîin spațiu și timp, Fosca ilustrează conceptual existențialist de „ecolalt”, ochial necruțător al martorului, memoria, timpul, divinitatea. Făcînd parte — tipologic — din inventarul literaturii fantastice (omul nemuritor, filtrul magic, pactul demonie, secretul), eroul este investit cu problematica specifică autoarei.

În sugestia cuplului simbolic Fosca-vedeta e implicată în egală măsură ideea de relativitate, cît și aceea de inițiere într-o posibilă eudemologie.

Tatiana RĂDULESCU



Buletinul Internațional al Criticilor Literari

● A apărut numărul 8 din „Bulletin International des Critiques Littéraires”, — consacrat în întregime celui de-al IV-lea congres al Asociației Internaționale a Criticilor Literari, desfășurat la Lisabona între 29 martie și 3 aprilie 1976. congres care, după reuniunea comitetului executiv, a programat un colocviu: **Critică literară, umanism și științe umane; Critica în creație și creația în critică.** (Cu-prinsul majorității comunicărilor și intervențiilor a fost redat în două numere consecutive ale „României literare”). Buletinul publică în ordine alfabetică — după discursul inaugural al profesorului Jacinto do Prado Coelho, președintele Centrului portughez de critică al A.I.C.L. — textele, cu unele pre-

scutări, ale participanților din Belgia, Elveția, Franța, Finlanda, R. D. Germană, Polonia, Portugalia, România, S.U.A., U.R.S.S., Zair. — un volum de **Acte**, cuprinzând ansamblul comunicărilor și intervențiilor, urmînd a apărea la Lisabona, cu sprijinul Fundației Gulbenkian.

La Atena

● În zilele de 5—9 octombrie 1976, la Atena, se va reuni biroul A.I.C.L. și va avea loc un colocviu cu tema: **Tradiția clasică și lumea modernă**, implicînd o dezbatere asupra Noțiunii de „clasic” în concepția diferitelor culturi, asupra Trecutului și revoluției moderniste, ca și asupra Poziției criticii față de expresia în lumea modernă, respectiv a limbajului creației literare.

Cei mai traduși autori

● Recentele statistici UNESCO indică în general, și pentru ultimul an în special, autorii cei mai traduși din diferite domenii: politic, social, științific, beletristic. În domeniul literaturii pe primul loc se află Tolstoi, tradus în 127 limbi, Shakespeare (94), Mark Twain (82) și Dickens (72). Dintre scriitori contemporani, primele locuri le ocupă laureații ai Premiului Nobel, ca: Pearl Buck (81), Hemingway (80), Steinbeck (37), Camus (32) și Thomas Mann (28).

„Piccolo” la Paris

● Giorgio Strehler și al său „Piccolo Theatre” din Milano întreprind un turneu de trei luni în capitala Franței. Toate spectacolele sînt vorbite în limba italiană, cu o singură excepție, seara de poezie, în care cîntăreața Milva recită, împreună cu Strehler, versuri de Bertolt Brecht, în traducere franceză.

Festivalul de la Belgrad

● Printre evenimentele marcante ale recente ediții jubiliare (a XXX-a) a Festivalului internațional de teatru de la Belgrad, presa de specialitate a citat: spectacolul **Othello** prezentat de Opera din Hamburg în regia lui Peter Zadek, **Hamlet** în interpretarea teatrului „Taganka” din Moscova, cu o poezie-prolog de Boris Pasternak, și producția multi-media **Einstein pe plajă** a americanului Robert Wilson.

Cele mai frumoase cărți

● Expoziția-concurs de la Leipzig a prezentat anul acesta 858 de producții editoriale din 35 de țări. În fruntea cărților premiate: cele două volume ale unei noi ediții Marx-Engels și o carte despre Hieronymus Bosch (R.D.G.), un tratat de medicină în limba engleză editat în R.F.G. („Heart and coronary arteries”), un album istorico-cultural din Mexic intitulat „Imagen de Mexico” și o producție științifico-tehnică din S.U.A., „Distributive Latitices”.

Mitologiile lumii

● Editura de artă și cinematografie din Varșovia va începe în curînd publicarea seriei „Mitologiile lumii”. Primul volum, **Mitologia hitită a Anatoliei**, semnat de Maiej Popko, prezintă lumea puțin cunoscută a miturilor și credințelor vechilor locuitori din Asia mică. Acesta, împreună cu al doilea volum, **Mitologia Egiptului antic**, vor apărea încă anul acesta. Seria mai prevede: **Mitologia Japoniei**, **Mitologia Greciei antice**, mitologiile Mesopotamiei, Celților, Germanilor și Slavilor.

La 50 de ani

● Cunoscutul scriitor azerbaidjian Gabili Alahverdievi Imamverdiev, autorul a numeroase volume de versuri dintre care amintim **Răsărit, Fie să vorbească natura**, **Cetățeni pasageri**, **Nasimi** — poem epic premiat cu Premiul de Stat al Republicii Socialiste Sovietice Azerbaidjane, a fost sărbătorit recent pentru împlinirea vârstei de 50 de ani. Cu acest prilej, „Literaturnaia gazeta” îi consacră, într-unul din numerele revistei, un comentariu jubiliar.

Da Vinci de lux

● Aflate în colecția reginei Elisabeta, desenele anatomice ale lui Leonardo da Vinci vor fi reproduse pentru prima dată, într-o ediție facsimil. Cea mai dificilă problemă pe care o ridică editarea este faptul că desenele trebuie să rămînă în cadrul palatului Windsor, datorită valorii lor inestimabile, care face ca nici un editor să nu-și asume riscul de a le transporta. Așadar, în parcul palatului au fost amenajate studiouri și laboratoare speciale. Măsurile de securitate sînt perfecte — asigură Barbara Wheeler, purtătoarea de cuvînt a companiei Johnson Reprint, o filială a casei editoriale Harcourt Brace Jovanovich din New York. Se așteaptă că tipărirea va dura aproximativ un an și jumătate. Prețul exact al celor 3 volume, în ediție de lux, n-a fost încă stabilit. Probabil cîteva mii de dolari.

Jubileul unei reviste

● „Al-Baian”, revistă lunară editată de Asociația scriitorilor din Kuweit, a sărbătorit, nu de mult, zece ani de apariție, printr-un număr jubiliar în care sînt amplu reprezentate poezia și proza kuweitiană, ca și ale altor țări arabe (Egipt, Siria, Irak).

În același număr al revistei se realizează, de asemenea, cîteva puncte de contact cu realitățile literar-artistice europene, tipărindu-se traduceri din proza lui Turgheniev și Cehov, precum și un interviu cu Michelangelo Antonioni.

Rol

● O actriță engleză aproape necunoscută, Ann Savoy (21 de ani) a fost aleasă pentru principalul rol feminin în filmul **Caligula** al lui Gore Vidal, în care va juca alături de John Gielgud, Malcom McDowell și Peter O'Toole.

Sopot '76



● Juriul celui de al XVI-lea Festival internațional al cîntecului de la Sopot a atribuit premiile pe anul 1976: „Discul de chihlimbar” (Marele Premiu al discului) pentru ansamblul prezentării la cele două concursuri (disc și interpretare) a revenit casei de discuri „Melodia” din Leningrad, reprezentată de Irina Ponarova.

Cîntăreața sovietică a fost aleasă și „Miss obiectiv de către fotografiile acreditați la festival. La concursul discului, premiul I a fost atribuit casei „Balkanton” din Bulgaria reprezentată de Katia Filipova, premiul II — casei poloneze „Pronit”, premiul III — firmei britanice „Chrysalis”.

Caiete Céline și Proust

● „Caietul I” Céline este primul dintre o serie care-și propune să publice toate textele scriitorului, marginalii operei propriu-zise, dintre care unele sînt greu accesibile. Volumul înmănunchiază interviurile, răspunsurile la anchete, scrisorile adresate ziariștilor, referitoare la literatură sau la subiecte generale, toate latînd din perioada 1932—1957. Al doilea caiet va oferi textele anilor 1957—1961.

D-na Straus îi oferise lui Marcel Proust cinci

mici agende. Scriitorul le-a folosit drept caiete de notații. Ele se află astăzi la Biblioteca Națională din Paris. În „Caietul 8” — 1908—1910, recent apărut, Proust își scrutează viața și-și pune întrebarea: „Să fac un roman sau un studiu filosofic” (o vorba de **În căutarea timpului pierdut**). „Sînt un romancier?” etc. Caietul marchează momentul în care sfîrșesc aceste șovăieli și Proust se decide să vorbească în roman despre scopul vieții sale, despre artă.

„Ultimul Mohican” și autorul său

● S-au împlinit 125 de ani de la moartea lui James Fenimore Cooper, cel care a scris **Ultimul Mohican**. Fiu al unui judecător rural, tânărul Cooper a intrat în marină și a devenit ofițer. Însurat cu o fată de aristocrație, ajunge consulul Statelor Unite la Londra, de unde pleacă în repetate rânduri în călătorii de studii în diverse țări ale Europei. Ideea de a scrie i-a venit într-o seară cînd îi citea soției sale dintr-un roman englezesc foarte plicticos. Convinș că el ar scrie mai bine, s-a apucat să o facă, și prima sa carte, **Precaution**, a fost un oarecare succes. A doua, **Spionul**, inspirată din războiul american de independență, îl consacră definitiv. La 30 de ani era autorul a 50 de volume. Multe din ele sînt citite și azi, rămînînd unele dintre cele mai frumoase cărți de aventuri.



AM CITIT DESPRE...

„Mama Irlanda”

MAMA IRLANDA este titlul unei cărți de Edna O'Brien, autobiografie și istorie întretesute, o viață care numai în Irlanda se putea configura așa, o țară, o lume care nu se lasă fotografiată decît în lumina unei trăiri vibrante.

Mama Irlanda este tema unei noi serii de cărți foarte incitante — romane, eseuri, lucrări de istorie, etc — care contrazic prejudecăți străvechi, înlocuiesc clișeele caricatural ale irlandezului trufaș, bețiv, bigot, bătaș, imoral, prin imaginea complexă a unei națiuni formate din „oameni din Dublin”.

Edna O'Brien scrie despre cunoscuți, despre familia ei, despre oameni intîlniți pe stradă, și fiecare este surprins într-un moment unic, revelator al existenței sale. În casa părinților unui băiat care a murit zdrobindu-și automobilul de un stîlp de telegraf, amintirea lui este evocată prin minierul cromat al porției-rei mașinii, expus pe perete. Vignetele sînt perfecte, înălțuirea lor are rafinamentul unei culturi în care cizelarea cuvîntului a fost totdeauna la mare preț: în Evul Mediu, numai regii și poeții aveau dreptul să poarte șase culori, în timp ce veșmintele țăranilor trebuiau să fie monocolor, iar celelalte categorii sociale erau îndrituite la o formulă cromatică intermediară. La oșpețe, cea mai bună bucată de carne era rezervată bardului. Într-o Europă superstițioasă, anti-intelectualistă, irlandezii au continuat, în veacurile acelea întinse, să aducă cea mai înaltă cînstire literelor. Poate de aceea, Irlanda este țara care, proporțional cu populația ei, a dat lumii cel mai mare număr de scriitori importanți.

De ce n-a avut parte, însă, de o viață națională normală, de ce irlandezii nu trăiesc astăzi, în marea lor majoritate, acasă, ci s-au transplantați peste ocean, devenind o parte net distinctă a națiunii americane, de ce Irlanda însăși a fost și continuă să fie înșingată de ciocniri violente? Prea mult ghinion istoric,

prea multă asuprire, prea stăruitoare întăritare a fanatismelor, răspund autorii cărților **Biserica Romano-Catolică și crearea statului irlandez modern, 1878—1886** (Emmet Larkin) și **Diaspora irlandeză în America** (Lawrence J. McCaffrey). Izgoniți de marea foamete (valul de emigrație dintre 1850 și 1870) sau de persecuții (valul de emigrație dintre 1870 și 1922), irlandezii dirzi, răzbitători, talentați, au format în America grupul etnic cu aproape cel mai înalt venit mediu și cu un procentaj elită de absolvenți de universități. Și totuși, arată McCaffrey, continuă să fie priviți de sus în Statele Unite, să provoace iritare și invidie și să fie ignorați ca entitate de sine stătătoare de către „Comunitatea academică”.

Cărți ca cele semnate de Larkin și de McCaffrey nu vor provoca imbulzeală în librării, oricît de interesante ar fi tezele și construcțiile lor. S-a întîmplat însă ca, de vreo șase luni, best-seller-ul nr. 1 în America și una dintre cărțile cele mai citite în Marea Britanie, ca să nu mai vorbim de Irlanda, să fie romanul **Trinitate** de Leon Uris. În 751 de pagini, autorul spune povestea Irlandei moderne. Nu face teorie, ci urmărește viața unei familii din secolul al XIX-lea pînă în 1916. Este familia lui Connor Larkin, o familie fictivă, care traversează momente deloc fictive ale istoriei țării ei. Tomas, tatăl lui Connor, e un bărbat dirz, mindru, mama lui, terorizată de preoți, de temeri superstițioase, trăiește într-o lume atemporală; unul dintre frați este nevoit să emigreze în Noua Zeelandă, altul devine preot. Oameni de la țară, care mai păstrează memoria marii foamete, Larkinii sînt absorbiți sau zdrobiți de oras. Lacomă și coruptă, clasa conducătoare menține intenționat populația în ignoranță, îndemnînd-o să creadă că suferințele vieții sînt date omului pentru a cuceri, îndurîndu-le fără cîrtire, paradisul și ațîrînd sistematic adversitatea dintre catolici și protestanți. Teribila izbucnire a revoltei populare la Dublin, în 1916, a fost firească pentru o țară în care, scrie Uris, „nu exista viitor, exista doar trecutul, care se repeta necontenit”.

Spre deosebire de Edna O'Brien, Leon Uris nu e un minutor subtil al metaforei. Narațiunea lui densă are însă o irezistibilă putere de a emoționa și a convinge. Este istorisirea unei tragedii reale, cu final încă deschis.

Felicia Antip

● În anul 1610 a apărut în Anglia o traducere a Bibliei care este considerată o versiune de reper, prin competența ei, denumită de aceea „authorized version”. Shakespeare, născut în 1564, împlinise atunci 46 de ani. De aci începe un șir de coincidențe. Dacă se deschide cartea la Psalmul 46 și apoi se numără 46 de cuvinte de la începutul versetului spre mijloc, se va descoperi expresia „spear”. Uimitorul criptogramă a stîrnit curiozitatea unui erudit episcop, Mark Hudson, autorul unui comentariu recent pe această temă, din „Times”. Sînt supuse unei examinări mai multe variante ale traducerii, comparate cu transpuneri mai vechi, din care reiese că cel puțin unul din autorii care au concurat la alcătuirea celui autorizat

text englez al psalmilor a cunoscut bine opera poetului. E de presupus chiar că îi era și prieten și că a dorit să-i dedice cu ocazia aniversării, la 46 de ani, acest omagiu discret. Traducerea Bibliei care a rămas consacrată sub titulatura de „authorized version” a început imediat după urcarea pe tron a regelui Iakob al Scoției, fiul Mariei Stuart și urmaș al reginei Elisabeta. Ea a fost inițiată la Oxford de un înalt colegiu al prelaților. Munca a durat din 1607 pînă în 1610, cînd textul a primit forma finală. Articolul din „Times” so-coate că dedicația către Shakespeare a fost în acea vreme un fapt public, ulterior dat uitării. În orice caz, Mark Hudson n-a găsit în nici o interpretare asupra lui Shakespeare din imensa bibliografie mondială vreo referire la această criptogramă.

Ediție integrală Pepys

● Publicat pentru prima dată în 1825, fragmentar, deoarece n-a putut fi descifrat, *Jurnalul* lui Samuel Pepys (1633—1703) a apărut recent la Londra în ediție integrală, adică din anul 1660 pînă în 1669. Această ediție completă a *Jurnalului* se remarcă prin faptul că întregeste portretul moral al lui Pepys și evidențiază, totodată, diferite aspecte ale vieții sociale și literare engleze din epoca „Restaurației”.

„Salut tuturor. Marx”



● O piesă la care cei doi autori n-au scris nici un singur rînd. Este vorba de un ingenios montaj de texte, prezentat într-o formă dramatizată. Sursele: schimbul de scrisori dintre Karl Marx — Jenny Marx și Friedrich Engels, poezii de tinerețe ale autorului *Capitalului*, confesiuni ale soției sale, discursul lui Engels la mormîntul celui mai bun prieten al său. Ambiția celor doi autori din R.D.G., Günter Kaltofen și Hans Pfeifer, a fost să surprindă în piesa

lor patosul militant, pasiunea muncii, spiritul de solidaritate, afecțiunea generoasă care a caracterizat viața acestor mari revoluționari. Sub titlul *Salut tuturor. Marx*, piesa a fost prezentată la Berlin („Theater im Palast”, regia: Han Diether Meves) și la Halle („Foyer II des Landestheater”, regia: Horst Ruprecht). În imagine: o scenă din spectacolul de la Halle cu Marie-Anne Fliegel (Jenny Marx), Horst Lampe (Marx) și Siegfried Voss (Engels).

PREZENȚE ROMÂNEȘTI

● Aflat în turneu în U.R.S.S., Teatrul „Lucia Sturdza Bulandra” a prezentat la Moscova și Leningrad comedia *O scriitoare pierdută* de I.L. Caragiale și piesa *Puterea și adevărul* de Titus Popovici. În încheierea turneului compania bucareșteană a mai prezentat în noua sală a Teatrului „MHAT” un spectacol cu *Azul de noapte* de Maxim Gorki, toate spectacolele fiind vii aplaudate și apreciate de spectatori.

● În Republica Democrată Germană se desfășoară „Zilele teatrului românesc.” Manifestarea are loc în șapte orașe; vor fi prezentate în premieră aproximativ douăzeci de piese românești, de Caragiale, Mihail Sebastian, Aurel Baranga, Ion Băieșu, Ecaterina Oproiu, Mircea Radu Iacoban, Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Virgil Stoenescu, Octavian Sava, Paul Ioachim, Alecu Popovici. Participă Teatrul Național din București,

Teatrul Național din Iași, Teatrul German de Stat din Timișoara și Teatrul de Păpuși din Timișoara. Se află, cu acest prilej, în țara prietenă, o numeroasă delegație de oameni de teatru români, condusă de artistul poporului Radu Beligan.

● Revista „Cahiers roumains d'études littéraires” formează în ultimul timp obiectul unor noi semnalări, recenzii și mențiuni critice sau bibliografice, dovadă fiind un cerc de cititori în continuă dezvoltare. Astfel, revista maghiară „Nagy Világ” (4/1976, p. 636) prezintă cititorilor săi profilul revistei, compoziția colegiului redacțional, colaboratorii străini, tematica sa variată. Ultimul număr din „Cahiers” (1/1976: *Comparatisme et actualité*) atrage din nou atenția săptămînalului francez „La Quinzaine littéraire” (1—15 august 1976), semnăndu-se articolul lui Etienne despre haiku, al lui Adrian

● În vîrstă de 76 de ani, a încetat din viață la Berlin istoricul și teoreticianul literar Werner Krauss, membru al Academiei de științe din Republica Democrată Germană. Născut în 1900 la Stuttgart, Werner Krauss a făcut studii de romanistică la München, unde în 1929 și-a susținut teza *Literatura spaniolă a Evului Mediu*. În 1934 publică, urmare a studiilor sociologice pe care le aprofundează în linia lui Marx, *Clasicismul francez din secolul al XVII-lea*. Studiul său despre *Cornelle, poet politic* din 1936, a devenit un model al genului. În 1942, e arestat pentru vederile sale progresiste, iar în 1943 e condamnat la moarte. Pedepsa cu moartea este comutată în urma demersurilor prietenilor săi. Este eliberat, în aprilie 1945, din detenția de la Berlin — Ploetzensee. După război, ocupă catedra de la Marburg. În 1947, este numit director al Institutului de studii de romanistică de la Universitatea din Leipzig. Werner Krauss era considerat unul din cei mai avizați cunosători ai „Secolului Luminilor”, el redactînd, între altele, capitolul *Fontenelle din Istoria literară a Franței* în 10 volume, în curs de apariție. Werner Krauss a fost tradus și în limba română cu *Teoria literaturii*, la editura Univers.

Picon inedit

● În editura pariziană Skira a apărut *Journal du surréalisme*, antologie, studiu introductiv și note aparținînd criticului literar Gaëtan Picon, recent decedat.

Turneul „Scalei”

● La Washington, ansamblul rîmnicului „Scala” din Milano a prezentat, între 7 și 19 septembrie, *Macbeth* și *Simone Boccanegra* de Verdi, *Boema* de Puccini, *La Cenerentola* de Rossini. Conducerea scenică a aparținut lui Giorgio Strehler și Franco Zeffirelli. Dirijori au fost Claudio Abbado și Georges Eptre. Cu vizita Scalei și a Operei din Paris se încheie șirul marilor ansambluri artistice europene care au participat la sărbătorirea celor 200 de ani de la întemeierea Statelor Unite ale Americii. Au mai fost prezente ca invitate în sezonul ce a trecut Teatrul Bolșoi din Moscova și Opera Germană din Berlin.

Prezența lui Béjart

● La Moscova, la Teatrul Bolșoi, Maurice Béjart va semna coregrafia pentru două montări: *Păsărea de foc* de Stravinsky și *Simfonia a 9-a* de Beethoven.

Marino despre invariantele mișcărilor de avangardă, cronică traducerilor lui Serge Fauchereau, *Poèmes roumains*, de Tristan Tzara. Intrînd în circuitul bibliografiilor și repertoriilor documentare internaționale, „Cahiers” sînt înregistrate și în „The Year's Work in Modern Language Studies”, ed. by Glanville Prince, vol. 36/1974—1975, p. 517; de René Rancœur, *Bibliographie de la littérature française de Moyen Age à nos jours*, 1974 (Paris, 1975), prin studii semnate în „Cahiers” de Jean Starobinski, Vasile Nicolescu: „Message de Desnos” etc. O mențiune despre ecurile americane ale „Cahierelor” în „Romanian Studies Group Newsletter”, May 1976, p. 7, etc.

● În Editura „Brill” din Amsterdam a apărut al doilea volum al lucrării *Corpus-ul monumentelor cavalerilor danubieni*, lucrarea prof. dr. docent D. Tudor.

ATLAS

Odăi, coridoare, scări, mansarde

● Ce poeme aș putea scrie despre camerele hotelurilor pe care le-am cunoscut în timpul călătoriilor! Ce epopei comice și ce satire aș putea rima cu gîndul la încăperile unde ne petreceam cele câteva ore ale nopții pe care trupul nostru neîntelegător se încapățînea să ni le refuze treziei și contemplației! Ce întâmplări burlești aș putea povesti din nemaipomenitele odăi, și scări, și coridoare prin care au șerpuit, amuzate și nevenindu-le să creadă, drumurile noastre!

...Ar trebui să încep, oare, cu descrierea aceluia hotel marsiliez de un aspect exterior destul de onorabil, cu un mic restaurant ispititor și intangibil, la parter, de unde urcam pe un fel de bruscă scară în spirală înspre camera noastră de la etajul al treilea? Urcînd încă, țin minte că mi s-a părut ceva ciudat, mai bine zis, am avut o senzație fizică puțin curioasă, dar era prea obositor urcușul, aproape pe verticală, pentru a mai realiza altceva. Abia intrați în cameră ne-am dat seama despre ce e vorba. Dușumeaua era înclinată într-o parte, în așa fel încît toate mobilele, scîrțîitoare și nesigure pe picioare, aveau tendința, stăpînită în ultimă clipă, de a aluneca și a se strînge pe una dintre laturi. Pe masă paharul cu apă trebuia oprit să nu se prăvălească dincolo de malul tăbliei, în paturi trebuia să ne așezăm baraje de pături și scaune pentru a nu ne supune legilor gravitației. Tavanelor avea și el o înclinație destul de periculoasă și niște crăpături serioase și de rău augur pe lung și pe lat. Era clar că întregul imobil, aplecat vizibil spre stînga, nu va mai rezista mult și că trebuia să ne socotim norocoși dacă prăbușirea se va produce după plecarea noastră, plecare devansată strategic cu câteva ore și produsă în zorii grăbiți ai zilei, după o noapte în care tresărisem la fiecare scîrțîitură scoasă de vîntul virtuos din cele mai ascunse coarde ale clădirii.

...Sau poate ar trebui să povestesc acea seară de la Palermo în care am fost acostați de portarul unui bloc ce conținea mai multe pensuni și duși spre locuința lui cu trei încăperi de la mansardă, într-o adevărată expediție conspirativă, pentru a nu trezi bănuielele concurenței avantajate de autorizații și firme. Cînd, după ce una dintre camere a fost golită de copii și pusă la dispoziția noastră, iar noi lăsîndu-ne bagajele am vrut să ieșim în oraș, spaîma și uimirea gazdelor noastre n-a cunoscut margini. O ieșire ar fi însemnat nenumărate șanse de a fi văzuți de dușmanii care îi pîndesc pentru a-i reclama fiscalului că închiriază camere fără a plăti impozitul legal pentru asta. Și, de fapt, ce voiam să facem în oraș? Să luăm aer, am răspuns noi descumpăniți și într-o doară. Prendere aria? S-a minunat nonconformistul nostru hotelier. Venite con me! Și, înainte de a ne da seama ce se întîmplă, am fost scoși din apartament și antrenați pe o scară de incendiu la capătul căreia, după deplasarea abilă a citorva țigle, am fost împinși pe acoperiș. Voisem aer? Iată aer cit voiam, întreg văzduhul orașului care se întindea la picioarele noastre cam nesigure pe jumătatea de metru a luminatorului. Ne apucase o veselie nebună, ne cutremuram de ris și ne era frică să nu ne pierdem, din cauza hohotelor, precar echilibru și să ne prăvălim în aerul care ne fusese pus cu atît magnitudine la dispoziție.

...Sau să îmi amintesc acel minuscul soggiorno florentin, cutremurat de rafalele feteilor de echipament, cu odaia noastră împodobită de un același afiș anarhist repetat de-a lungul peretilor și reproducind fotografia, pe catafalc, a unui tînr cu fața desfigurată de bătaie. Ne prăvăleam în somn mineralizați de oboseala muzeelor, dar tresăream înspăimîntați de mitraliera acută a străzii, iar în abulia trezirii forțate, în raza fantomatică a faturilor care măturau în goană zidurile, descopeream capul macabru, reverberat ca un țipăt de groază.

...Sau fantasmagoria pensiune de la Nisa în care becurile se stingeau automat din trei în trei minute pentru a descuraja pe cei care ar vrea să le folosească prea mult timp... Sau odaia, sufocată de umezeala fierbinte a New Orleans-ului, peste geamurile căreia se întindea litera N a unei imense reclame fluorescente care transforma somnul într-un coșmar inundat odată la zece secunde de apa intens roșie a neonului pulsînd neobosit...

Odăi, coridoare, scări, mansarde, tapete de hirtie pătate de soare, tenueii scorjite de vreme, covaturi de mătase coaptă de purtare, mușamale și linoleumuri printre care am trecut fericiți și nepăsători, epuizați de frumusețea lumii, incapabili să ne mai întristăm de urîtenia ei.

Ana Blandiana

Gravură japoneză

(Muzeul de Artă al R. S. R.)

● Van Gogh îi scria fratelui său Theo: „...dacă ar fi să vin și numai pentru o zi la Paris, m-aș duce la Bing (magazin de obiecte de artă celebru în epocă), spre a vedea gravurile lui Hokusai și alte gravuri japoneze, din cea mai bună perioadă”. Este aici o definiție a destinului artei japoneze și a rolului ei pentru cultura artistică modernă în ansamblul ei. Acest rol face ca astăzi istoria gravurii japoneze să nu mai poată fi despărțită de istoria influențelor ei asupra dezvoltării curentelor europene de artă. De aceea, o expoziție de un excepțional interes, cum este cea oferită de mai multe colecții de prestigiu din Japonia, în frunte cu Muzeul de artă modernă din Tokio, ne incită la parcurgerea unei cronologii inverse, din care valorile gravurii japoneze clasice se iscă învăluite într-o nouă strălucire.

Prezentarea începe cu lucrări din sec. XVII, atunci cînd noua capitală Edo (azi Tokio), devine centrul insufletit — desi izolat — al vieții sociale și culturale japoneze. Din forțata acestei vieți își extrag artiștii-gravori „Ukiyo” subiectele de inspirație. „Ukiyo” înseamnă „imagine a vieții curgătoare, trecătoare”; implică, deci, o cuprindere a tuturor temelor, fie cit de modeste. Avem de a face aici cu un program estetic al gravurii, opus picturii „zen” și ierarhizărilor ei tematice. Scenele cotidiene cu figuri feminine, scenele din viața teatrului — frecvente mai ales în gravura secolului al XVIII-lea —, peisajul cu maeștrii lui suverani Hokusai și Hiroshige sînt în același timp document și pretext pentru jocul de forme, într-o unitate care poartă cu sine cele mai înalte sensuri simbolice. Această unitate dintre fapta măruntă și gesturile largi ale artei, care se sprijină pe ideea armoniei dintre om și univers, în temeiul trimurii comune, a constituit punctele de atracție pentru artiștii europeni.

Pentru publicul românesc, familiarizat cu gravura japoneză clasică, datorită expozițiilor alcătuite cu lucrări din bogatele colecții ale muzelor noastre, capitolul



HARUNOBU SUZUKI: Seară de primăvară

gravurilor japoneze contemporane care figurează în actuala expunere este de o deosebită importanță prin noutatea și valoarea lui. Regăsim în gravurile secolului XX, de la începutul lui și pînă la zi, aspecte ale limbajelor mai tuturor curentelor dominante în arta mondială. Se afirmă astfel în arta japoneză un proces de osmoză care dovedește vitalitatea și suplețea ei. Aflați în fruntea laureaților multor concursuri și expoziții internaționale, gravorii japonezi de astăzi arată o predilecție pentru formate și forme ample, pentru culorile puternice — în genere mai intense decît cele subtile ale gravurii tradiționale —, pentru rafinament și precizie tehnică. Kazmar Amano, Shiva-gawa, Toneyama, Kurosaki, Mackawa, Katsuhira reprezintă tendințe diverse, în toate cazurile cu aceeași desăvîrșită acuratețe tehnică. Uneori somptuoasă, alteori de o minuțiozitate cuminte, alteori de o uluitoare virtuozitate, această acuratețe pare a se proclama ca un program estetic, dar și ca un stil de viață.

Amelia Pavel

O parte din prezidiul Congresului (de la stînga): Gian Filippo Pizzo (Italia), Luis Vigil (Spania), Günther Krupkat (R.D. Germană), Ion Hobana (Republica Socialistă România), Vernon Brown (Marea Britanie), Pierre Versins (Elveția), Jan Koprowski (R.P. Polonă), Aleksandr Kulešov (Uniunea Sovietică), Jean-Paul Cronimus (Franța).



Congresul european de anticipație



CUNOȘTEAM Poznanul din 1973, cînd fusese gazda întîlnirii autorilor de science fiction din cîteva țări socialiste. Din fericire, l-am cunoscut atunci, pentru că acum n-am mai putut să rătăcesc pe străzile lui pătrunse încă de aroma evului de mijloc. Programul Congresului prevedea și ceasuri de repaos... în care aveau loc ședințele Comitetului European, alcătuit din reprezentanți ai celor douăzeci de țări participante. Și cum nu mai beneficiam de traducerea simultană în cinci limbi, rezervată ședințelor plene, discuțiile parcureau itinerarii lingvistice sinuoase, făcîndu-ne să intrăm mereu în criză de timp.

Să lăsăm însă regretele benigne, a căror pondere în amintirile mele despre Congres este cu totul neglijabilă. Cea de-a treia reuniune la nivel european a scriitorilor, editorilor, artiștilor plastici și amatorilor de science fiction a constituit, fără îndoială, un remarcabil succes, datorită în primul rînd eforturilor Comitetului de organizare condus de colegul nostru Czesław Chruszczewski, președintele Asociației scriitorilor din Poznan, Ospitalitatea ireproșabilă a avut drept corolar un program de o fericită diversitate, care a alternat expunerile, vizitarea expozițiilor (de cărți, reviste, pictură și grafică), proiecțiile de filme, momentele festive și discuțiile pasionate, prelungite mult după miezul nopții.

După salutul adus participanților de primarul orașului și cuvîntul președintelui Comitetului de organizare, seria expunerilor a fost deschisă de Voicu Bugariu, cu **Prolegomene la o estetică a science fiction-ului**. Au urmat, în ordine, **Literatură științifico-fantastică și omul în lumea contemporană** de Evgheni Brandis (U.R.S.S.), **Science fiction-ul în Anglia** de Brian Aldiss (Anglia), **Un model al realității în afara țărîmului real** de Konrad Fialkowski (R.P. Polonă), **Science fiction-ul și literatura** de Manuel van Loggem (Olanda). Am apreciat îndeosebi concluziile pertinente ale lui Bugariu, întemeiate pe analiza romanului lui Stanisław Lem, **Solaris** (o mai veche obsesie fructuoasă a criticului, și considerațiile lui Fialkowski despre raportul dintre realitate și realitatea imaginată a anticipației. O ilustrare-surpriză a acestor considerații ne-a fost oferită de oaspetele de onoare al Congresului, cosmonautul Alexei Leonov. Primul om care a părăsit cabina spațială aflată în zbor orbital și a evoluat în cosmos s-a referit la coincidența dintre impresiile sale și acelea ale eroilor povestirii lui Tsiolkovski, **În afara Pămîntului**. După jumătate de secol, visul unui mare savant și-a găsit o splendidă confirmare — și nu numai în privința detaliilor tehnice. Iar omagiul adus de Leonov acestei anticipații clasice se justifică și prin statutul de artist al cosmonautului, picturile sale pe teme cosmice, pe care le-am văzut la Heidelberg în 1970, fiind distinse cu unul din marile premii ale Congresului. Dar să nu „anticipăm”.

DISCUȚIILE pe marginea expunerilor — la care au luat parte Victor Birlădeanu, Adrian Rogoz și semnatarii acestor rînduri — s-au concentrat asupra rolului science fiction-ului și a viitorului său în cadrul literaturii generale. Sint, de altfel, temele de predilecție ale interviurilor pe care le-am dat posturilor de televiziune din Varșovia, Sofia și Berlin, ca și ale meselor rotunde la care am participat alături de colegi din alte țări. Am susținut și cu aceste prilejuri că, dacă, asemeni genurilor „tradiționale”, anticipația contribuie la cunoașterea și înțelegerea problemelor lumii contemporane, rolul ei specific constă în pregătirea cititorilor pentru șocul viitorului. Este ceea ce îi conferă garanția perenității, întrucît confruntarea cu viitorul va constitui întotdeauna o dimensiune esențială a experienței umane.

Congresul ne-a oferit și posibilitatea de a cunoaște de visu specimene ale producției editoriale foarte vechi și

foarte noi. Standurile instalate pe culoarele clădirii Consiliului Voivodal au polarizat atenția participanților, care și-au exercitat îndelung dreptul de a răsfoi paginile închise între copertele viu colorate ale colecțiilor de mare tiraj, sau de a privi cu reculegere edițiile rare ale operelor unor precursori ca Cyrano de Bergerac, Holberg, Swift, Mercier etc. Asiduu frecventat a fost și standul nostru, care prezenta, pe lângă lucrările originale și traduceriile din maeștri clasici și contemporani ai genului, cîteva dintre volumele care au început să-i familiarizeze pe cititorii străini cu anticipația românească. Printre ele, cel mai recent, antologia **Ludzie i gwiazdy**, editată de Wydawnictwo Poznańskie în cinstea Congresului și cuprinzînd, alături de povestirile unor autori din alte țări socialiste, **În cerc, tot mai aproape** de Vladimir Colin și **Oameni și stele** de Ion Hobana, aceasta din urmă dînd titlul antologiei.

Cele cinci seri ale Congresului au fost consacrate Festivalului filmelor științifico-fantastice. Am revăzut **2001 — O odisee spațială** de Stanley Kubrick și **Solaris** de Andrei Tarkovski, opere care demonstrează netemeinicia afirmațiilor despre imposibilitatea science fiction-ului de a fecunda în chip fericit cea de-a șaptea artă. Festivalul ne-a oferit și satisfacții mai calme, datorate unor pelicule ca **Acțiunea Bororo** (R.S. Cehoslovacă), **Odiseea submarină** (Canada), **Scufundarea Japoniei** (Japonia). O mențiune pentru **Întîlnire pe Casiopea** (U.R.S.S.), film destinat copiilor și adolescenților, notabil prin realismul științifico-fantastic al decorurilor, acuratețea efectelor speciale, umorul de bună calitate al unor secvențe. Și o revelație: **Lumea Vestului sălbatic** (S.U.A.), Recitalul actoricesc al lui Yul Brynner, în rolul unui robot umanoid de o neliniștitoare perfecțiune, potențînd satira tragică la adresa unei societăți în care progresul tehnico-științific nu este însoțit de un progres moral corespunzător. Cinematografia noastră a fost reprezentată de filmele de animație ale lui Sabin Bălașa, **Odă** și **Galaxie**, poeme cromatice salutate cu sincera aplauze.

DINCOLO de manifestările prevăzute în program, farmecul unui astfel de congres constă, în egală măsură, în discuțiile purtate la micul dejun, în pauze, sau la sfîrșitul zilei de lucru (de fapt, de la deschiderea ședințelor de dimineață și pînă la terminarea proiecției ultimului film treceau, evident, mai mult de opt ore). Protagonisții erau prieteni mai vechi, ca Pierre Versins și Peter Kuczka, Ernei Parnov și Luis Vigil, Elka Konstantinova și Bernard Goorden, Jan Koprowski și Jean-Paul Cronimus, Jozsef Neşvadba și Pierre Barbet, sau autori și „fani” entuziaști pe care i-am cunoscut la Poznan, ca Sam Lundwall, Elisabeth Vonarburg, Zoran Zivković, Mariana Curia, Gian Filippo Pizo, Ion Bing și mulți alții. Venind din țări cu rînduiri și obiceiuri diferite, uneori chiar contrastante, eram uniți în aceeași dragoste pentru literatura căreia îi slujim, în aceeași credință că ea poate să dureze punți de lumină între oameni.

În ultima după-amiază a Congresului a avut loc, într-un parc din împrejurimile Poznanului, „picnicul fanștilor”, recepția de rămas bun oferită de președintele Consiliului Voivodal. Cu acest prilej, au fost decernate premiile și diplomele atribuite de juriul internațional, printre laureați numărîndu-se Vladimir Colin și Mircea Opriță — o nouă recunoaștere a maturizării anticipației românești. De altfel, întreaga noastră delegație (în afara celor amintiți pînă acum, au mai fost prezenți Constantin Cubleșan, Dan Culcer, Mircea Șerbănescu și Ovidiu Șurianu) s-a bucurat de o atenție deosebită, stabilind numeroase contacte, purtînd discuții prietenești, stringînd materiale destinate publicării în țară.

Seara tîrziu, în holul hotelului, am schimbat ultimele adrese, făgăduindu-ne că vom păstra legătura prin scrisori. Melancolia despărțirii era temperată de gîndul că peste doi ani vom fi din nou împreună, probabil în Republica Democrată Germană, potrivit invitației lansate de Günther Krupkat. Precum se vede, harul anticipării poate fi cîteodată util nu numai pe țărîmul creației literare...

Ion Hobana

Fără
de
margini,
toamna...

În sfeșnice de iarbă
ard lacrimi de miere.
Cerule e dulce ațipit
și-n verde bat numai arborii
misterului. Zilele sînt
scînteii dintr-un pod de lemn
care-a luat foc sub copitele
cailor ce-au băut sîngele
verii. Tristețea toamnei e
de busuioc. Aerul înțeapă
și doare și arde-n el o lampă
hrănită cu frunze și cu
struguri din lună. Puțin aduse
din spate, nopțile
se-neacă într-o moară veche
pusă pe un cot de apă lumina-
tă de povești, unde se
duce-n asfințit o corabie din
lemn de lămii, și cînd corabia
aia se scufundă, îndărăt
începe să se întindă vreme
de demult. Fără de marginea
cerului e bătută de-un
câlcii spunînd despre iubiri
pe care nu mai știm să le
trăim. Trece, spînzurată-n
tre doi nuci, o trăsura cu
vis mort, pinze galbene, fu-
megînd o lene scumpă, se
alintă-n neființă, — ce de
fulgere-au pierit! — roțile
se bat c-un vierme, palid
se însămîntează-un taur pe
izvorul dintre zodii. Iată-mă
zidit în lume sub doi nori
îmbobociți de tunet: gîndul
că-i zădărnice, zîmbetul că
toți uităm. E o toamnă ce
mă urcă într-un turn prin
care trece drumul păsărilor
ce ne lasă. Și mă paște-un
dor de-a fi aiurea de la ge-
nunchi în tîmplă. Soldați de
iarbă, în uniforme de iarbă,
bat un război cu iarbă. Și
spaima are culoarea vinului
fierbînd.

Fără de margini, toamna...
Și scriitor fiind îmi pare
rău că n-am putut să-mi pe-
trec copilăria în cinci sute
de sate și zece orașe!

Fănuș Neagu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Director: GEORGE IVAȘCU